

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Bokkenheuser, V.; V. Bokkenheuser ; med to Kort og med Tegninger af Poul Fischer.
Titel Title:	<u>Fra Ejderen til Als : et Minde om 18. Regiment i 1864</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kjøbenhavn : Emil Bergmanns Forlag, 1889
Fysiske størrelse Physical extent:	150 s., 2 tav., 1 kort :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

38. - 54.

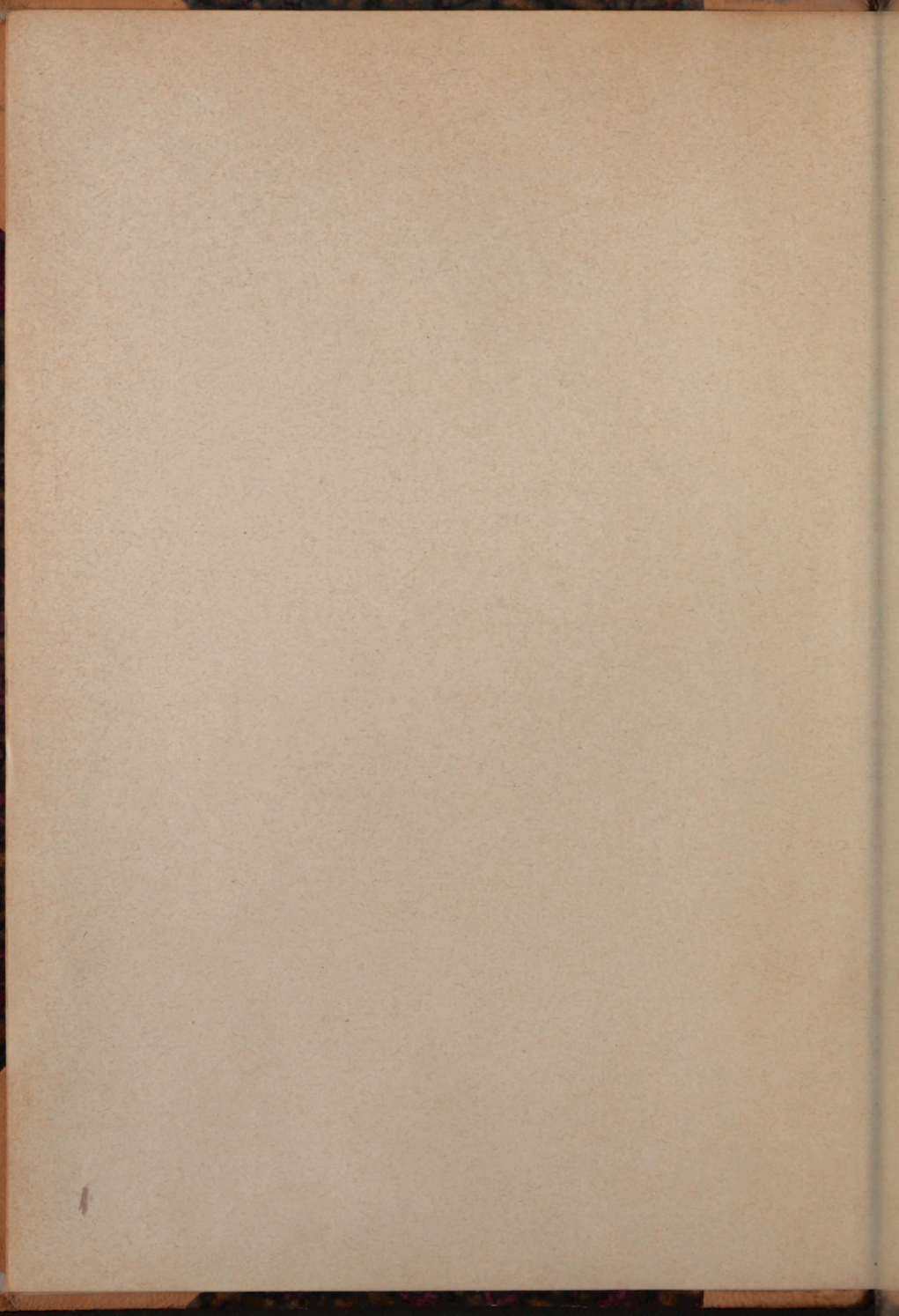
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020574586

V. Bokkenheuser:

FRA EJDEREN TIL ALS.

KJØBENHAVN.
EMIL BERGMANN'S FORLAG.

1889.

FRA ELDRENE TIL ALLE

V. BOKKENHEUSER:

FRA EJDEREN TIL ALS,

ET MINDE OM 18. REGIMENT I 1864.

MED TO KORT OG MED TEGNINGER AF POUL FISCHER.

KJØBENHAVN.
EMIL BERGMANN'S FORLAG.

FERD. FJELDSØES BOGTRYKKERI (O. FJELDSØE).

1889.

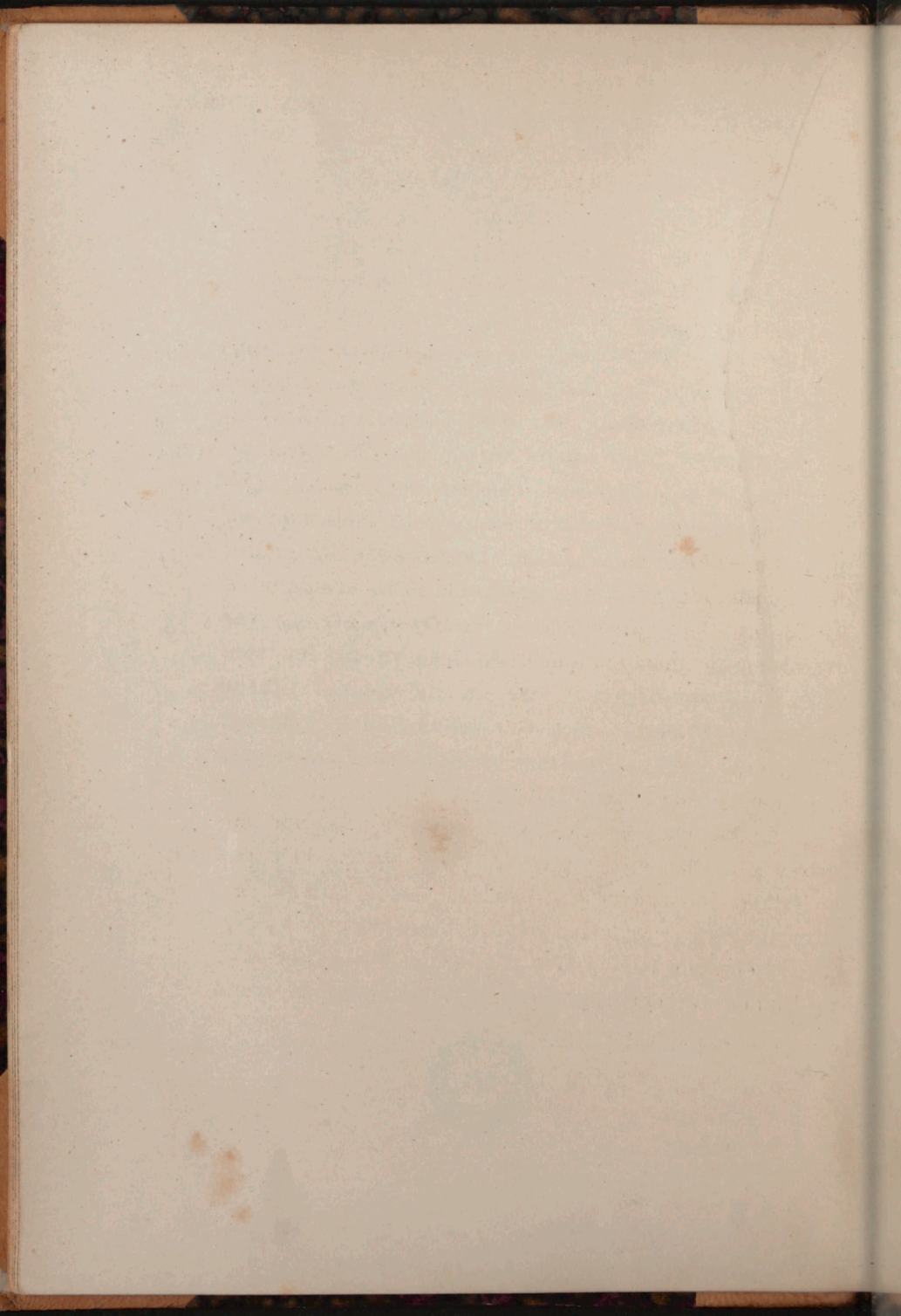

Nærværende lille Bog indeholder væsentlig mine Erindringer fra Fælttoget, under hvilket jeg gjorde Tjeneste som Lieutenant og for største Delen var ansat ved 1ste Kompagni. Den slutter sig til Oberstlieutenant E. Neergaards „18. Bataillons Historie“; men medens dette Værk har et strængt historisk Formaal og derfor ikke kan indlade sig meget paa Enkelthederne, har jeg til Gjengjæld særlig søgt at frenstillte det daglige Liv under Krigen.

Af Hjælpemidler har jeg tillige benyttet C. Th. Sørensen: „Den anden slesvigske Krig“, J. T. Ravn: „Krigsbegivenhederne paa Als“, F. Schaller: „Forsvaret af Dybbølstillingen“, samt en enkelt Artikel i „Vort Forsvar“; af fremmede Forfattere væsentlig Waldersee: „Der Krieg gegen Dänemark“.

Kjøbenhavn i Marts 1889.

V. Bokkenheuser.

I Begyndelsen af December 1863 indkaldte vor Hær sit hjemsendte Mandskab. Hvert Regiment kom til at bestaa af 2 Batailloner, hver med 4 Kompagnier à ca. 200 Mand, saaledes at et Regiment i det hele kom til at udgjøre omtrent 1600 Soldater. 18de Regiments Chef var Oberstlieutenant Hirsch (Adjutant, Premierlieutenant Graae) og de to Bataillonskommandører henholdsvis Major Lundbye (1. Bataillon) og Kapitaen R. Weyhe (2. Bataillon).

2. Bataillon stillede til Afmarche i Sølvgadens Kaserne d. 12. December om Morgenen Kl. 3 og 1. Bataillon den næste Dag paa samme Tid og Sted. Vejret var haardt; det fros og stormede, Sneen hvirvlede rundt paa Gadehjørnerne og piskede Soldaterne i Ansigterne, og havde vi været noget forudseende, maatte vi have tænkt paa, hvad det vilde sige at staa paa Post saadan en Nat ude paa den aabne Mark.

I den mørke Vinternat gik Marchen langs Volden til den gamle Banegaard ved Tivoli; kun en ringe Del af Beboerne ledsagede os, meget fordi de ikke vidste, at Afmarchen skulde finde Sted, men mest fordi ingen

tænkte paa, at de Soldater, som nu drog afsted, gik en Krig i Møde, en Krig, hvis Strænghed ingen anede efter de sejrrige og forholdsvis lette Felttog i 1848—50. Havde Befolkningen, der altid har omfattet Hæren med Sympathi og Velvilje, vidst, at det var en virkelig Krig, der stod for Døren, da havde den sikkerlig trodset Vinternattens Barskhed og fulgt med os for at sige os Farvel; men det skulde nu ikke saa være.

Rejsen gik over Korsør og derfra med Dampskib til Eckernförde; Sejladsen var stræng, Folkene stode for det meste paa Dækket, stampede med Fødderne, frøs og vare søsyge; thi Skibene duvede stærkt i Søen, og først om Aftenen naaede vi Bestemmelsesstedet, hvor man end ikke ventede os; vi maatte da opholde os en rum Tid paa Gaden, inden der blev anvist os Kvarterer, men endelig lykkedes det trods Mørket. Kvartererne vare da ogsaa saa tarvelige, som Forholdene maatte føre det med sig, dog, ingen beklagede sig.

Regimentet blev nu i Løbet af faa Dage trukket ned til Landskabet Dänischwold, hvor Stabskvarteret blev indrettet i den temmelig store Kirkeby Gettorf ved Chausseen mellem Eckernförde og Kiel. Her blev da vort Opholdssted i 14 Dage, i hvilke Tiden gik med Øvelser af samme Natur som paa Nørrefælled ved Kjøbenhavn, men de smagte ikke rigtig godt; thi dels hørte de fleste af Folkene til det gamle, indkaldte Mandskab, dels vare Øvelsespladserne ikke gode, og tilmed var det Vintertid; endelig vare Kompagnierne betydelig større end under Fredsforhold og manøvrerede

af den Grund vanskeligt og tungt, ikke mindst paa Grund af den svære Oppakning, som endnu var os noget uvant.

Fritiden var egentlig ikke videre morsom; man fordrev den paa bedste Maade mest ved at drøfte Udsigterne til Krig, som de fleste vistnok ønskede, men som ingen dog ret for Alvor troede paa. Kun et eneste Holdepunkt havde vi i denne Periode, som er værdt at mindes, nemlig Juleaften. Til Kirken i Gettorf strømmede der om Aftenen saa mange af Befolkningen og Soldaterne, som den kunde rumme; Gudstjenesten var højtidelig, men vi kunde dog ikke undlade at mærke os enkelte Smaating, som vi ikke vare vantede til hjemme hos os. Saaledes meddelte Præsten, at Menigheden til de andre forestaaende Højtidsaftener ikke behøvede at medbringe Lys, og endvidere beundrede vi en særegen Indretning, som vi antog forlængst var gaaet af Brug, og som bestod i en Pose paa Enden af en Stang, med hvilken en af Kirkebetjentene gik rundt for at samle Tavlepenge. Stangen var saa lang, at den kunde naa ind til det inderste af Stolene, og Posen var forsynet med en Bjælde forneden, for at Vedkommende kunde vække en mulig indslumret Kirkegjæst eller for at tiltrække sig Opmærksomheden hos en eller anden Sjæl, hvis Syn ikke var saa godt, at han kunde opdage den.

Senere om Aftenen samledes vi rundt omkring i Kvartererne for at højtidelig holde Festen om mulig paa vanlig Maade; der blev arrangeret Juletræer, Pak-

kerne hjemmefra bleve aabnede, Punschebollerne kom paa Bordet, og ved Bægernes Klang mindedes vi Hjemmet, men tænkte tillige paa den uden Tvivl ejendommelige Tid, vi gik i Møde; man haabede hver især at komme til at udføre svare Bedrifter, men i al Hemmelighed dog selv at komme helskindet hjem. Kun meget lidt af disse Haab skulde gaa i Opfyldelse!

Faa Dage efter, den 29. December, brød Regimentet op og marcherede Syd paa for at bevogte Grænsen, medens Forbundstropperne rykkede frem i Holsten. Regimentet overtog ved denne Lejlighed Bevogtningen paa venstre Fløj, saaledes at det udstillede Poster ved alle Overgange mellem Kielerfjord (Holtenau) og Schirnaun, hvilken sidste ligger en lille Mil fra Rendsborg. Der kunde naturligvis ikke være Tale om et virkeligt Forsvar paa en saa lang Strækning — vel $3\frac{1}{2}$ Mil — mod en Fjende, der vilde foretage et Angreb, men dette var heller ikke Meningen, og Krig var der jo heller ikke erklæret; men hvorum alting var, saa bragte denne Begivenhed dog et vist Liv blandt Soldaterne, den havde i og for sig en vis krigerisk Duft ved sig, der var alle velkommen, og det var med Liv og Glæde, at Folkene begyndte disse Vagter, paa hvilke man hver Dag spejdede efter at faa Tropper af en fremmed Nation at se ligeoverfor sig.

Da Posterne den nævnte Dag bleve udstillede, var det allerede mørkt, men da Dagen gryede den 30te, opdagede Vedetterne ved en af de Broer, der førte over Ejderen, en fjendtlig Kjæde i vel et Par Tusind Alens

Afstand. Der blev strax Røre blandt Soldaterne, der fandt det interessant at se en Fjende; Feltvagtmandøren, en ung Reserveofficer, blev hentet, og alle glædede sig til at se Kjæden nærme sig for om mulig at komme til at vexle Skud med den. Kun én Mand blev ængstelig og gav sig til at græde, hvilket gav Anledning til, at Humøret hos de andre steg yderligere og ikke mindst paa hans Bekostning. Men den fjendtlige Kjæde blev staaende, og Lieutenanten hentede da sin Kikkert for at komme til nærmere Kundskab om, til hvilken Nationalitet den horte. Alle stode nu spændte for at høre Resultatet, men saasnart Kikkerten var sat for Øjet, forsvandt Trylleriet med et: De Krigsmænd, som alle saa tydelig havde set, hvis Vaaben de havde set blinke, de vare og bleve ikke andet end nogle Kampesten paa Siderne af en Vej.

Kun ganske faa Dage beholdt Regimentet denne Vagt, idet den snart overtoges af Rytteri, forat Fodfolket længere tilbage og mere samlet kunde indtage en Stilling, i hvilken det kunde gjøre mere Nytte.

1. Bataillon besatte saaledes med et Kompagni en Hovedpost ved Holtsee, der ligger midtvejs mellem Hovedlandevejene fra Kiel og Rendsborg, medens
2. Bataillon indtog en lignende Stilling ved Gettorf.

De øvrige Kompagnier laa i Kantonnementer i Nærheden og skiftedes til at holde Forpost.

Dette Liv havde i mange Retninger sine Tilløkelser. I Kvartererne plejede vi alle vor Magelighed, og vi vare nok til aldrig at kjede os; snart spillede

vi Kort, snart løb vi paa Isen, hvor denne fandtes, forsynede med de Skøjter, som kunde opdrives, snart gjorde vi Smaature i den nærmeste Omegn, ja man saa endog engang imellem vore Officerer færdes i Eckernförde og der glæde sig ved den sjældne Nydelse at gaa i Theatret.

Med Befolkningen kom Soldaterne i Reglen godt overens; vel kunde der hist og her findes en Kvartervært, som vendte det lodne ud, men det tog man sig ikke videre nær og forstod altid at hjælpe sig selv uden ham. Et Sted var der en Vært, der havde en Officer i Kvarter, og som gjerne vilde gjøre ham det saa godt som muligt og derfor krydrede med Kanel alt, hvad tænkes kunde, en Skik, som tillige findes ikke faa andre Steder. Værst smagte dette i The, og det var tilsidst ikke længer muligt for den ulykkelige Mand at holde ud saadan at faa Kanel saa mange Gange om Dagen, hvorfor han paa en venlig Maade gjorde den velvillige Kvartervært opmærksom derpaa. Denne gjorde da sin Fejl god igjen ved næste Dag at servere Risengrød, dog selvfølgelig uden Kanel.

Et andet Sted, det var i Gosefeld, brugte Husmoderen at helde Formaden op i det Vandfad, som den Indkvarterede benyttede; men da hun ikke iagttog den Forsigtighedsregel først at rense det omhyggelig, kunde det ikke undgaaes, at enkelte Rester efter Morgentoiletet paraderede paa Kanten og maaske endnu flere i Dybet, saa at Maden ikke blev slet saa vel-smagende, som den ellers vilde have været.

Forposterne selv vare paa en Maade droje nok, da Kulden var temmelig stræng, 12–16° var saaledes ikke noget ualmindeligt; men det hjalp, at Feltvagterne kunde holdes i Hus. Undertiden indrømmede Beboerne et af deres egne Værelser til Officererne og et andet til de Menige, og naar man nu ved, at de aldrig havde flere end to Værelser i det hele, saa indser man let, at dette var Toppunktet af Gjæstfrihed, parret med en vis landlig Ugenerthed.

I Holtsee var jeg f. Ex. en Gang Vidne til, at Beboerne uden videre lavede til at gaa i Seng der, hvor vi opholdt os; vi fjernede os derfor, men der var egentlig ingen, som forlangte det, og da vi kom tilbage, vare Mand og Kone anbragte i den ene Alkove, to Karle i den anden og en voxen Pige i Slagbænken. Vi bænkedede os nu og søgte at fordrive den lange Nat ved Kortspil, medens vi ikke glemte at holde Ilden i vore Piber vedlige. Snart var der den mest hyggelige Snorkekoncert i Gang, men lidt efter lidt blev Luften i det lille Rum mere og mere trang, og da saa endelig det lille Barn i Vuggen fik et Tilfælde, blev det rent galt. Vi studsede ikke lidt, da vi saa Moderen uden videre stige ud af Sengen og bære Barnet ind i Spisekammeret, og vi følte os saa tilfredse med denne huslige Scene, at vi foretrak at tilbringe Resten af Natten i det Frie.

Resten af Kompagniet laa lidt tilbage i Byen som Reserve, og den maatte altid lade sig nøje med at være i en Lade, hvor der langtfra var saa lunt. Da saaledes

1. Kompagni, Kapitain Baller, havde Vagten Nytaarsnat, var det mere end almindelig koldt; det var ikke paa nogen Maade muligt at holde Varmen, og vi maatte derfor for største Delen vandre op og ned uden for. Kjød af det søgte og fandt Kapitainen et lille Rum, der næsten var fuldt af Kartoffler, og hvortil der førte en Bilæggerovn; heri lod han saa fyre, til den omtrent var gloende, og opslog der sit Kvarter. Men Øvnen havde en Revne, hvorigjennem Tørverøgen i rigt Maal trængte ud i Rummet, og de Kartoffler, der laa op ad Ovnens, begyndte snart at stege og syde og udbredte den kraftigste Kjøkkenos, uden at der var blevet stort varmere end udenfor. Her sad saa denne Mand, der var vant til at komme ved Hove og der have det adskilligt bedre, oppe paa Kartoffeldyngen, alene i stum Fortvivelse, medens en osende Tællepraas i en Ølflaske kun svagt oplyste dette karakteristiske Billede paa en Side af Feltlivet.

Efter at Regimentet saaledes i en hel Maaned havde holdt Forpost, og Soldaterne saa smaat begyndte at længes efter lidt Forandring, rykkede Preusserne og Østerrigerne i Slutningen af Januar ind i Holsten og opstillede sig bag Sachsernes Yderposter. Vor Stilling blev da noget forandret, idet 2. Bataillons Hovedpost ved Gettorf blev trukket tilbage til Niendorf, medens der samtidig skete nogle mindre Forandringer i de Kompagniers Kantonnementer, som ikke vare paa Post.

en 31. Januar
kom Krigs-
erklæringen.
Sent om Aftenen
naaede den
ud til Regimentet
og blev strax sendt vi-

dere; den blev modtagen med Glæde og Tilfredshed, alle gjorde sig marchefærdige, de fleste skrev et Par Ord hjem, og saa sov man paa det grønne Øre.

Men det var dog ikke overalt, at Budskabet naaede hen. 6. Kompagni laa saaledes i Kvarter paa en Herregaard og anede intet, da Regimentets Intendant, Hansen, om Morgenen den 1. Februar kom ind paa

Gaarden og traf Officererne endnu i Sengene. Han fortalte dem nu, at Fjenden var rykket over Grænsen, og i en Fart kom de paa Benene og fik i rette Tid Kompagniet samlet paa Alarmpladsen. Regimentets Underlæge, Videbeck, anede heller ikke noget; han kom samme Morgen ganske rolig spadserende ned til Gosefeld for at se til de Kvartersyge og blev forundret over, at Beboerne vinkede til ham, at han skulde gaa sin Vej, men han gik dog videre, indtil pludselig en dansk Soldat sprang op af en Grøft, glad over at se ham, og fortalte, at Fjenden var i Byen. Strax gjordes der omkring; saa hurtig, det lod sig gjøre, naaede han sit Kvarter, fik de allernødvendigste Sager med og saa videre igjen. Regimentet havde et betydeligt Forspring, og Turen var anstrængende nok, men paa Vindebygaard fik han en Vogn og naaede saa sammen med Soldaten Mysunde.

Da det laa i Sagens Natur, at Regimentets Opgave ikke var at iværksætte et virkeligt Forsvar af den Del af Sydslesvig, som det hidtil havde besat, var det allerede om Morgenen begyndt Tilbage-marchen, saaledes at 1. Bataillon tog Vejen over Østerby mod Kokkendorf, medens 2den gik i mere nordlig Retning til samme Punkt. Paa denne Marche var Kapitain Weyhe og hans Adjutant, Lieutenant Jürs, en Tid lang de allerbagerste, og da forstnævnte lagde Mærke til, at der et Sted var en Bom, som kunde føres tværs over Vejen, vilde han have den lukket. Preusserne vare ganske vist i rask Fremrykning, og deres Fortræv kom nærmere

og nærmere, men det brød han sig ikke om, „thi,“ sagde han, „man skal lægge Fjenden saa mange Hindringer i Vejen som muligt“. Nøglen var nu ikke saa let at skaffe til Veje, og da Adjudanten begyndte at skimte Muligheden af et preussisk Fangenskab eller andre Ubehageligheder, gjorde han Bataillonskommandøren opmærksom paa, at Fjenden var lovlig nær, men modtog kun som Svar: „Man skal lægge Fjenden saa mange Hindringer i Vejen som muligt!“ og først da Bommen var aflaaet, og Nøglen puttet i Lommen, gik det i yderste Øjeblik i strakt Galop tilbage til de andre.

2. Bataillon besatte nu med 4. (Volquarts) og 6. Kompagni (Madsen) Skoven ved Friedenthal og Vindeby, og her indhentede Fjenden dem og gjorde et Angreb, der navnlig var rettet mod 6. Kompagni. Dette havde to Delinger under Premierlieutenant Bruun og Lieutenant Knudtzon ude, medens de to andre Delinger fortes i Reserve af Kompagnikommandøren. Noget egentligt Forsvar af Skoven fandt ikke Sted, men der blev dog vexlet Skud med Fjenden, der til Gjengjæld odslede stærkt med sin Ammunition uden dog at gjøre nogen væsentlig Skade. Under denne lille Fægtning blev Skyttekjæden skilt fra Kompagniets andre to Delinger, der dannede Reserven, og naaede først senere atter disse.

Ogsaa 1. Bataillon havde haft en lille Affære samme Dag, idet 2. Kompagni (Schow) lidt tidligere havde vexlet nogle Skud ved Lehmsick, hvor der ikke hændte

andet, end at Lieutenant Helms fik sin Sabelskede spoleret af en Kugle, medens en af Folkene fik et Skud gennem Kolben paa Geværet. Dette var ganske vist ikke synderlig mærkelige Begivenheder, men da Kompagniet lidt efter skulde rykke igjennem os andre, saa vi med Beundring paa disse Soldater, der altsaa nu havde været i Ilden for første Gang.

Uden yderligere at blive forulempet rykkede Regimentet nu videre tilbage til Kokkendorfer-Stillingen, som strækker sig fra Sliens store Bredding til Vindeby Noer; mellem denne og Eckernførde Fjord ligger Eckernførde, der var besat af et Kompagni af 3. Regiment. Ifald det havde været muligt at holde denne Stilling, vilde vi have kunnet beholde hele Landskabet Schwansen inden for vore Linier, men dels var den i og for sig langtfra stærk nok, dels saa det Kompagni af 3. Regiment, der havde besat Eckernførde, sig nødt til at rømme Byen, og vor venstre Fløj var derved omgaaet. I Fjorden laa der to af vore Krigsskibe, „Thor“ og „Esbern Snare“, og da Fjenden fik Øje paa dem, tøvede han ikke med at kjøre sine Kanoner op i Skoven og beskyde dem. Disse bleve ikke Svar skyldige, og der opstod saaledes en kortvarig Artillerikamp, der i den frostklare Vinterdag kunde ses langt borte fra, og som for os, der marcherede videre paa dette Tidspunkt, tog sig ganske prægtig ud.

Ved vor Ankomst til Kokkendorf Kl. 11 $\frac{1}{2}$ Fm. traf vi 3. Regiment for første Gang. Denne Afdeling var Led af samme Brigade (2. Brigade, General Vogt,

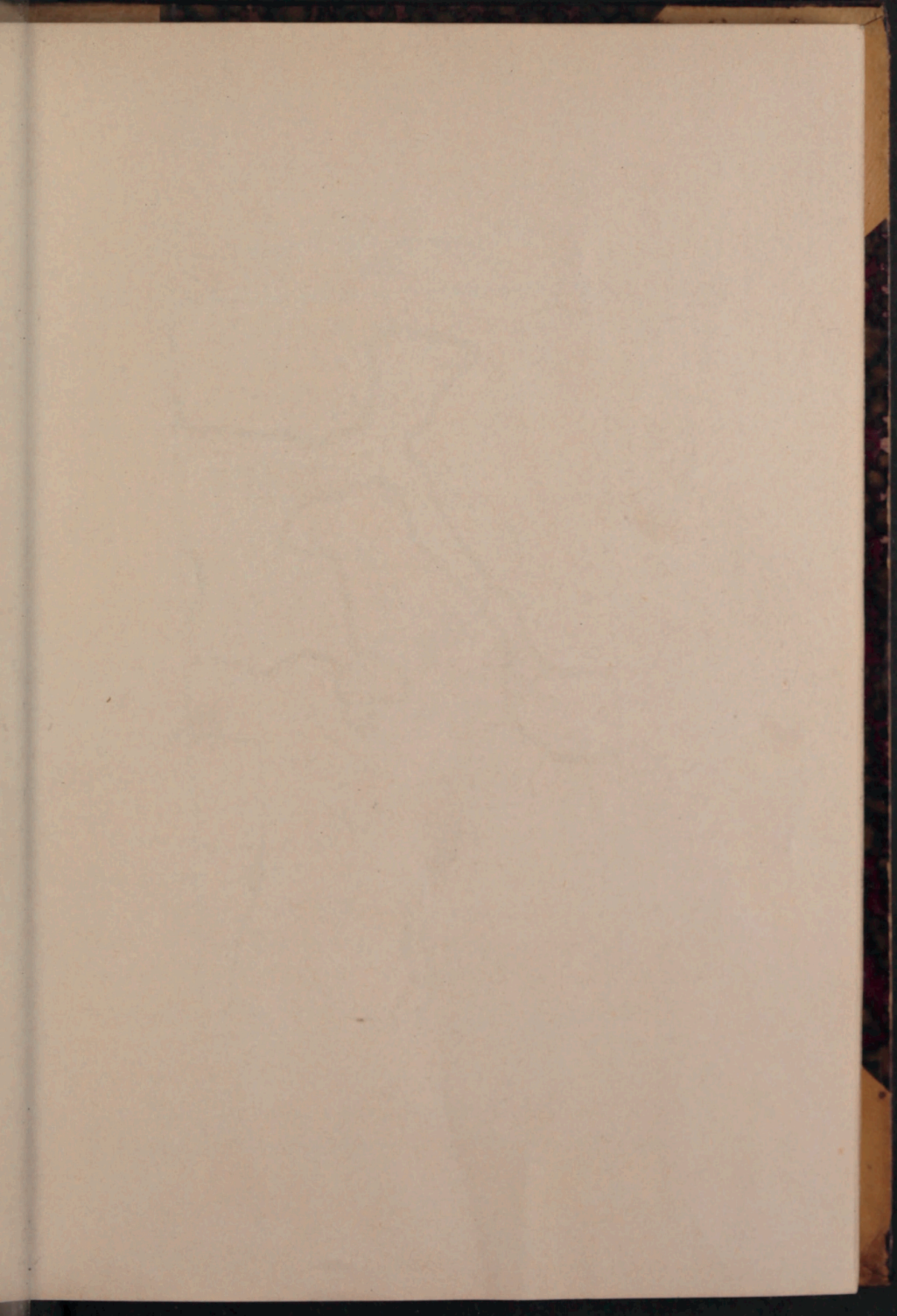
senere Oberst Kauffmann) og kæmpede under hele det senere Forløb af Krigen trofast Side om Side med 18. Regiment, delte dets Møje og Besvær, men delte tillige dets Hæder, saa at denne Brigade med Tilfredshed kunde se tilbage paa sin Færd i den ulykkelige Krig. Ved Kokkendorf var der Liv og Røre, Ordonnanser foer frem og tilbage, hist havde nogle Afdelinger taget Stilling, her bivouakerede Reserverne, hist stode Rækker af Bagagevogne og nogle Marketendervogne, omkring hvilke Skarer af Mandskabet flokkede sig, her stod Afdelinger af Rytteri og Artilleri, kort, alt tydede paa, at nu var det blevet til Alvor, nu havde vi Krig.

Kun faa Timer varede Opholdet her, da Fjenden havde besat Eckernförde og derved omgaaet Stillingen, og Marchen gik nu over Kosel tilbage til Mysunde: først 18. Regiment, der med den ene Bataillon skulde besætte Skanserne her, saa 3. Regiment; men Fjenden rykkede ikke videre den Dag.

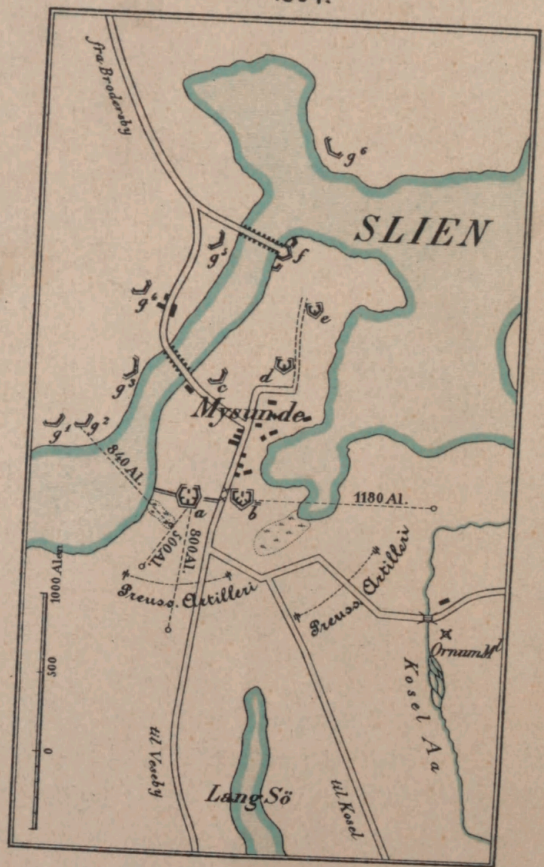
en smalle
Del af Slien,
som kaldes
Mysund,
var befæstet
dels ved
Brystværn

for Kanoner, dels ved lukkede Skanser; Hovedforsvaret dannedes paa den sydlige Side, idet Slien ved sine Bugtninger her danner en lille Halvø, gjennem hvilken Landevejen fra Kosel fører, og her var der paa et Hojdedrag Syd for Byen anlagt to Skanser, hver med en Ildlinie paa 400 Fod. Skansen paa højre Fløj kaldtes *a* og havde 6 Kanoner, den paa venstre Fløj *b* og havde 8 Kanoner; samtlige disse

Myunde-Stillingen

1864.

vare enten 12 Pd.s Kuglekanoner eller 24 Pd.s Granatkanoner. Fra *a* førte der et Brystværn til højre ned til Slien, og et lignende, men meget kortere, til venstre hen til Landevejen, der løb mellem begge Skanserne; tværs over Vejen var der anbragt et Forhug af Vogne og Harver. Foran *b* var Glaciet indrettet til Forsvar, og paa venstre Flanke af denne Skanse var der paabegyndt en Løbegrav, som skulde have været forlænget til en Bugt af Slien, men den var kun en halv Snes Alen lang og næppe en Alen dyb. Derved fremkom der en stor aaben Plads paa vor venstre Fløj, hvor der ikke fandtes nogen passiv Hindring for Fjendens Fremtrængen, en Mangel, der, som vi senere skulle se, kostede os adskillige Mennekeliiv, og som kunde have haft en langt alvorligere Betydning, naar Fjenden havde vidst at benytte den ret.

Saa vel foran som bag vore Skanser sænkede Terrænet sig noget, men mod Syd fandtes der paa den anden Side af Lavningen et betydeligt Højdedrag, der fuldstændig hindrede al videre Udsigt fra Skanserne. Bag disse laa den lille Mysunde By, og bag denne igjen var der som anden Forsvarslinie et Kanonplacement (*c*) og to Lynetter (*d* og *e*), paa hvilke Steder der i alt var Plads til 14 Kanoner, men der var dog kun anbragt to i Lynetten *d*; desuden fandtes der tillige et Brohoved (*f*), der bestod af en Lynette med to Flecher og kun var indrettet til Fodfolk.

Nord for Slien var der en tredie Linie, som bestod i Kanonplacementerne g^{1-0} ; i g^1 og q^2 fandtes der 4

Kanoner, og disse bleve under Kampen forstærkede med 4 Feltpiecer af Batteriet Johansen, medens de 4 andre af dette bleve opstillede nær *g*⁶ for at være i Stand til at bestryge den nordre Bro og Brohovedet.

Over Slien førte der to Skibsbroer, af hvilke den nordlige var dækket af Brohovedet, medens den sydlige blev afbrudt under Kampen.

Dette var altsaa Mysunde-Stillingen; dens Styrke beroede paa, at den smalle Adgang til den før nævnte af Sliens Bugtninger dannede Halvø var spærret af vore to ret kraftige Skanser med tilhørende øvrige Forsvar; men dens svage Side hidrørte væsentlig fra det dominerende Højdedrag, der laa faa hundrede Alen Syd for Stillingen, og fra den Omstændighed, at den Vig af Slien, som skærer sig ind paa vor venstre Fløj, kun var 1—200 Alen bred og derfor kunde være Gjenstand for Overgangsforsøg, særlig under Isforhold; herpaa var der dog bødet derved, at der om Natten før Kampen var iset en Rende, der netop blev færdig om Formiddagen, da Preusserne ved deres Kugler fordrev det arbejdende Mandskab.

Til denne Stilling naaede Tropperne lidt over Middag d. 1. Februar, og 18. Regiments 1. Bataillon under Major Lundbyé overtog da Bevogtningen. 1. Kompagni (Baller) fik Forposttjenesten, saaledes at 3. Deling under Premierlieutenant N. P. Andersen udsatte sine Vedetter med højre Fløj støttet til Slien, venstre til den fra Nord til Syd liggende Langsø, altsaa tværs over Vesebyvejen, medens 4. Deling under min Kommando støttede sin

højre Fløj til nævnte Sø, venstre til Ornum Mølle, hvor Feltvagtkommandøren fik anvist sin Plads. Delingen kom saaledes til at staa tværs over Vejen til Kosel. De to øvrige Delinger forbleve inde ved Skanserne under Kompagnichefens egen Kommando. De 3 andre Kompagnier, 2det (Schow), 5te (Lommer) og 7de (Ahlmann) vare ligeledes bagved og anvendtes ligetil Formiddagen den 2den til at ise en Rende i Slien, saaledes som ovenfor er omtalt. 2. Bataillon marcherede til Füsing, en halv Mils Vej længere Vest paa, for at bevogte en derværende Snævring af Slien.

Om Natten var alt roligt; Fjenden viste sig ikke, uafbrudt blev der sendt Patrouiller ud, og en enkelt af dem fik pludselig Syner og troede at være rendt lige paa Preusserne, hvilket gav Anledning til lidt Uro. Først mellem Kl. 9 og 10 om Formiddagen d. 2den meldte den Post, som var stillet op i Hatten af Ornum Mølle, at Fjenden rykkede frem. Forrest saa man en Afdeling Rytteri — det var en Eskadron røde Husarer under Major Krohn — og længere tilbage noget Fodfolk, uden at det dog var muligt at se, om der var meget eller lidt.

Der kom nu Liv i de danske Tropper. De saa for første Gang en Fjende i Marken rede til at angribe dem, de vidste, at lige saa vel som de Dagen forud skulde søge at undgaa Kamp, saaledes skulde de nu modtage den, de skulde forsvare sig paa Stedet, og hvad mere var, de vidste, at de skulde kaste

ham tilbage, selv om han var dem overlegen, de vidste, at de skulde kæmpe til sidste Mand.

Det er en ejendommelig Følelse for unge Tropper første Gang og lige ved Begyndelsen af en Krig at gaa saadant i Møde, og naar jeg i Korthed skal gjøre Rede for de Stemninger, der gjorde sig gjældende hos os ved denne Lejlighed, saa var det fra først af væsentlig Interesse for det forestaaende. Vi saa en Fjende rykke frem mod os, ordnet med Blænkerkjæde og Reserver aldeles ligesom vi vare vant til fra Øvelsespladsen; vi vidste dog, at der var Alvor med i Spillet, og vi havde snart Kuglerne hvislende om os. Ogsaa denne Lyd fandt vi interessant, vi havde jo endnu ikke oplevet at se eller føle Virkningerne af en saadan Ild. Efterhaanden som Fjendens allerede nu overlegne Tropper — der var to Kompagnier mod vore to Delinger — rykkede frem, trak vi os tilbage, ganske vist efter Ordre, men tillige uden Tvivl paa en vis instinktmæssig Maade, idet vi fra Uddannelse i Felttjeneste vare vant til, at det ene Parti gaar tilbage, naar det andet gaar frem, en Indflydelse, som hos unge Soldater oftere gjør sig gjældende, end man i Reglen er tilbøjelig til at indrømme. Da Kampen senere blev holdt gaaende paa nært Hold, da Fjenden i betydeligt Antal vedligeholdte en uafbrudt og heftig Ild, saa bleve vore Soldater i den Grad optagne af Kampen som saadan, at de vel vare i betydelig Spænding, men ingeniende nærde Frygt, selv om de uvilkaarlig søgte at dække sig saa meget

som muligt. De Tropper derimod, som ikke vare, men som kun stode og ventede paa at komme i Virksomhed, de, som hørte Kampens Voldsomhed, og som tilige vare mere eller mindre udsatte for selve Ilden, hos dem kunde det ikke være andet, end at der i det mindste hos en Del maatte opstaa en Følelse af, lad os kalde det, Frygt, uden at de dog paa nogen Maade kunde kaldes fejge.

At Spændingen ved denne Lejlighed var stor, fremgaar bl. a. ogsaa af den Omstændighed, at ingen folte Træthed paa Grund af det anstrengende Arbejde, og at ingen tænkte paa Mad og Drikke. Forst da det hele var forbi, gjorde Sulten og Trætheden deres Ret gjældende.

Da Rytteriet, som nævnt, rykkede frem ad Koselvejen, marcherede Baller med sit Halvkompagni med paasat Bajonet dem i Møde, og da Kommandøren for 4. Deling saa denne Bevægelse, fulgte han den og stødte med sin Styrke sammen med Kolonnen paa selve Vejen. De sydlige Vedetter havde da alt begyndt Skydningen, og, da det 3die Skud var faldet, der skyldtes Underkorporal Schmidt, og en Hest derved var bleven saaret, depløjerede Husarerne op bag et Gjærde for at give Plads for Fodfolket. Imidlertid blev 4. Deling beordret til at dække Kompagniets venstre Flanke ved paany at indtage sin tidligere Stilling og navnlig søge at forsvare Overgangen ved Ornum Mølle, hvor Broen iøvrigt allerede tidligere var afbrudt. For at vedligeholde Forbindelse blev der udstillet en eneste Røde,

de Menige Bredsdorff og Larsen, bag en Forhøjning i Terrænet med Ordre til ved Tegn at meddele Delingen, naar Kompagniet trak sig tilbage, en Bevægelse, som Delingen skulde følge.

Preusserne kastede nu 2 Kompagnier frem ad Koselvejen; de sendte hver en tæt Kjæde ud, der paa en regelmæssig og smuk Maade avancerede, medens de stadig beskød vore Vedetter. Disse trak sig nu ind mod Skanserne, og da 4. Delings Feltvagt, som fra sin Plads ved Møllen kunde se det hele, fulgte sin Ordre, skete det, at hin Rode ganske rolig blev staaende, uden at det faldt den ind, at den var en Del af det hele, og at den derfor havde at følge de andre.

3. Deling, der, som nævnt, stod mellem Langsøen og Slien paa vor højre Fløj, blev ikke angreben, men den gamle krigsvante Officer fra 1848—50 trak sig selvfølgelig alligevel tilbage i Højde med os andre, hvilket kom os i ikke ringe Grad til Gode, da vort Tilbagetog over det aabne Terræn foran Skanserne blev mere end vanskeligt paa Grund af Fjendens hid-sige Forfølgning. Andersen greb nemlig paa dette kritiske Tidspunkt ind i Fægtningen, idet han angreb Preusserne i Flanken og derved trak deres Ild paa sig, en Gjerning, der fortjente stor Paaskjønnelse, da det derved lykkedes den i Kjæde opløste 4. Deling at komme tilbage uden Tab.

Og dog manglede den hin Rode; det ene pinlige Minut forløb efter det andet, og Haabet om nogensinde at se den mere blev svagere og svagere, indtil den

endelig langt om længe viste sig, forpustet og udaset af et langt Løb; men det mærkeligste var dog, at den ikke bestod af to men af tre Mand. Uden at det var blevet bemærket, var nemlig en tredie kneben ud og havde uden Ordre sluttet sig til dem, mulig i den Tro, at Posten, som værende nærmere ved Skanserne, var mindre farlig. Han fik dog Kjærligheden at føle, thi Kuglerne slog ned rundt omkring ham, han faldt af og til, og desuden blev han en Gang hængende fast i et Tjørnegjærde som Skive for Fjenden, og han har vist i det Øjeblik bitterlig fortrudt den Forseeelse, han havde begaaet, ved at optræde paa egen Haand.

Medens saaledes Forpostkompagniet opfyldte sin Pligt ved at opholde Fjenden og alarmere Besætningen, havde denne besat Stillingen. 2. Kompagni (Schow) havde besat Skanserne, saaledes at Kompagnichefen selv var i *a* (vor højre Fløj) med to Delinger under Lieutenant Broch-Rasmussen og Kommandersergent Møller, medens det øvrige Halvkompagni under Lieutenanterne Voldby og Helms havde besat *b* (vor venstre Fløj), hvor ogsaa Regimentschefen, Oberstlieutenant Hirsch, opholdt sig. 5. Kompagni (Lommer) med Premierlieutenant Baron Bretton, Lieutenant Schougaard og Kommandersergent Larsen som Delingsførere var placeret mellem Skanserne; 7. Kompagni (Ahlmann) med Lieutenanterne Kellner, Gorm, I. C. W. Hansen og Kommandersergent Jansen stod i Reserve i en Lavning umiddelbart bag Skansen *b*. 1. Kompagni fordeltes, efter at

være kommet tilbage fra Forposterne, saaledes, at Kompagnichefen og Premierlieutenant Andersen (3. Deling) tog Del i Besættelsen af *b*, Lieutenant Chr. Hansen tog Stilling mellem Skanserne tilhøjre for 5. Kompagni, Kommandersergent Madsen med 2. Deling foran *b*, hvor Glaciet var indrettet til Forsvar, og endelig 4. Deling dels i den paabegyndte Løbegrav til venstre for *b*, dels i Terrænet bag samme. Ved Fremrykningen hertil faldt Menig Ole Jørgensen (Sigersted), vistnok den første Faldne den Dag.

I Begyndelsen løsnedes der kun enkelte Geværskud paa begge Sider. Artillerikapitain Hertel færdedes uafsladelig ovenpaa Brystværnet af *b* for bedre at se, hvad Fjenden foretog sig, men uden at han dog opnaaede sin Hensigt, og paa den anden Side uden at han blev truffet af de mange Kugler, der stadig hvislede om ham.

Da var det, at 3 Kompagnier (Svane, Moltke og Duus) af 3. Regiment under Kapitain Arntz, ledsaget af Divisionens Chef, Generallieutenant Gerlach, der ved sit modige Exempel i høj Grad paavirkede Folkene, vel noget over Kl. 11 blev sendt ud for at undersøge Forholdene. Fremrykningen skete smukt, Terrænet blev benyttet paa enhver Maade, men snart rykkede der saa store Masser Fjender dem i Møde, at de bleve nødte til at søge tilbage, hvorpaa Kompagniet Duus besatte det Brystværn, som løb fra vor højre Skanse (*a*) ned mod Slien, medens de andre to Kompagnier bleve opstillede i Mysunde By som Reserve.

Stillingen var saaledes i yderste Linie besat af 3 Kompagnier af 18. og 1 af 3. Regiment, omtrent 800 Mand, derpaa kom 3 i Reserve, af hvilke Kompagniet Ahlmann stod umiddelbart bag Skanserne. Det hele udgjorde saaledes indtil Kl. 3 1400 Mand foruden 1 Kompagni af 3die i Brohovedet. Hertil kom Artilleribesætningen 150 Mand under Kapitain Hertel, Lieutenanterne Klubien og Backe, samt det Feltartilleri, som under Kapitain Johansen holdtes i Beredskab Nord for Slien.

Fra nu af, Klokken kunde vel være omtrent 12, tog Kampen fat for Alvor, Fjenden drog nu sin Kreds tættere og tættere om os, hele hans store Artilleri, 60—70 Kanoner, var blevet opkjørt paa Bakkerne foran Skanserne i en Afstand af 700—1400 Alen*). Jorden drønedede af Kanonaden fra begge Sider, Geværilden knitrede som en Skylregn, store og smaa Projektiler susede og hvislede uden Ophør i Luften, de fjendtlige Granater sprang omkring os, Mysunde By brændte, og i alt det stod den danske Soldat fast; ingen tænkte paa at vige, Officererne opmuntrede Soldaterne til at holde Stand, og mangan Gang saa man

---

*) I Kapitain Sørensens Bog, "den anden slesvigske Krig", 1. Del Side 303 staar der, at Fjenden opstillede sine Kanoner 7—9000 Alen fra vore Skanser. Da der i Trykfejl-Listen i dette fortjenstfulde Værk ikke findes nogen Rettelse af dette Tal, er det berettiget stadig at protestere derimod: 9000 Alen udgjør 3 Fjerdingvej, og i saa Fald vilde Fjendens Kanoner have staaet omtrent ved Kockendorf, hvilket vilde have givet Kampen en ganske anden Karakter.

Bataillonskommandøren, Major Lundbye, gaa rundt og indprænte: „Skanserne skal holdes!“ Der var Liv og Kamplyst paa vor Side.

Imidlertid faldt der en tæt Taage, der berøvede begge Parter enhver Udsigt, men for os var den en Lykke, da Fjenden ikke kunde se Virkningen af sine Skud og derfor i Reglen skød altfor højt.

Fjenden angreb nu med en stærk Kjæde 1. Kompagnis 4. Deling, der som nævnt laa paa vor venstre Fløj, og hvis Stilling var uholdbar, og fordrev den, hvorpaa den blev opstillet bag Skanse *b*, hvor den sluttede sig til 7. Kompagni, der laa her med Front mod Øst for at imødegaa et Angreb fra denne Side. Her skete det, medens Kompagnikommandøren et Øjeblik havde begivet sig ud i Fronten af Stillingen, at Fjenden, der havde sneget sig forbi Skansen, uventet og fra nært Hold sendte nogle Kugler ind i Kompagniet. Et Par af Soldaterne, der havde faaet lettere Saar, saa man tabe Geværerne og med et karakteristisk Udtryk af Smerte hinke tilbage, to bleve baarne hen bag Skansen med Brystet gjennemboret. Den ene aandede endnu tungt, en Kammerat lagde ham til Rette og modtog hans sidste Hilsen til Familien og hans sidste Farvel, hvorpaa han kyssede ham og sagde til den Døende: „Du var min bedste Ven!“ Og saa var Livet udslukt.

Kompagniet selv var ved denne pludselige Ild blevet grebet af en øjeblikkelig Panik; det veg tilbage; men ved Befalingsmændenes øjeblikkelige Ind-

griben lykkedes det hurtig at skaffe Ro til Veje, to Underofficerer stillede sig med fældet Bajonet i Vejen for det, Lieutenant Kellner og Kommandersergent Jansen anvendte al deres Energi, men mest beroligende virkede maaske det Exempel, som Menig Holm gav, idet han paa en Gang stillede sig oprejst med Gevær ved Foden i første Linie og paa en kjæk Maade opfordrede Kammeraterne til at gjøre ligesaa. Dette skete, og alt var strax i Orden.

I Skanserne havde Kampen været haard, i *b* var Klubien og næsten hele Besætningen ved en Kanon falden, Soldaterne skød saa uafbrudt, at deres Beholdning af Patroner snart var brugt op, og ny Ammunition blev forlangt; den blev skaffet til Veje fra Mysunde, men behagelig var Transporten ingenlunde. Imellem Skanserne, hvor 5. Kompagni (Lommer) og noget af 1. Kompagni under Lieutenant Chr. Hansen stod, var Mandefaldet ikke ringe, men den utrættelige Lommer blev ved med at opmuntre alle og bidrog tillige ved sit smukke Exempel ikke lidt til at sætte Liv i det hele, indtil han dødelig saaret faldt om og blev baaret bort. Kommandoen blev da overtaget af Premierlieutenant Bretton, der i Forening med Lieutenant Schougaard holdt ud til det sidste.

I Skanse *a* kommanderede den tapre Kapitain Schow; han havde i 1849 ved Kolding mistet sin højre Arm, og da nu denne Krig udbrod, skal han have sagt: „Gud ved, hvad jeg skal miste denne Gang.“ Under Kampen var han stadig ved Brystværnet, søgte aldrig

Dækning, uagtet han blev opfordret til at være mere forsigtig; men Fjenderne vare for nær og deres Vaaben for gode til, at han i Længden kunde undgaa sin Skæbne. Han havde netop staaet og talt med Artilleri-lieutenant Bache, til hvem han beklagede sig over, at 3. Regiment saa hurtigt var blevet kastet tilbage, da han saa Preusserne trække betydelige Forstærkninger frem i Ilden. Han skjønnede da, at Skansens Besætning var altfor lille imod en saadan Styrke, og raabte da ned til de Infanterister, som laa mellem begge Skanserne, at han maatte have Forstærkning, men i samme Øjeblik styrtede han død om i Armene paa Lieutenant Broch-Rasmussen, der stod ved Siden af ham. Hans Lig blev bragt over i Blokhuset og Lieutenanten, der nu var eneste Infanteriofficer i Skansen, overtog da Kommandoen over Fodfolket og vedblev at tage Del i Kampen til det sidste, uagtet han var og i lang Tid havde været syg. Ikke længe efter Schows Død trak Lieutenant Chr. Hansen sin Deling ind i Skansen og blev som ældst Officer den Kommanderende.

Foran *a* laa der en Slugt i c. 100 Alens Afstand; man saa trods Taagen flere og flere Preussere trække langs Slien, dækkede af Gjærderne, og rykke ind i den, og man skjønnede, at der vistnok efterhaanden blev samlet en Bataillon; man hørte dem tale med hverandre, man hørte Kommandoordene, og man ventede hvert Øjeblik et Overfald. Det var ikke muligt at fordrive dem derfra, da Slugten ikke kunde be-

stryges fra Skansen, men da skete det, at Taagen lettede en Smule, og at Artilleristerne Nord for Slien i g^2 fik Øje paa dem; i samme Nu foer deres Granater paa langs ad Slugten og førte Død og Fordærvelse med sig. Fjenden flygtede derfra, Kardætskskud paa Kardætskskud fra Skanserne rømmede op iblandt dem, og Vore aandede lettere.

Man saa nu hist og her store Kolonner vise sig for at storme Skanserne, men hver Gang bleve de viste tilbage med Kardætsker; ikke desto mindre ansaa Skansens Kommandør Situationen for betænkelig, hvorfor han forlangte Forstærkning, der blev ham ydet derved, at 4. Deling af 1. Kompagni blev sendt derover og strax anbragt ved Brystværnet. Denne Bevægelse blev iagttaget af Fjenden, og ifølge hans Beretninger synes den at have bidraget noget til, at han opgav yderligere Forsøg paa at storme.

Medeus disse Begivenheder gik for sig, kom 3 friske Kompagnier af 3. Regiment til og bleve opstillede som Reserve bag Mysunde By; Infanteristyrken var da bragt op til omtrent 2000 Mand. Kl. var da 3.

Endelig saa man overalt Preusserne søge tilbage, vore Soldater skød om muligt endnu hurtigere for at give dem en sidste Hilsen med paa Vejen, medens det endnu var Tid, men da blev der hejst et Parlamentærflag ovre paa Bakken ved Ornum Mølle, og alle fik saa Ordre til at holde inde med Skydningen, hvorpaa omtrent 150 fjendtlige Soldater, der vare

komne for nær Skanserne til at kunne naa tilbage, benyttede Lejligheden til at fjærne sig, uden at vi tilføjede dem noget ondt.

Fægtningen var forbi, og det var med Glæde og Tilfredshed, at vore Tropper saa tilbage paa Dagen, og dog anede ingen, hvor stor en Styrke, de havde haft imod sig; thi hele Prins Friederich Carls Arme-korps, omtrent 10000 Mand, havde været vore Modstandere. Vort Tab havde ikke været ringe, men Fjendens endnu større, og om vi end maatte indrømme, at vi havde en mægtig Forbunds-fælle i Taagen, saa er det dog sikkert, at vor Bataillon i Forening med den tapre Bataillon af 3. Regiment og den fortrinlige og modige Betjening af Kanonerne havde vundet sig Laurbær.

Som ret betegnende for Kampens Voldsomhed anfører en østerrigsk Militærforfatter, Rützou, at Preusserne i de 4 Timer, Kanonaden stod paa, havde affyret 4500 Kanonskud, hvilket udgjør 1125 i Timen eller 19 i hvert Minut, og han beregner, at den samlede Vægt af det Jern, der blev sendt ud over os, udgjorde omtrent 40000 Pund. Antallet af Skud fra hver Kanon var omtrent ens paa begge Sider og beløb sig til omtrent 70.

Efter Kampen, der endte Kl. 4, bleve vi afløste og tilbragte da Natten i de enkelte tilbageblevne Huse af den endnu brændende Mysunde By; derpaa marcherede vi næste Dag til Brodersby for at hvile ud, men længe varede denne Ro ikke; allerede den paafølgende Nat Kl. 2 maatte Bataillonon stille i øsende

Regnvejr for at forsyne sig med Ammunition, da den ved Daggry skulde være i Mysunde paa Grund af et forventet Angreb. Saa stod den da i denne By hele d. 4. Februar, men der skete ikke noget, og henad Aften rykkede den til Füsing, hvor den overtog Bevogtningen af Slien, medens 2. Bataillon saa marcherede til Mysunde.

Om Aftenen d. 5. Februar kom der pludselig Ordre til at stille; ingen vidste hvorfor, og man sørgede ikke en Gang for at tage alle sine Sager med, hvorfor mange Soldater paa den Maade mistede en Del Linned, der var sendt til Vask. Saa bleve Posterne ved Slien inddragne, og Afmarchen begyndte; Folkene spurgte, hvor vi skulde hen, men Officererne svarede ikke paa deres Spørgsmaal.

I Mysunde Skanser, hvor 2. Bataillon stod, blev det hurtigere klart for Mandskabet, at Hæren var i Færd med at forlade Danevirke. Man saa Artilleri-officererne med Taarer i Øjnene fornagle de Kanoner, som faa Dage i Forvejen saa kraftig havde buldret løs paa Tyskerne, man saa Artilleriet gaa mod Nord, man hørte, at alt skulde foregaa uden Støj. Tilsidst gik Fodfolket, Broerne bleve ødelagte, og saa marcheredes der bort, men hvorfor, det var der ingen, der forstod.

Og nu marcherede og marcherede vi hele den lange Nat; vi hørte, at der blev taget Vejvisere til Vedelspang, og haabede at blive inkvarterede der; men fra denne By fortsattes den sorgelige Marche mod Flensborg. Al Munterhed, al Sang var borte, al Passiaren faldt bort af sig selv, selv Piberne gik ud, og ingen havde Lyst til at tænde dem igjen. Alle gik i en Døs, mange sov under Marchen og vaagnede kun, naar de, der gik foran, standsede, og dette skete meget hyppig. Langsomt, meget langsomt gik Marchen, Soldaterne bleve mere og mere udmattede, mange gik i Vildelse, flere fik Syner og saa oplyste Slotte eller brændende Huse, af og til faldt en Soldat og kunde ikke mere, men Kammeraterne toge ham saa under Armen og bar hans Vaaben eller Bepakning. Videre gik det. Natten og Marchen syntes ikke at ville faa Ende. Naar man engang imellem saa en af Beboerne, blev der altid spurgt, hvor langt vi havde til Flensborg, og Svaret var da: „Eine halbe Stunde!“ Videre

gik det, sovende og døsende, henad den uendelig lange Landevej. Atter spurgtes der, hvor langt vi havde til Flensborg, atter: „Eine halbe Stunde!“ Vi turde da ikke spørge mere af Frygt for paany at faa det samme Svar, og videre gik det. Endelig langt om længe vovede En igjen at gjøre Spørgsmaalet, men nu lød Svaret: „Eine Stunde!“ Det var dog for galt, det tog næsten den sidste Rest af Udholdenhed fra os; men der blev ikke spurgt, om vi kunde marchere eller ikke, thi videre maatte, videre skulde vi, og tilsidst fik da den sidste Mil Ende. Dagen var imidlertid brudt frem, og Kl. 10 om Formiddagen d. 6te naaede Regimentet Flensborg efter 14 Timers uafbrudte, men langsomme Marche.

Man saa nu paa alle Veje Tropper i tæt pakkede Masser; der var baade Fodfolk, Rytteri og Artilleri, der var lange Vognrækker med Bagage. Overalt saa man Udmattelsen træde frem i de forskjelligste Skikkelser. I Grøfterne laa der dødstrætte Soldater, styrtede Heste, itubrudte og væltede Vogne. Sneen faldt i tætte Fnug og dækkede overalt Markerne, den gjorde sit til at brede en vis Stemning over det hele store og sørgelige Billede af en retirerende Hær.

I Flensborg blev der anvist os Ophold i Husene, men vi havde Ordre til at stille ved det mindste Varsel, og derfor kunde særlig Befalingsmændene ikke tænke paa at lægge sig til Hvile. Vi skyldte Sandheden og Taknemligheden at erkjende, at de danske Borgere i Byen viste en i allerhøjeste Grad stor Opofrelse og

Medfølelse for os; af et godt Hjærte sørgede de for os paa alle Maader, varm Mad blev i rigt Maal sat for Soldaterne, Brødposerne bleve forsynede og Feltflaskerne fyldte, og da vi saa tilsidst omtrent Kl. 2 drog videre, stode Borgerne i Skarer langs Siden af Gaderne og gav os Fødevarer, Vin, Tobak og alt, hvad de mente, vi kunde trænge til; med Taarer i Øjnene sagde de os Farvel, de vidste, at de nu for stedse tog Afsked med den danske Soldat.

Da Regimentet var tæt Nord for Flensborg, hørte det Drønene af Kanonerne ved Sankelmark; det blev dog ved at marchere og naaede om Aftenen Landsbyen Kollund en Mils Vej fra Byen, med Undtagelse af 7. Kompagni (Ahlmann), der tidligere var blevet stillet paa Forpost i den sydlige Kant af Kobbermølle Skoven, medens et Kompagni af 3. Regiment havde besat Krusaa Passet ved Landevejen fra Flensborg. Da vi jo endnu havde danske Tropper Syd for denne By, gav Ahlmann sine Folk saa megen Hvile som muligt, og tillige sørgede han paa bedste Maade for deres Forplejning, saa at denne Tjeneste endda ikke var saa særdeles besværlig.

I Kollund fik alle varm Drikke og mange varm Mad, men dette tog Tid, da der var mange Munde og sultne vare de alle, og først Kl. 11 naaede man i det hele at komme til Hvile, træt og udaset efter de foregaaende Anstrængelser; vi havde da været paa Benene og marcheret i mindst 24 Timer, og nogle

havde desuden staaet paa Forpost et helt Døgn forinden nede ved Slien.

Mandskabet hvilede i Laderne, medens Officererne laa paa Gulvet i en stor Sal paa Kollund Hovedgaard, ingen kom naturligvis i Seng. Da Kl. var omtrent 2, bleve alle vækkede paa saa forsigtig en Maade som muligt, der lød ingen Hornsignaler, der var ingen Raaben til Gevær, men der blev rusket i os og med dæmpet Stemme givet Ordre til at stille strax; fortumlede og forbausede spurgte vi, hvad der var paa Færde, men ingen formaaede i Førstningen at give os Svar. Ved den Forvirring, der derved opstod, og den megen Efterspørgsel efter Hestene gik det desværre ud over Ejeren af Kollundgaard, der ved denne Lejlighed mistede to smukke Dyr som Løn for udvist Gjæstfrihed, og det vides ikke, om han nogensinde fik dem igjen.

Snart fik vi den Oplysning, at Fjenden en Fjerdingvej fra os indenfor vore egne Linier havde overrumplet et Batteri uden at løsne et Skud, og at kun en eneste Mand var undsluppen. Det var ham, der havde bragt Meldingen, og han havde opsøgt Fodfolket, for at dette ikke skulde blive oprevet ved et lignende Overfald midt i den bælgmørke Nat. Han havde været ved Batteriet, da det pludselig blev omringet af en Afdeling Fjendtlige, der havde gjort kort Proces med dem alle, og han vidste ikke selv, hvorledes det var lykkedes ham at slippe bort.

Lydløst og i utrolig Fart samledes de enkelte Kompagnier, ikke en Mand manglede, men hist og

her saas der dog nogle, som i Mørket ikke havde kunnet finde deres Chakot og derfor mødte med Felt-hue, men strængt havde det været for de mange, som havde tilladt sig at tage Støvlerne af, de ophovnede Fødder i de vaade Strømper maatte bankes ned i de ligeledes vaade og indkrøbne Støvler. Alt var nu snart paa Plads, og enhver var spændt paa, hvad der vilde komme.

1. Kompagni (Baller) blev derpaa sendt ud, Kommandoordene faldt, men ikke paa den Maade, vi vare vant til; med dæmpet Røst, næsten hviskende, fremsattes de; men ligefuldt bleve de efterkomne med saa stor Nøjagtighed, som det fuldstændige Mørke gjorde muligt. Saa rykkede det frem, men en underlig Marche var det i den ravnsorte Nat, Folkene vidste ikke, i hvilken Retning de førtes, og de vidste ikke, om den øvrige Del af Regimentet fulgte med eller ikke. Den pinligste Stilhed herskede, ikke et Skud hørt, kun Soldaternes forsigtige Marche over Markerne, over Grøfterne, over Gjærderne. Ingen vidste, hvor disse vare, før de stode lige ved dem, ingen spurgte, om Grøfterne vare brede eller dybe, eller om Gjærderne vare høje og ufremkommelige; men trods alt dette, som man skulde tro maatte være uhyggeligt, var der dog en ejendommelig Romantik udbredt over det hele. Der sporedes vel en stor Opmærksomhed og Agtpaagivenhed hos alle, men Frygt, det følte ingen.

Endelig standsede Kompagniet ved Randen af Kobbermølle Skoven, Blækere bleve sendte forud, og

videre gik det mod Syd ind i Skoven; Fremrykningen skete forsigtig i Fægtningsformation, men ingen Fjende viste sig.

I Skoven var der flere dybe Slugter, paa Bunden af hvilke der løb en Bæk; der maatte Kompagniet ned, vade over og op paa den modsatte Side, stadig fremad. Tilsidst, efter at det var begyndt at blive Dag, saa man Forpostkompagniet staa ganske rolig paa sin Post, øjensynlig uden at ane det Overfald, der i Nattens Mørke havde fundet Sted bag dets Ryg.

Det havde været i høj Grad gavnligt for hele Brigaden, om den havde faaet Lov til at sove paa det grønne Øre og udhvile sig lidt til de kommende Anstrængelser; thi det viste sig senere, at det hele havde været fuldstændig blind Alarm. Artilleristen havde nemlig som saa mange andre været overanstrengt til det yderste, han havde faaet Syner og var ligefrem gaaet fra Forstanden, men da Chefen for Brigaden, General Vogt, modtog Meldingen, mente han ikke at burde tøve med at lade alt træde under Gevær, indtil Situationen blev opklaret, tilmed da Mandens Fremstilling fuldstændig bar Paalidelighedens Præg. Først efter at Brigaden havde indtaget den Stilling, som den først skulde have besat om Morgenen Kl. 6, blev Fejltagelsen opklaret, men det var da for silde til atter at lade Folkene søge Kvarter.

Omtrent Kl. 11 om Formiddagen d. 7de gik vore Tropper fra Sankelmark igjennem 2. Brigade, og denne dannede saaledes nu Arrièregarden, dog begyndte

Tilbageetoget først Kl. 1 og i fuldstændig Fægtningsorden, 18. Regiment mellem Chausseen og Stranden, 3die paa Chausseen. Vi havde Rytteri nærmest Fjenden, derpaa en ret tæt Blænkerkjæde og bag ved denne Kompagnikolonner; men denne sidste Formation er ikke synderlig magelig, og den har sine Ubehageligheder, naar man skal passere et mere eller mindre ufremkommeligt Terræn. Især havde enkelte Kompagnier deres Nød, naar de skulde passere Moserne, og saaledes dojede 1. Kompagni en Del ved en saadan Lejlighed. Mosen bestod af lutter store Tuer med dybe Huller imellem, og det er en Selvfølge, at Tridt og Retning strax bleve opgivne; det gjaldt kun om at komme nogenlunde tørskoet igjennem. Man saa da hele Tiden Folkene springe fra Tue til Tue, og naar saa 2 à 3 Mand paa en Gang vilde søge Fodfæste, hvor der kun var Plads til En, saa maatte de andre plumpe i ved Siden af; thi den Is, der var, kunde ikke bære en Mand med fuld Bepakning. Dette gav Anledning til en Del Moro, men de uheldige vare ikke glade over det kolde Bad, og Kompagnichefen gav dem stadig paa Hovedet, naar saadant skete, selv om det var en af Officererne. Men Skæbnen vilde, at han selv ikke skulde gaa Ram forbi, thi pludselig mistede han selv Fodfæstet og laa der ligesaa vaad som de andre; nu var der selvfølgelig ingen, der vovede at give ham en Overhaling, men man mærkede tydelig, at Folkene godtede sig lidt over Begivenheden, uagtet de i Virkeligheden holdt meget af ham.

Regimentet rykkede videre om end langsomt tilbage; i Højde med Hønsnap kom det atter paa det tørre og kom op paa Bakkerne, hvorfra der var en vid Udsigt, og hvorfra Brigadens Bevægelser toge sig særdeles godt ud. Men her mødte det værste: der blev kommanderet Holdt, og Geværerne satte i Pyramider. Oppe paa Bakken var der skammelig koldt, Stormen gjennemisnede alle, og Rygtet om, at Trænet var kjørt fast, og at Brigaden skulde blive staaende til næste Morgen, var et fuldstændig Tordenbudskab for os. Vi havde marcheret næsten uafbrudt siden d. 5te om Aftenen, nogle havde Døgnet forud staaet paa Forpost, og nu skrev vi den 7de om Eftermiddagen, og alle vare i højeste Grad udmattede. Vi vare saa trætte, at der ikke kunde være Tale om at blive ved at vandre op og ned den hele Nat, og alle vare paa den anden Side saa kolde om Fødderne, at det vilde have været den visse Ødelæggelse at sætte eller lægge sig ned. Med Gru saa Folkene den kommende Tid i Møde, og som Tegn paa, hvor alvorlig enhver opfattede Situationen, tjener, at Mandskabet sendte en Deputation til Regimentskommandøren, Oberstlieutenant Hirsch, med Anmodning om at faa Lov til at brænde Trænet mod at hver Mand i en vis Periode gav en bestemt Del af Lønningen; men Chefen var naturligvis ikke i Stand til at modtage Tilbudet, og der var ikke andet at gjøre end at holde Pinen ud, hvordan det saa end gik. Strængt var det, og vore Besværligheder og Lidelser forøgedes ved en næsten fuldstændig

Mangel paa Mad; Brødposerne vare tomme, en enkelt havde endnu en Slurk Brændevin, men ellers var der intet.

Endelig kom der Melding fra de yderste Vedetter, at fjendtligt Rytteri nærmede sig; vi traadte da til Gevær, og glade vare vi over at faa Ende paa den pinlige Ventetid, vi foretrak langt at gaa i en aaben Kamp fremfor at segne af Kulde og Udmattelse. Regimentet tog nu Stilling og besatte bl. a. nogle Skove, men endnu maatte vi vente længe, Stormen susede mellem de nøgne Træer, der bragede og knagede, og alt bar Uhyggelighedens Præg. Men saa begyndte 1. Kompagnis Sangforening, den berømte „blaa Lus“, at synge og valgte blandt andet den til Situationen kun lidet passende Sang:

•Herlige Skov, yndige Ro,
Her vil jeg bygge, her vil jeg bo. •

Men Sangen gjorde sin Virkning, og Tanken fik en anden Retning. Nogen Fægtning udviklede der sig ikke, enten fordi det kun var en Patrouille, der havde vist sig, eller fordi, hvad ondskabsfulde Tunger senere paastode, Meldingen hidrørte fra en Officer, der slet og ret lavede den, da han var kjed af at vente længere; endelig rykkede Brigaden ved Mørkets Frembrud videre tilbage.

End mere trætte og udmattede slæbte Soldaterne sig hen ad de spejlglatte Veje, hist saa man dem hjælpe hverandre, her saa man en Officer bærende en Mands Tornyster og Gevær, mens han holdt ham selv

under Armen, og saaledes støttede man hverandre indbyrdes paa alle Maader, og dog var der ikke faa, der segnede, og som blev liggende paa Siderne af Vejen og i Grøfterne, hvor man ogsaa af og til saa væltede Vogne og meget andet, som hørte Trænet til.

Paa denne Marche foreslog Ahlmann, at han med sit Kompagni skulde træde ud af Kolonnen og rykke tilbage for midt om Natten at gjøre et Overfald paa Preusserne; han kjendte Terrænet nøje og følte sig overbevist om, at han kunde trænge dybt ind blandt dem og paa Grund af Mørket give dem en ordentlig Skræk i Blodet, men Tilbudet blev ikke modtaget, og Foretagendet havde maaske ogsaa været vel voveligt; sikkert er det dog, at kunde nogen udføre det, saa var Ahlmann den rette Mand.

Men alt faar en Ende, og ved Midnat naaede Styrken Nybøl, hvor der blev udstillet Forposter for Resten af Natten, en Tjeneste, der var mere end almindelig drøj.

Om Formiddagen d. 8de naaede Brigaden Dybbøl By og satte sine Forposter ud i Skoven, indtil den, i høj Grad udmattet efter uafbrudte Anstrængelser i 5 Døgn, blev afløst den 10de; men i samme Øjeblik angreb Fjenden for første Gang, og der udspandt sig en Fægtning, der for vort Regiments Vedkommende var ubetydelig; 8. Kompagni, der havde en Feltvagt foran Bøffelkobbøl under Lieutenant Jespersen, blev dog trængt noget tilbage, væsentlig fordi Vedetterne ikke saa sig i Stand til at forsvare sig, da Geværerne

enten ikke vilde gaa af eller kun formaaede at sende Kuglerne en halvhundrede Alen bort, hvor de saa faldt ned, som naar Drengene kaste med Sten. Kompagniet havde en Død, Underkorporal I. A. Svendsen, og 2 Saarede.

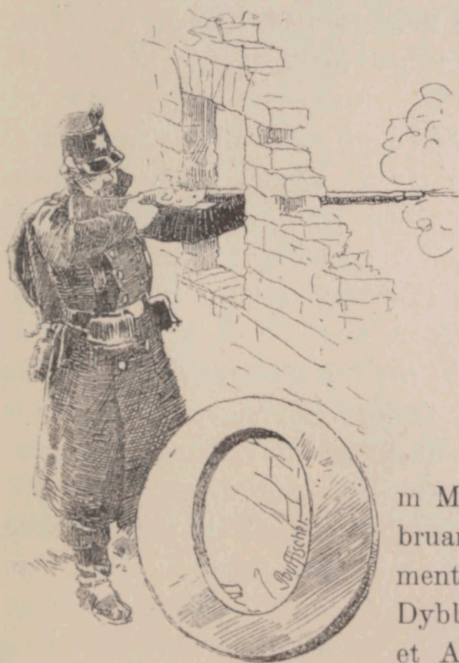
Saa vare da endelig Regimentets strænge Dage forbi. Det rykkede tilbage opad Dybbøl Bjerg, og vi saa da for første Gang de mange Skanser, hvis Kanoner ragede op over Brystværnet, og hvorfra der havdes en vid Udsigt til alle Sider. Vi havde Følelsen af, at vi nu endelig efter den lange Marche med alle dens Møjsommeligheder vare komne til et Punkt, hvorfra vi atter kunde gjøre Front mod Fjenden og der forhaabentlig afvente bedre Tider.

Regimentet marcherede nu videre gjennem Sønderborg ud paa Landet og blev indkvarteret omkring Augustenborg, hvor det i 9 samfulde Døgn fik en Hvile, der var i højeste Grad vederkvægende og gavnlig for alle; det var en komplet Ferie, og der var en Ro, som næppe lod ane, at vi vare midt i Krigen og tæt ved selve Krigsskuepladsen. Forplejning blev os rigelig til Del, og fra vore Hjemstavne, særlig maaske fra Hovedstaden, hvis Indvaanere altid og navnlig i Krigstid har havt Soldaten kjær, kom der rigelige Gaver, dels bestaaende af uldne Gjenstande, dels af Fødemidler og Vine. Alt dette blev modtaget af os alle med Taknemlighed, dels fordi vi trængte dertil, dels fordi vi saa, at alt var givet af et godt Hjærte, og fordi vi vidste og folte, at alle, Høje og Lave, der

hjemme fulgte os og kappedes om at vise os deres Deltagelse og Medfølelse.

Den Hvile, Regimentet fik i denne Periode, skyldtes Omsigt fra vor Divisionsgenerals Side; General Gerlach, der fra forrige Krig havde Ord for altid at sørge for sine Folk, svigtede dem heller ikke denne Gang, og da han en Dag red forbi et af vore Kompagnier, taltale han Folkene med de Ord: „Naa Karle! Hvordan har I det? I har havt det strængt og har maattet døje den første Forpost foran Dybbøl, men nu har jeg udvirket hos Overkommandoen, at Jeres Forposttur denne Gang skal springes over! Er I fornøjede med det?“ — En saadan jævn og ligefrem Tiltale fra en højtstaaende Officers Side maatte absolut gjøre en god Virkning, og Soldaterne følte sig ogsaa stolte og glade over, at Generalen saaledes havde talt til dem; de gav ham et saa velment Hurra, som nogen kunde ønske sig. Fra den Dag havde den gamle General en høj Stjerne hos dem.

---

m Morgenen d. 19. Februar rykkede Regimentet atter over paa Dybbøl; man ventede et Angreb, sagdes der,

og Stemningen var derfor hist og her lidt „løjerlig“. Ved Ankomsten besatte 18. Regiment Skanserne og var der de første 24 Timer. Vi fik da ret Følelsen af, hvor strængt det er at staa paa Vagt et Døgn midt om Vinteren under aaben Himmel, thi koldt og blæsende var det der oppe, og Tiden gik kun langsomt. Den 20de vare vi paa Hovedpost i Dybbøl By, og da der dels var Fægtning paa højre Fløj, dels fra Overkommandoen blev paabudt særlig Agtpaagivenhed om Natten, fik vi ikke synderlig Hvile, inden vi den næste Dag, d. 21de, rykkede ud i yderste Linie, hvor Vagt-

tjenesten paa Grund af Aarstiden var særlig stræng, og hvor den stadige Berøring med Fjenden gjorde, at den største Paapassenhed og Aarvaagenhed var en Selvfølge.

Den Forpostlinie, som Regimentet saaledes kom til at indtage, strakte sig fra Vemmingbund ved Stenbæk langs med Udkanten af Bøffelkobbøl, videre i Stenderupskoven over Tørvemosegaard til højre hen til Alssund ved Ravnskobbøl; desuden havde det en fremskudt Post ved Sandbjerg.

Yderst til venstre var 2. Kompagni (Bruun) opløst i Feltvagter, der udgik fra Vemmingbund og strakte sig om Hjørnet af Bøffelkobbøl til Chausseen, alt i alt en Strækning af 4000 Alen, men desuden havde 7. Kompagni (Ahlmann) tillige en Feltvagt paa en Deling skudt ind imellem dem tværs over Vejen fra Smøl, hvor der var indrettet en Barrikade. De 3 øvrige Delinger stode lidt længere tilbage ved Gaarden Dybbøllund som Piket. Som Reserve for Besætningen i Skoven vare 5. Kompagni (Bretton) og 1. Kompagni (Baller) posterede ved Hvilhøj, men dette sidste Kompagni maatte henad Eftermiddagen sende noget Mandskab ud til Forstærkning af 2. Kompagni; disse to Kompagniers Stilling var saaledes, at de tillige kunde række Kompagniet ved Dybbøllund en hjælpende Haand.

Videre til højre stode 6. Kompagni (Kellner), 8. Kompagni (Benzon) og yderst paa højre Fløj 4. Kompagni (Andersen). 3. Kompagni (Nielsen) dannede et Piket i Ragebøl.

Bag 18. Regiment stod 22. Regiment som Hovedpost i Dybbøl By med 2 Kompagnier ved Pythusene; 2. Regiment var i Skanserne.

Som det let vil ses paa Kortet, havde denne Forpoststilling baade Fordele og Mangler. Fordelene bestode væsentlig deri, at den var saa langt fjernet fra Skanserne, at Besætningen af disse kunde faa tilstrækkelig Hvile, hvorfor der var sørget bl. a. derved, at Mandskabet for en stor Del benyttede de bagved liggende Bøndergaarde til Opholdssted; endvidere beholdt vi Skovene indenfor Forpostkjæden. Men Manglerne vare heller ikke faa. Dels var Linien meget udstrakt, omtrent en Mil, og en saadan Strækning maatte blive tyndt besat, naar man kun kunde anvende et Regiment dertil, dels havde den sit svage Punkt paa venstre Fløj, hvor Halvøen Broagerland staar i Forbindelse med det egentlige Sundeved. Som man kan se paa Kortet, vilde en Fjende ved et kraftigt Angreb paa vor tilbagetrukne venstre Fløj være i Stand til i faa Minutter at trænge ind bag Bøffelkobbøl og Stenderup Skoven og baade afskære disses Besætning og tillige gaa løs paa Hovedposten i Dybbøl By, inden den kunde komme i virkelig Forsvarsstand.

Den 21. Februar om Formiddagen indtog, som nævnt, Regimentet denne Forpoststilling. Vejret var bidende koldt, en skarp Nordostvind foer hen over Markerne, og der var naturligvis ikke Tale om, at nogen kunde være i Hus. Soldaterne søgte vel hist og her at sidde eller ligge ned, enkelte fik endog

Kortene frem, men snart vare de saa forfrosne, at de maatte vandre op og ned for at holde Varmen.

I Kjæden var der idelig Skydning med de preussiske Patrouiller, og vi fik enkelte Saarede, 2. Kompagni saaledes tvende, men Dagen gik sin langsomme Gang, uden at der skete noget virkeligt Angreb. Havde Dagen været kold og stræng, saa blev Natten endnu værre, Kulden og Blæsten tog til, nogen Sne faldt, Adspredelse af hvilken som helst Natur var der ikke at tænke paa, Mandskabet maatte ikke alene paa Feltvagnerne men ogsaa paa Piketterne staa under Gevær, nok er det: Tjenesten var saa alvorlig, som en Forposttjeneste kan være. Adskillige Steder havde Feltvagnerne sendt Observationsposter eller Lytteposter længere frem i Terrænet med Ordre til i det mindste ved Skud at gjøre Alarm, saafremt noget mistænkeligt skulde forekomme.

Henad Morgenstunden faldt der en tæt Sne, som umuliggjorde enhver Udsigt, og da Klokken var bleven 7, skete der et voldsomt Angreb paa vor Linie. Fjenden anvendte hertil hele sin Styrke, det vil sige 4 Brigader, hver paa 6 Batailloner, og han raadede saaledes over en Styrke paa henved 20000 Mand, men en Del af disse anvendtes selvfølgelig som Reserve, saaledes hele den ene Brigade. Det første, der skete, var, at Brigaden Canstein uden saa godt som at løsne et Skud overvældede den svage Feltvagt paa vor venstre Fløj. Vore Folk anede intet, en fremskudt Post under Underkorporal Holm af 7. Kompagni gjorde ikke den

befalede Alarm, Ahlmann lod netop den Feltvagt (Korporal Hansen), som stod ved Barrikaden, afløse af Lieutenant I. C. W. Hansen, og medens denne Afløsning gik for sig, saa de pludselig en stærk preussisk Kolonne kommende i Stormskridt med Rytteri paa Siden tæt inde paa Livet af sig.

Lieutenant Hansen blev strax saaret af en af de faa Kugler, som Fjenden udsendte, Feltvagten gjorde omkring og søgte tilbage til Kompagniet, der var traadt til Gevær i samme Øjeblik, som det havde hørt Alarmen, og Ahlmann forte nu Kompagniet i taktisk Fægtningsorden tilbage. Han havde, hvad der fuldstændig stemmer med denne dygtige Officers Maade at være paa, allerede Dagen i Forvejen bestemt sin Handlemaade i ethvert paakommende Tilfælde og havde bl. a. faaet gjennemskaaret nogle Gjærder i en Lavning ved Stranden, og ad denne Vej var det nu, han forte sine Folk tilbage i Stedet for at følge selve Landevejen, hvad maaske mangan anden vilde have gjort. Han opnaaede derved paa en Maade at forsvinde for Fjenden og søgte saaledes at naa sit første Holdpunkt, Avnbjerg, hvis Beliggenhed han dog ikke kjendte, skjønt han havde gjort alt for at faa det at vide.

Fjenden, der samtidig med en Bataillon havde angrebet Bøffelkobbøl fra Sydsiden, rykkede nu hurtig videre og tog Stilling ved Flensborg Landevej omtrent ved Frydendal Kro.

Medens nu alt dette gik for sig, stode de øvrige

Forposter ganske rolig paa deres Pladser; i Fronten skete der endnu intet Angreb, se kunde de ikke paa Grund af Snevejret, og af samme Aarsag kunde de heller ikke høre noget til den ubetydelige Skydning, der fandt Sted. Men Bataillonen sendte øjeblikkelig Dragon-Ordonnanser ud med Ordre til at trække sig tilbage. 1. og 5. Kompagni ved Hvilhøj efterkom Befalingen strax uden at vide, hvad der var sket, og marcherede i Sektionskolonne tilbage ad Landevejen til Avnbjerg, men blev, da Snevejret samtidig hørte op, forbausede over næsten at rende lige bus paa Preusserne ved Frydendal Kro og søgte derfor skraas over mod Dybbøl By for ikke at blive afskaarne. Paa denne temmelig korte Vej bleve de heftig beskudte med Bagladegeværerne, men det lykkedes dem hurtigt at tage Stilling.

Den Dragon, Jens Christensen af 4. Dragonregiments 5. Eskadron, der skulde bringe Melding ud til 2. Kompagni i Bøffelkobbøl, faldt, inden han naaede det, idet Fjenden allerede da havde vundet Terræn i Skoven; Vedetterne saa ham komme farende med slappe Tøjler og vinke dem tilbage i samme Øjeblik, som de hørte de første Skud. Umiddelbart derpaa styrtede han dødelig saaret af Hesten; han blev senere sammen med en Soldat af vort 2. Kompagni, Hans Hansen (Kyse), begravet af de brave Folk, Jørgen Johansen Fink og Hustru. De anmodede Preusserne om at begrave disse to danske Mænd, men de vilde ikke, hvorpaa de sendte Bud til de Danske om at gjøre det,

men der maa være kommet noget i Vejen, thi de opfyldte ikke Løftet, hvorpaa disse Folk skaffede de Døde til Hvile i deres egen lille Have, rejste dem et simpelt Gravminde af Træ, forsynede denne med en hjærtelig Inskription og passede saa Graven med Trofasthed siden; Kranse med røde og hvide Baand lagde de stedse paa Graven, skjønt de vidste, at Gendarmerne stadig forfulgte dem, og de fortjene derfor, at vi minde dem, og at vi ere taknemmelige, for hvad de have gjort. Gravene tilhøre nu den danske Regering, som har kjøbt Jorden.

2. Kompagni havde dog hørt lidt af Skydningen, og de yderste Feltvagter, blandt hvilke en under Lieutenant Helms, søgte tilbage i østlig Retning, men fandt strax Skoven fuld af Fjender, der bag Træerne beskød dem ivrig. De tabte dog ikke Modet, men med paasat Bajonet søgte de at bane sig Vej, dog uden Resultat; alle bleve de overmandede og bragte tilbage som Fanger.

Kompagnikommandøren, Premierlieutenant Bruun, opholdt sig, da Angrebet skete, ved et Hus ved Siden af Finks Hus, altsaa ved Landevejen i den vestlige Del af Skoven. Han havde den forrige Eftermiddag og om Natten været meget urolig, havde sendt Melding ind om, at Stillingen paa venstre Fløj var aldeles uholdbar, saafremt der skete noget, og havde bedt de nærmest værende Officerer om jevnlig at se ud til sig; og navnlig havde da Premierlieutenant Bretton og Bataillonsadjudanten, Lieutenant Grev Sponneck,

hyppig været ude og talt med ham. Da nu Angrebet skete, og hans Vedetter vare i Tilbagegang, gik han med en Haandfuld Folk, deriblandt Spillemand Petersen, tilbage ad Chausseen, men strax bleve de beskydte af de Preussere, der vare trængte ind fra Broagerland. Han troede, at det var de Danske, som skød, og raabte til dem: „Er I gale? I skyder jo paa Jeres Egne?“ Men da han satte Kikkerten for Øjet, saa han strax sin Fejltagelse og gjorde Forsøg paa at naa Vore ved at trække sig udenom Preusserne. Dette synes at være lykkedes for hans Folk, men han selv fandt Døden ved denne Lejlighed.

Da nu 7. Kompagni rykkede tilbage langs Stranden og var kommet et Stykke henad mod Skanserne, spejdede Ahlmann efter Avnbjerg, hvor han havde Ordre til at tage Stilling. Han saa da en Forhøjning, hvor der var paabegyndt Løbegrave, og han antog da med Rette, at denne maatte være det nævnte Punkt; men han var kommen forbi det og maatte derfor vende om. Han førte derpaa selv 1. Deling under Korporal Frandsen op paa Bakken og saa da en lille Afdeling Preussere staa ved Foden af Bakkeskraaningens ganske rolig med Geværet ved Foden, men ikke saa saare havde disse faaet Øje paa vore Tropper, som kun var 37 Skridt fjernede fra dem, før begge Partier øjeblikkelig begyndte Ilden. Det første, der skete, var at Fløjmanden, Sydslesvigeren Mohrbøtter, plantede Kompagnifanen i Jorden; han brød sig ikke om at søge Dækning, og, medens alle andre laa ned, stod

han alene oprejst og skød flere Skud ned mellem Preusserne; men det var en Selvfølge, at en saadan paa en Gang tapper og hensynsløs Færd maatte udsætte ham for stor Fare, og han fandt da ogsaa efter faa Øjeblikke Heltedøden. Han var den første, der faldt paa dette Sted, men han blev ikke den eneste.

Ahlmann førte nu efterhaanden 2 andre Delinger op i Ildlinien, først 3. Deling under Korporal Hansen op paa højre Fløj, dernæst 4de under Korporal Lindhardt op paa venstre Fløj, hvor den kom i Forbindelse med den Feltvagt af 2. Kompagni, som Kommandersergent Møller havde haft ved Stranden for Angrebet, og som var fulgt med tilbage.

Den Deling, som hidtil var holdt i Reserve, 2. Deling under Sergent Christiapsen, forsøgte Ahlmann nu at kaste ud i Flanken paa Fjenden, men det lykkedes ikke, og noget senere førte han den selv frem, men den blev da beskudt af vore Egne og maatte paany vende om. Paa denne Tid kom Adjudanten, Lieutenant Sponneck, ridende, og Kompagnichefen bad da denne om at hente den Fane, som stod plantet i Jorden paa højre Fløj af Korporal Frandsens Deling, men paa denne Tur blev Adjudanten haardt saaret og kunde saaledes ikke udføre sit Hverv.

Medens nu Geværilden vedblev med betydelig Styrke paa Avnbjerg, havde Major Lundbye anbragt 5. og 1. Kompagni i Stilling til højre for 7. Kompagni, saaledes at Lieutenanterne Jørgensen og Schougaard med deres Folk stod dette nærmest, og han gik da

hen til Ahlmann, der nu ansaa det for umuligt at holde sig længere, tilmed da man saa to Kompagnier Preussere ile deres kæmpende Kammerater til Undsætning.

Retræten maatte absolut blive vanskelig under saadanne Forhold, men Korporal Frandsen løste Knuden ved pludselig at give en Salve og derpaa forsvinde med Kjæden, inden Preusserne havde faaet Tid til at summe sig. Længst blev Bataillonskommandøren og Kompagnichefen tilbage med nogle faa Folk og havde derpaa en meget farlig og vanskelig Retræte, inden de naaede tilbage. Stor var derfor Folkenes og Officerernes Ængstelse for, at disse to modige Mænd skulde være komne noget til, men stor var ogsaa Glæden ved endelig at se dem komme tilbage i god Behold.

Man vil vistnok være forundret over at se, at 7. Kompagni holdt Kampen paa Avnbjerg ud, uden at Ahlmann havde en eneste Officer til sin Assistance, men dette hidrørte fra, at hans fungerende Premierlieutenant, Lieutenant Kellner, kort forinden havde maattet overtage 6. Kompagni under Kapitain Madsens Sygdom, og at Lieutenant Gorm paa Forposten Dagen forud var bleven syg og havde set sig nødsaget til at melde sig fra Tjeneste. Den tredie Officer, Lieutenant Hansen, var, som nævnt, bleven saaret og fangen ved Preussernes første Angreb fra Broager.

Medens saaledes Hovedangrebet skete paa vor

venstre Fløj, stod Regimentets anden Bataillon (Weyhe) i Forpoststilling paa højre Fløj.

Da Weyhe hørte Skydningen og iagttog, at 1. Bataillon var i Tilbagegang, befalede han sin Forpostlinie at følge Bevægelsen; men det varede kun en meget kort Tid, inden overvældende Masser af Fjender stormede frem og angreb overalt. Det var Brigaden Goeben, altsaa 6 Batailloner eller 4—5000 Mand, der her gik løs paa vor tynde Linie, og det var let at forstaa, at en Modstand af nogen Betydning ikke kunde finde Sted; Feltvagterne bleve flere Steder splittede ad, Fjenden kilede sig ind imellem dem, flankerede og omgik dem, Kompagnierne kunde ikke holde sammen, men bleve tildels blandede, og i Løbet af kort Tid var det hele kastet ind paa 22. Regiment, der, som nævnt, stod paa Hovedpost i Dybbøl By og havde 2 Kompagnier ved Pythusene.

Medens dette gik for sig havde den fremskudte Post, en halv Snes Mand, ved Sandbjerg nogle Fataliteter; den hørte Kampen paa hele Linien og vidste ikke, hvad den skulde gjøre, indtil den pludselig opdagede Fjenden bag sig, samtidig med at han rykkede frem imod Fronten. De søgte derfor under Underkorporal Schouby tilbage langs Alssund, men forvildede sig og kom henad Røgebøl til; overalt saa de Fjender, og ofte vare de dem saa nær, at disse raabte til dem, at de skulde overgive sig. Men ingen vilde indlade sig derpaa, og de bleve ved at løbe, snart til højre, snart til venstre, og det lykkedes dem at

undgaa alle de Kugler, der fløjtede om dem. I Nærheden af Pythusene kom de ind paa en indhegnet Vej, og paa den ene Side af den saa de et Halvbatteri i Færd med at protse af, medens en temmelig stor fjendtlig Styrke stod paa den anden Side; dog, de høje levende Hegn skjulte dem, og uskadte naaede de ind til deres Kammerater.

I Centrum blev Feltvagterne derimod ikke angrebne, og det skete saaledes, at den Feltvagt af 6. Kompagni, som stod Vest for Ragebøl med Stenderup By foran sig, og som kommanderedes af Lieutenant Knudtzon, hørte Skydningen paa begge Sider og derfor blev staaende rolig, indtil Pikettet blæste „Tilbage“. Dette havde nemlig opdaget Fjenden i sin højre Flanke. Under den nu paafølgende Retræte blev Lieutenant Knudtzon skilt fra det øvrige Kompagni og meldte sig derfor til 22. Regiment, sammen med hvis tvende Kompagnier, Esmann og Pingel, han senere gjorde et Angreb paa Fjenden. Derpaa blev han, mærkværdig nok, stillet ud paa sin gamle Plads igjen og først afløst sent paa Dagen og længe efter, at den øvrige Del af Regimentet havde naaet Kvartererne.

Efter at 22. Regiment havde optaget 18de, søgte det forgjæves at standse Preusserne, men allevegne maatte det vige tilbage til Skanserne, hvor alt stod parat til at modtage den overlegne Fjende. Snart tordnede det første Skud fra vore Kanoner, overalt hvor der kunde opdages større fjendtlige Masser i

Terrænet, derhen rettedes Skytset, og snart hørte vi næsten fra alle Skanserne den for os liffige Lyd af danske Kanoners Drøn. Soldaterne følte nu med Tilfredshed og Glæde, at længere var det nu ikke nødvendigt at trække sig tilbage, de følte, at fra nu af maatte og vilde ingen vige, her ved og i Skanserne maatte det afgjørende Slag staa; thi de skulde og maatte blive i vor Haand.

Ved et Tilfælde var d. 22. Februar netop en Dag, paa hvilken Afløsningerne fra Als kom over til Dybbøl, og disse Regimenter vare allerede til Stede, da Angrebet skete; der kunde derfor ikke tænkes et for os heldigere Tidspunkt til at modtage et Hovedangreb, da omtrent hele vor disponible Troppstyrke var i Stillingen.

Men Fjenden, der ganske vist var rykket frem med hele sin Styrke, 4 Brigader med tilhørende Rytteri og Artilleri, gik ikke videre. Han tilsigtede kun en Rekognoscering. Ingen kan dog vide, om ikke denne under visse Muligheder kunde være gaaet over til et virkeligt Angreb, saaledes som vi 3 Uger tidligere saa det ved Mysunde, men paa den anden Side vide vi ogsaa, at Preusserne hin Dag havde lært at være forsigtige og havde indset, at en stærk Stilling som Dybbøl ikke uden meget store Ofre lod sig tage paa den Maade.

Efter endt Fægtning rykkede de ny ankomne Regimenter frem i Fægtningsorden uden at møde Modstand og indtog derpaa en Forpostlinie, der dog

nu blev forandret saaledes, at vor venstre Fløj støttede sig til Avnbjerg, saaledes at Skovene bleve opgivne, og det blev paa den Maade umuligt igjen at opleve en lignende Katastrofe som den sidste.

---

18. Regiment rykkede derpaa tilbage til Als, og de, der kunde naa det, telegraferede hjem for at underrette Slægt og Venner om, at de vare i Behold, og de havde derved den Glæde at kunne sende en beroligende Melding hjem, endnu inden der var kommet nogen officiel Kundgjørelse om Kampen.

Endnu var Tjenesten saa let, at der kunde undes Tropperne en Hvile af hele 6 Dage, medens de kun vare 3 Dage i Stillingen, men ret længe skulde det ikke gaa saaledes; thi den kortere Afstand fra Skanserne, som vore Forposter nu indtoge, nødvendiggjorde, at en større Besætning maatte være til Stede der. Nok er det, endnu denne Gang kunne vi glæde os ved en uforstyrret Hvile paa Als; uforstyrret! ja det skete ikke alene den Gang, men mange Gange senere; thi det mærkelige var, at hver Gang 18de var ude, skete der altid større eller mindre Angreb, hvorved Styrken paa Als ofte blev alarmeret, medens der omvendt næsten altid var Ro i Stillingen, naar vi laa paa Landet. Nogle mente, at Fjenden kjendte os paa vore Chakoter, som han første Gang havde set ved Mysunde, og at han ved sine Angreb og Skærmydsler vilde drille os og hævne sig for den Skade, som vi gjorde ham den Gang, men dette er og bliver kun en Gis-

ning, som naturligvis ingen Hjemmel har. Kun det er sikkert, at vi altid havde meget at „bestille“ paa Dybbøl og næsten altid nød Hvilen paa Als uforstyrret. Vi hørte jævnlig Artilleristerne sige, naar vi kom: „Nu har vi 3die og 18de, saa maa vi passe paa, for nu faar vi nok Ballade!“ Derfor syntes vi ogsaa, at det gik tilbage, da vi ikke var med d. 28. Marts, den eneste Gang vi iøvrig bleve purrede ud paa Grund af et Angreb.

Med friske Kræfter og godt Humør rykkede Regimentet d. 28. Februar atter over til Dybbøl; allerede Kl. 4 om Morgenen begyndte Afmarchen i Mulm og Mørke; men vi vare nu saa vante til at gjøre Nat til Dag, at en slig Morgentur en kold Vinterdag ikke kunde kue os. Der var nu sket den Forandring i Forposternes Fordeling, at de to Regimenter, hvoraf en Brigade bestod, delte Linien saaledes, at det ene havde højre Fløj, det andet venstre. Derved opnaaede man den Fordel, at hvert Regiment var langt mere samlet og derfor under heldigere Kommandoforhold end tidligere, da et enkelt Regiment besatte alle Feltvakterne og Piketterne, medens et andet havde Hovedposten bagved, saaledes som vi saa d. 22. Februar.

Vi bleve strax stillede ud i yderste Linie og havde i det klare Vejr rig Lejlighed til at se Preussernes Patrouiller strejfe om i Terrænet; snart bleve disse lidt nærgaaende og begyndte at plaffe paa os, vi gjorde Gjengjæld, og saaledes gik det fremdeles, saa længe vi

beholdt samme Forpostlinie. Megen Skade skete der naturligvis ikke ved saadanne Lejligheder, men jævnlig fik vi dog Saarede, og af og til gik der et Menneskeliv tabt. Saadanne Tildragelser ere jo sørgelige, da slige Forpostskydninger ingen Betydning have, ingen Nytte gjøre, men det kan nu under en Krig en Gang ikke undgaaes, at naar de fjendtlige Parter komme hinanden for nær, saa maa der skydes. Det er aldeles umuligt at blive enige om at lade det være, thi Krig er og bliver Krig.

Af og til saa vi ogsaa, at vore Kugler traf, og at Fjenden maatte bære en Mand bort, og saa vare vi naturligvis glade, skjønt det ikke gjorde os den fjerneste Nytte. Saaledes gaar det vistnok overalt, man har samme Følelse, som naar Jægeren har truffet et Vildt, eller som naar Fiskeren fanger en Fisk, og man tænker ikke paa, at man har dræbt et Menneske og bragt Sorg og Elendighed over en Familie — uden Nytte.

Tjenesten i Stillingen var paa denne Tid saaledes, at den varede 6 Døgn; skiftevis vare vi paa Forpost, i Skanserne og i Sønderborg, dernæst atter samme Tur om igjen, hvorpaa vi rykkede paa Landet. Vi fulgte nu og fremdeles stedse med 3. Regiment, saaledes at dette indtil d. 17. Marts, da Dybbøl By mistedes og Tjenesten blev noget anderledes ordnet, stedse var paa højre Fløj, medens 18de havde venstre.

Under denne Periode var det egentlig kun selve Forposttjenesten, der var anstrængende og farlig, her vare alle stadig, Dag og Nat, beredte til Kamp. Med

Undtagelse af, at den Styrke af Forposterne, der var længst tilbage, Hovedposterne, havde indrettet sig Hytter af Sne, der baade gav nogen Læ og Lune og tilmed vare ret hyggelige samt saa helt maleriske ud med deres krigerisk klædte Befolkning, saa var der ikke Tale om, at nogen, det være sig Officerer eller Mandskab, kunde søge Ly i et Hus; stedse vare alle og enhver under aaben Himmel, ligegyldig hvordan saa Vejret var; mangen Snestorm have Soldaterne her maattet døje, og dog maatte Agtpaagivenheden ikke slappes, endmere maatte Vedetterne have et Øje paa hver Finger, Feltvagterne maatte staa i Forsvarsstilling, Piketterne maatte staa parate og kampdygtige paa deres Plads. Soldaterne frøs og frøs atter, det var ligesaa strængt at være afløst og høre til Feltvagten som at være Vedet; intet, hvad der lignede varm Mad, kunde ydes, den eneste Trøst, vi havde, var i den Retning Brændevin: var man tørstig, slukkede den Tørsten, var man sulten, dæmpede den Sulten, var man søvnig, virkede den oplivende. Kun under ganske særlige Forhold kunde vi faa fat i nogen Kaffe, naturligvis uden Fløde, men den gjorde da ogsaa godt, kun Skade, at det var saa grumme sjældent.

Vinternætterne vare saa lange; man længtes efter Dag, ligefra det blev mørkt, men kun med Sneglefjed sneg Tiden sig afsted; hen ad Morgenstunden var der gjerne en Tid, hvor det næsten ikke var muligt at holde Sønnen borte, Øjenlaagene vare som af Bly, de vilde ikke holde sig aabne; støttede man sig et Øje-

blik til en Jordvold, strax sov man, thi det lod sig gjøre at sove staaende. Faldt der da et Skud i Kjæden, blot et eneste, strax var al Tilbøjelighed til Søvn blæst bort, og det var, som om man slet ikke havde trængt dertil.

Naar da endelig langt om længe Dagen, den længselsfuldt ventede Dag, begyndte at gry, naar maa-ske Solen endog sendte sine første Straaler ud over Mørket, da var Nattens Møjsommeligheder glemte, man tog sig en Bid Brød, en Beskøjt, en Stump Ost, Pølse eller hvad man havde, drak en Slurk af Brændevins-flasken, søgte at faa lidt Varme i Kroppen ved at røre sig; og saa var man Karl igjen.

Endnu var der dog flere Timer til, at Afløsningen kom, og i Morgenstunden plejede desuden Preusserne at sende Patrouillerne frem. I Reglen bestod de kun af en halv Snes Mand, men af og til kunde flere for-ene sig, og de morede sig da med at gaa saa nær Vore som muligt, hvorved der saa udspandt sig en lille Bataille af og til endog af 1—2 Timers Varighed.

Saa kom da Afløsningen, altid i Form af Soldater af andre Regimenter, men de vare jo alle vore Kammerater og velkomne, hjærtelig velkomne vare de. Deres første Spørgsmaal var gjerne: „Har I set noget til dem?“ — „Jo Tak!“ var Svaret, „der er nok af dem, vent blot lidt, saa skal I nok se dem komme listende ud af Skoven derovre, den er helt besat.“

Og saa indtog de vore Pladser for selv at blive der i 24 Timer; vi ønskede dem en god Vagt og

rykkede saa, i Reglen i spredt Orden, opad Dybbøl Bjerg til Skanserne for at blive der det næste Døgn.

Her var der paa en Maade bedre at være, idet man ikke i den Grad var lænket til Stedet som i yderste Linie, og idet man i hvert Fald om Dagen meget godt kunde faa sig en Søvn. Desuden var Forplejningen lettere, Folkene kunde koge, og det sagde ikke saa lidt. Men saa højt til Vejrs var der i Virkeligheden koldere, Vinden tog stærkere fat, men da Mandskabet en ikke ringe Tid af Dagen maatte udføre Jordarbejder, mærkedes det mindre. Stillingen manglede jo endnu ikke lidt, Skanserne skulde forbindes med Brystværn for Fodfolket, der skulde laves ny Indskæringer for Feltkanoner osv. osv. En Ting vare vi imidlertid her fri for, nemlig den evindelige Skyden, hvilket var ganske behageligt. Soldater være nu saa flinke, de være vil, de holde ikke af at blive skudt paa; de kunne vænne sig dertil, de kunne finde sig deri, de kunne paa en Maade glemme Kuglerne, men holde af dem, det gjør de ikke.

Men var der saaledes forholdsvis roligt paa Dybbølbjerg, kunde der ogsaa paa den anden Side undertiden være lidt kjedeligt, men i Almindelighed kom man jo dog i Berøring med mange, og dette Samliv havde sin gode Side. Forholdet mellem de Menige og Befalingsmændene var den Gang og under hele Krigen gennemgaaende overordentlig godt; paa de mange og lange Vagtture omgikkes man hverandre

som Ligemænd uden dog at tilsidesætte de Krav, som Tjenesten fordrede, og kom der en Kamp, da var alt, som det burde være, den Overordnede gav sine Befalinger, og den Underordnede udførte dem efter Pligt og Samvittighed.

Bag Skanserne laa den Gang endnu enkelte Barakker for Officererne af Artilleriet; til dem tyede Fodfolkets Officerer ofte, og skjønt Lejligheden var indskrænket, mødte de altid den mest ligefremme Gjæstfrihed. Man skulde tro, at disse Mænd kunde blive kjede af altid at se deres Hjem opfyldte af fremmede Folk, men man mærkede aldrig noget dertil.

Det næste Døgn opholdt Afdelingen sig i Sønderborg, hvor man i Reglen blev indkvarteret hos Borgerne, og her var der ligesaa mageligt at være som paa Landet; man kunde sove uforstyrret om Natten, og de, der kunde faa fat i en Seng, kunde frit benytte den. Der holdtes kun Appel en Gang om Dagen, ellers kunde enhver gaa, hvorhen han vilde, blot han blev i Byen. Der var endog en Tid Theaterforestillinger, hvor blandt andet en Danserinde producerede sig og gjorde fortjent eller ufortjent Lykke, i hvert Fald var det en stærk Modsætning til Livet paa Forposterne, og det havde jo ogsaa sin Betydning.

Den 2. Marts om Morgenen rykkede nu Regimentet atter over i Stillingen og afløste Forposterne paa venstre Fløj. Der var som sædvanlig Smaafægtninger i Løbet af Dagen, og ved Aftentid hørte man livlig Vognraslen, højrøstet Tale og anden Støj. Det

var den Nat, at en Feltvagtkommandør indsendte hin mindeværdige Melding: „Luften er svanger! Jeg hører Hundeglam og Vognraslen, Fjenden pønses paa noget; jeg ved ikke hvad!“ Og dog skete der ikke noget usædvanligt, men det viste sig ogsaa efterhaanden, at naar der virkelig skulde ske noget, da var alt tyst og stille i Fjendens Stilling; saa paa en Gang kom Angrebet, hurtigt og voldsomt, og derfor vare vi senere endnu mere opmærksomme, naar Stilheden derovre forekom os for trykkende.

I den øvrige Del af vort Ophold paa Dybbøl under denne Forposttur hændte der ikke noget, der er værd at omtale, der blev stadig arbejdet paa Stillingens Forbedring, og alle vare som sædvanlig parate til at indtage den bestemte Plads i Tilfælde af Angreb.

Den 5te om Formiddagen slog vor Forløsnings Time, og Regimentet marcherede ud i Kantonnementerne, hvor vi atter tilbragte 6 fornøjelige Dage, i hvilke vi kunde gjøre os saa glade, som vi vilde, og styrke os til ny Anstrængelser. Alt blev eftersat af Munderingssager og Vaaben, Rifler og Huller bleve lappede og syede sammen, Skjorterne bleve vaskede og om mulig tørrede, Strømperne stoppede, og saa det vigtigste: Støvlerne reparerede. Under hele Tiden paa Dybbøl vare derfor Kompagniskomagerne meget vigtige og betroede Personer, der selv tjente sig en ret god Skilling extra, dog maatte de som Regel altid med over i Stillingen for at udfylde deres Plads i Kompagniet.

Men hvad der først og sidst blev eftersat, det var Geværet; det gamle Skud blev taget eller skudt ud, Vaabnet blev rensat, pudset og eftersat med største Omhyggelighed, og her var der ingen Overbærenhed fra Kompagniernes Side: alt skulde være i Orden. Det tør dog siges, at Soldaten her fuldstændig af sig selv gjorde, hvad han kunde, han havde jo den Bevidsthed, at, naar Bøssen i det afgjørende Øjeblik slog klik, kunde Livet eller Friheden være i høj Grad truet, og denne Bevidsthed indeholdt og indeholder en kraftig Spore til at passe paa. Hvad nu Soldaten ikke kunde gjøre selv, det maatte Bøssemageren udrette, og naar saa Dagen til Afmarchen kom, var alt og alle restaurerede og i Stand til at tage en ny Tørn.

Da Regimentet d. 11te ^{Marts} rykkede igjennem Sønderborg paa Marchen over til Dybbøl, saa vi to ganske mærkværdige Skikkelser til Hest. De vare ganske smaa, vare klædte i en løjerlig Uniform, bare temmelig lange og krumme Sabler og havde den for den mongolske Race ejendommelige Ansigtsform med de skjævt liggende Øjne. Det var to japanesiske Søofficerer, der, saaledes som en engelsk Korrespondent paa den Tid skrev, rejste rundt i Europa for at gjøre sig bekendte med Civilisationens Fremskridt og her ønskede at lære at kjende de Methoder, ved Hjælp af hvilke

man slaar ihjel. Vi gabede alle paa dem, men snart vare vi passerede, rykkede over Broen og overtog Bevogtningen af Skanserne.

Paa denne Dag blev der af General Gerlach foranstaltet en lille Revu bag Skanserne, og ved denne Lejlighed blev der uddelt Kors til nogle af dem, der havde udmærket sig ved Mysunde. Det var saa meget mere en højtidelig Handling, som det var første Gang, der uddeltes Dekorationer, og saa vidt vides, blev der ved 18. Regiment ikke mere valgt den Fremgangsmaade, idet de faa Udvalgte, der senere opnaaede denne Hæder, enkeltvis bleve kaldte op til den Øverstkommanderende.

Den 12te laa Regimentet i Sønderborg for Dagen derpaa at overtage selve Forposterne, stadig paa venstre Fløj. Det gik her som sædvanlig med Plafferi hele Dageu. De preussiske smaa Patrouiller snøg sig rundt i Terrænet og skød paa Vedetterne, ofte krøb enkelte Mænd frem og lurede paa ved Lejlighed at kunne tage Livet af en eller anden dansk Soldat; saaledes stod en Gang Lieutenant Hansen og Korporal Jungeresen i Samtale ved Kirken i Dybbøl, da der pludselig kom en Kugle, som foer midt imellem dem og slog sig flad paa Muren, uden at nogen af dem havde opdaget den Fjende, der yar Mester for den.

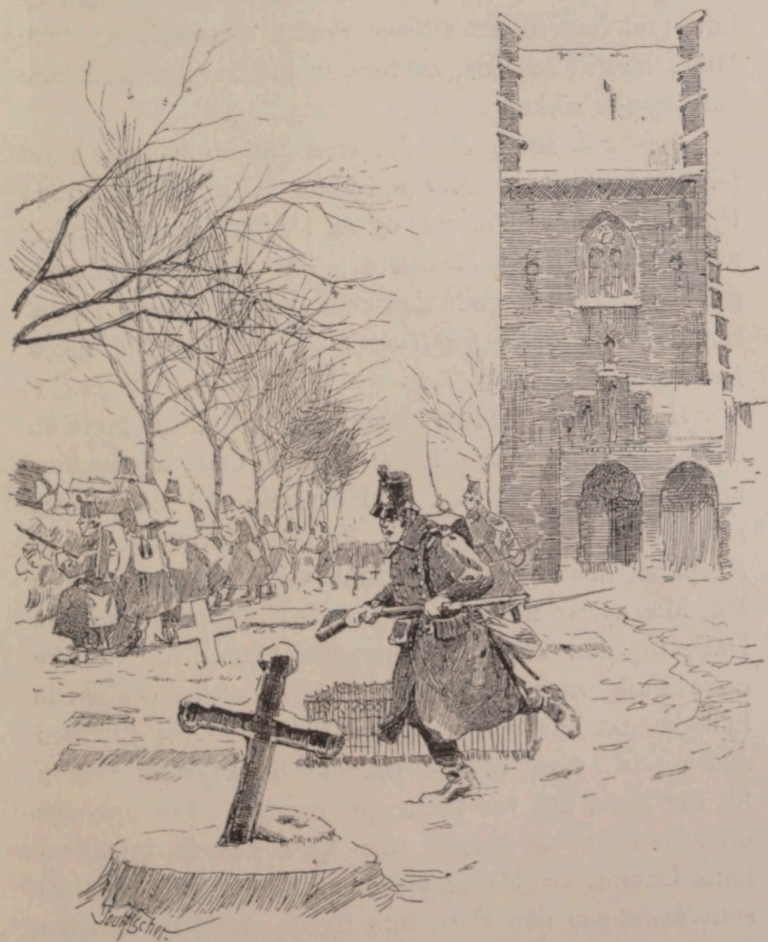
Tidlig om Morgenen d. 14de fik vi lidt mere at bestille. Preusserne samlede nemlig den Dag en noget større Styrke og angrebe med den vor Linie noget heftigere end de ellers plejede. Ifølge de

tyske Opgivelser — thi under Kampen er det i Reglen umuligt for Modstanderne at skjønne, hvor mange man har imod sig — rykkede $1\frac{1}{2}$ Bataillon frem, af hvilke en Bataillon under Major Hacke gik løs paa Dybbøl Kirkegaard, medens Resten under Kapitain Götscher angreb Røgebøl.

Dybbøl Kirkegaard dannede en Firkant og var helt rundt omgiven af en solid og ingenlunde lav Mur af Kampesten, Terrænet foran den var i det hele fladt, men forsynet med Gjærder med levende Hegn. Den dannede saaledes et lille Værk af ikke ringe Styrke, og fra Kirken selv, der laa paa Kirkegaarden, var der desuden en god Udsigt over Landskabet. Kirkegaardsmuren var foroven forsynet med et meget stort Antal Favnestykker af Brænde af den nærliggende Præstegaards Beholdning, og man havde ved Hjælp af dem lavet talrige Skydeskaar eller Skydehuller, saa at Soldaterne kunde staa fuldstændig dækkede under en Kamp, en Fordel, der ikke var ringe.

Kirkegaarden var besat af 2 Delinger af 1. Kompagni (Baller) under Lieutenant Hansen og Kommandersergent Madsen, medens Resten af Kompagniet under Kompagnichefen stod i Reserve.

Fjenden nærmede sig i Kjæde og under meget hæftig Skydning, og da han syntes saa talrig, at man maatte frygte for ikke at kunne holde Stillingen, blev Lieutenant Voldby af 2. Kompagni, der stod bag ved som Piket, sendt ud til Assistance, og han opstillede nu sin Deling i Præstegaards Haven, der ligger Syd

for og i Flugt med Kirkegaarden. Kugleregnet blev efterhaanden tæt nok, og Vore undlod ikke at give Svar paa Tiltale, saa at Fjenden ikke led saa ganske lidt, idet han fik en Officer dræbt og nogle og tyve Mand haardt saarede, medens vi ingen mistede, da alle vare godt dækkede.

Ogsaa 3. Regiment, der stod umiddelbart til højre for os, blev ikke lidet indviklet i Fægtningen, men Fjenderne vandt Terræn, og en Del af dem var endog avanceret frem til et Gjærde, 100 Alen foran Kirkegaarden. De laa godt dækkede, og et Forsøg paa at ramme dem oppe fra Taarnet førte ikke til noget Resultat.

Hansen og Voldby bleve da enige om at gjøre en omgaaende Bevægelse for at fordrive dem, og det blev bestemt, at hver af dem skulde sende en Patrouille ud i Fjendens Flanker. Ved 1. Kompagni var der nu en Korporal, der havde været flink ved Mysunde, og som bar Mærkerne af flere Kugler i sin Chakot fra den Dag; til ham blev der rettet den Opfordring at føre disse Folk, men til de flestes Forbauselse erklærede han, at det havde han rigtignok ingen Lyst til, med andre Ord: han vovede ikke at udsætte sin Person for den Fare, der var forbunden dermed. Det oplystes da senere, at de Kugler, der vare gaaede igjennem hans Chakot ved Mysunde, ingenlunde maatte opfattes som Tegn paa den Fare, han havde været i. Ganske vist havde han været i yderste Linie foran Skanse *b*, og Pladsen havde været varm nok, men Chakoten,

den havde han stillet op paa Brystværnet, og der havde Preusserne saa skudt til Skive efter den.

Da denne Mand saaledes trykkede sig, bestemte Hansen sig til selv at gaa frem, men medens han var i Færd dermed, vare Voldbys Soldater, 6 Mand under Korporal Nielsen, naaede frem i Fjendens Flanke og styrtede nu lige løs paa ham med Hurraraab. Hans Styrke viste sig nu her at være en Officer og 14 Mand, og med Undtagelse af førstnævnte var der ikke en, der gjorde Modstand; to kastede sig ned og lod sig tage til Fange, alle de andre løb deres Vej, overladende deres Fører at kæmpe Kampen alene med sin Revolver, men tilsidst maatte ogsaa han fortrække. Hansen tog nu Del i Beskydningen af den flygtende Fjende, men Hovedæren for Udfaldet havde selvfølgelig Korporal Nielsen med sine Folk, og han blev ogsaa i den Anledning dekoreret med Sølvkorset.

Vedetterne bleve derpaa udsatte paany der, hvor de havde staaet før Kampens Begyndelse, og ved denne Fremrykning nærmede de sig et lille Hus, hvorfra Fjenden havde fyret kort forinden; Hansen gjorde derfor med sine Folk et Angreb paa det; med fældet Bajonet og livlige Hurraraab stormede de løs, men — Fuglene vare fløjede, der var ikke en Kat i det, saa at de drabelige Krigsmænd bleve lidt flove, om de end trøstede sig med, at de ikke vidste det, saa at Heltedaaden derfor var lige stor. De to Fanger syntes at være ganske glade over at være slupne

uskadte indenfor vore Linier, og de fortalte, at deres Officer var en Graf v. Yorck.

Fjenden havde nu trukket sig tilbage, og ved den sædvanlige Tid kom Afløsningen, 2. Regiment, og vi drog da tilbage for i det næste Døgn at besætte Skanserne.

Her kunde vi endnu i Ro og Mag vandre omkring, men den nævnte Dag, d. 15de, tog Sagerne en anden Vending, thi noget opad Formiddagen begyndte det første Bombardement fra Broagerland. Først faa Dage i Forvejen havde man set Jordarbejder derovre bag den stejle Skrænt, som vender lige ud mod Vandet, og vore Kanoner i Skanse 2 havde forsøgt at forstyrre dem, men paa Grund af stærk Storm uden Resultat.

Nu væltede da paa en Gang den første vældige Røgsky ud fra de fjendtlige Batterier, snart efterfulgt af flere. Granat faldt paa Granat, hvinende foer de igjennem Luften, ved Anslaget sprang de, knusende alt og alle, hvem de traf paa; med Susen og Hysten som ved et Kardætskskud fløj Stumperne videre, raserende alt paa deres Vej. Granaterne slog Huller i Jorden saa dybe og lange, at en voxen Mand fuldstændig kunde ligge i dem, og vi forstode, at vi i dem havde en Fjende af en anden Natur end tidligere, vi indsaa, at Fjendens Belejrings-skyts maatte udsætte vor venstre Fløj for betydelig Fare, eftersom han, som Soldaterne sagde, formelig kunde spytte ned i Skanserne, idet dette Parti af Stillingen skraaned stærkt ned mod Vemmingbund.

Bombardementet kom os Infanterister aldeles uventet og traf os derfor fuldstændig uforberedte; de første Granater dræbte nogle Folk og lemlæstede dem paa en saa afskyelig Maade, at de næppe vare at kjende som Mennesker, Soldaterne løb forfærdede mellem hverandre, søgende et eller andet Sted, hvor de kunde finde Dækning, nogle kastede sig bag Gjærderne, som om disse kunde yde dem noget Værn, andre tog deres Tilflugt til Gravene omkring Skanserne, atter andre tyede ind i Blokhuse, stolende paa, at intet Projektil kunde trænge igjennem disses flere Fod tykke Vægge.

I Blokhuset i Skanse 2 havde saaledes Lieutenant Voldby med Infanteribesætningen og nogle Artillerister søgt Ly. Sorgløse sad de derinde og lod Granaterne udenfor hvine, saameget de lystede; men saa paa en Gang traf en Granat Blokhuset, gik igjennem, som om det var bygget af Svovlstikker, og dræbte Voldby og 3 Mand af Vore, ligesom den dræbte og saarede flere af Artilleristerne. Da Korporal Vilhelm Hansen af Artilleriet hørte Klageraabene fra Blokhuset, løb han derhen og saa Voldby siddende tilbage-lænet i en Vagtstol; han saa ud, som om han sov, men idet Korporalen henvendte et Par Ord til ham, gjorde han et svagt Forsøg paa at aabne Øjnene og bevæge Læberne, og i det samme banede en smal Blodstrib sig Vej ud af den ene Mundvig. Han var død, men Døden havde været let og smertefri.

Rygtet om denne Begivenhed løb hurtig Skan-

serne rundt. Den rystede os dybt og særlig beklagede Officererne Tabet af denne Kammerat, ung og livsglad som han var; han havde været med ved Mysunde, og Dagen forud havde han, som tidligere omtalt, paa en smuk Maade taget Del i Kampen paa Dybbøl Kirkegaard.

Man skulde nu tro, at dette maatte være en Lære for andre, men næste Dag skete der en endnu større Ulykke i Blokhuset i Nr. 1, idet en eneste Granat der dræbte 2 Officerer samt 12 Underofficerer og Menige, medens en Officer og 21 Mand bleve saarede, alle af 17. Regiment.

Den 16de rykkede vi paany paa Forpost og indtog vor gamle Stilling; men der hændte intet mærkværdigt paa denne Dag, og vi glædede os allerede saa smaat til den næste Dag at skulle nyde Kantonnementslivets Glæder og Hvilen ovre paa Als. Afløsningen plejede gjerne at være paa Pletten Kl. 10 om Formiddagen, men den 17de blev den borte; vi forstode ikke hvorfor, og da alt var roligt i Kjæden, gik flere af Officererne og Mandskabet af Hovedposten op paa en Forhøjning i Terrænet, da de syntes at høre Skydning paa højre Fløj. Vi saa da til vor Forbauselse langt borte mod Nord udenfor vore Linier flere Huse brænde, vi hørte saavel Kanon- som Geværild, men det var os ikke muligt at fatte, hvad det var, der gik for sig. Det viste sig senere, at det var 5te Regiment, som foretog en Rekognoscering, og at Forposterne ikke skulde afløses, før den var forbi; men da Fjenden trak sig til-

bage, lod den kommanderende General Afløsningen gaa for sig omtrent Kl. 12, og vi vandrede da rolig tilbage over Skanserækken, medens 7. Regiment, der d. 13de var kommet til Als, indtog vore Pladser.

Vi vare netop komne over i Sønderborg, da vi hørte stærk Kanonade ovre paa Dybbøl, men desuagtet marcherede Kompagnierne videre ud paa Landet, stolende paa, at det hele ikke havde noget at sige. Kanonaden blev imidlertid stærkere og stærkere, og Kompagniet Ahlmann gjorde da Holdt og lejrede sig paa en Mark; da de bagved værende Kompagnier spurgte ham, hvorfor han gjorde det, svarede han dem paa en lidt ironisk Maade, at de da nok kunde begribe, at vi vilde blive kaldte tilbage, siden de gjorde saadan Alarm ovre paa Dybbøl, og han havde ikke Lyst til at lade sit Kompagni marchere en Mil frem og tilbage uden Nytte. Følgen var da, at de øvrige gjorde Holdt med, og nogen Tid efter saa vi ridende Ordonnanser i fuldt Firspring fare forbi os for at hente de andre tilbage.

Det var dog ikke hele 18. Regiment, der var kommet tilbage, før Angrebet skete; saaledes stod der ved Hvilhøj en fremskudt Post af 3. Kompagni, og denne, der bestod af en halv Snes Mand, saa sig ikke i Stand til at komme bort, men faldt i Fjendens Hænder. Paa Dybbøl Kirkegaard stod 8. Kompagni under Lieutenant Kellner; han havde $\frac{1}{2}$ Kompagni under Lieutenant Goldmann og en Underofficer (vistnok Korporal Thorberg) som Delingsfører paa selve

Kirkegaarden, medens det andet Halvkompagni under Lieutenanterne Jespersen og Tønder stod i Præstens Have Syd for samme. Kl. 12 rykkede Premierlieutenant Munck af 7. Regiment ind paa Kirkegaarden med et halvt Kompagni til Afløsning; Lieutenant Goldmann var netop færdig med at give Munck Instruktionerne, da Lieutenant Kellner kom ind paa Kirkegaarden og gav sig til yderligere at indskærpe det fornødne; Folkene, der stode færdige til Afmarche, begyndte at finde, at Munck, der var en sindig Mand, tog Sagen med altfor stor Ro. Tilsidst spurgte Munck endog, om man ikke kunde komme op i Kirketaarnet, hvor der maatte være et godt Udsigtspunkt, og da han fik et bekræftende Svar, gav begge Kompagnikommandørerne sig til sindig at vandre op ad den stejle og snævre Trappe. Alt imens stod Kompagniet og ventede utaalmodig paa at komme afsted, da Fjenden blev mere og mere levende ude i Terrænet, og da Folkene mente, at Preusserne nok kunde være dem paa Livet, inden Kompagnikommandørerne naaede ned igjen fra Taarnet. Endelig langt om længe — Ventetiden er jo altid lang — kom de da ned, og da der nu ikke længere kunde være Tvivl om, at der forestod et Angreb, spurgte Kellner Munck, om denne ønskede, at han skulde blive indtil videre, hvilket Munck ganske tørt besvarede med de Ord, at det var ham fuldstændig ligegyldigt. Efter at Kellner nu havde raadført sig med sine Officerer, gik han atter hen til Munck og sagde ham, at han ikke fandt det rigtigt under de

nuværende Forhold at gaa, men at han vilde sætte sig i Reserve for ham et lille Stykke bag Kirkegaarden. Et Øjeblik derefter var Kampen i fuld Gang, Preusserne gik i tætte Kjæder løs paa Kirkegaardsmuren, men bleve hver Gang med glimrende Tapperhed slaaede tilbage af Muncks Folk, som han ledede med den ham ejendommelige Ro og Sindighed. Men Preussernes Skarer voxede stadig, Feltvagterne til højre og venstre gik tilbage, og Fjenden sendte sine Kugler saavel fra Fronten som især fra højre Flanke ind i begge Kompagnierne. Til sidst maatte Munck fortrække, blinkende preussiske Bajonetter viste sig paa den Vej, der løber lige Nord om Kirkegaarden, Hurraraab, Hyl og Trommehvirvler hørt, og Retræten var vist bleven umulig, hvis ikke vort 8. Kompagni havde været, hvor det var; thi nu lod det høre fra sig og sendte sine Kugler ind blandt Preusserne, der paa Grund af deres Mængde og den korte Afstand vare en velkommen Skive. Uden synderligt Tab, 1 Død og 2 Saarede, trak Kompagniet sig tilbage, og Premierlieutenant Munck udtalte aabent sin Tak og Anerkjendelse for den Understøttelse, han havde faaet, uden hvilken han mente ikke at have kunnet iværksætte sin Tilbagegang.

Først da denne Dags alvorlige og haardnakkede Kamp, vistnok den heftigste og blodigste Forpostkamp foran Dybbøl, var endt, marcherede 18. Regiment til sine Kantonnementer og ankom der sent paa Aftenen.

I disse Dage, henholdsvis d. 15. og 17. Marts, modtog Regimentet 2 svenske Officerer som Frivillige, nemlig Lieutenant Lindberg og Underlieutenant Ekholm, og det er en Selvfølge, at de bleve modtagne med aabne Arme; kort Tid derefter ankom endvidere Underlieutenant, Friherre Ørnskøld og forhenværende Underlieutenant, Grev Mørner. Alle disse Mænd sluttede sig paa en kammeratlig Maade til vore Officerer, som tapre Mænd kæmpede de i vore Rækker, som Brødre delte de vore Anstrængelser og Farer; vi mindes dem derfor stedse med Glæde, og vi skyldte dem Tak, fordi de kom, og fordi de kæmpede saa trolig ved vor Side. Allerede langt tidligere, d. 28. Februar, havde svensk Læge Eckerbom afløst vor tidligere Underlæge, Videbeck, der samme Dag var bleven forsat til Artilleriet. Han udførte sin Gjerning paa en saadan Maade, at han vandt alles Velvillie og Taknemmelighed, og blandt Officererne var han den bedste Kammerat, man kunde tænke sig. Skulde man sige noget om ham, saa maatte det være, at han havde et vist Sværmeri for at være saa nær yderste Linie som muligt, saa at han ofte kom til at udsætte sig saa meget, at hans Liv stod paa Spil, hvilket vist ikke er moralsk tilladt for en Læge under en Kamp.

Den 16. Marts ankom de første Officersaspiranter, Trepka, Bohr, de Fine Skibsted og Haxthausen, til Regimentet, og faa Dage senere fik dette en Tilgang af omtrent halvfemte Hundrede Rekruter, saa at det nu atter havde sin fulde Styrke.

Medens Regimentet i disse Dage laa paa Landet, modtog vi igjen en større Sending af Fødevarer og Vine fra medfølende og varmt tænkende Medborgere i Hovedstaden; det var os altid en Glæde at mærke denne Sympathi, og saavel Officererne, til hvem der undertiden var særlige Gaver især af Vin, som Mandskabet kunde nok trænge dertil. Der blev naturligvis levet højt strax, da vi ikke holdt af at gjemme for meget til Fremtiden, som vi under de daværende Forhold ikke raadede synderlig over. Af den Grund holdt nogle af Officererne sammen med adskillige andre d. 19de om Aftenen et Gilde, hvor det gik særdeles muntert til, og som varede til Kl. 1 om Natten; men allerede Kl. 3 blev der blæst Alarm. Søvndrukne maatte alle ud, og den svenske Lieutenant Ekholm følte sig saa uendelig glad ved saa hurtig efter sin Ankomst at mærke det første krigeriske Pust. Man ventede nemlig et Angreb paa Stillingen, og derfor blev der purret ud paa den Tid, medens Bestemmelsen ellers havde været, at Regimentet først om Aftenen skulde være rykket derover. Det vil saaledes ses, at vor Hviletid var bleven i høj Grad afkortet; tidligere havde vi ligget 6 Dage i Kantonnement, nu var denne Periode indskrænket til 3, medens Tjenesten uforandret var den samme i Stillingen. Dette hidrørte fra, at vi d. 17de havde mistet Dybbøl By og dermed de langt udgaaende Forposter, hvorved det blev nødvendigt at holde en større Styrke paa Stedet end tidligere. Samtidig var der sket den Forandring, at Afløsningen fandt

Sted om Aftenen i Mørke, medens den tidligere var sket om Formiddagen. Det var nødvendigt af Hensyn til Fjendens Nærhed og Bombardementet, men egentlig hyggeligere var det ikke.

Vi rykkede da trætte ud af vore Kvarterer og marcherede til den fælles Samlingsplads for hele Regimentet. Her rykkede vi ind paa en Mark, indtil alle vare samlede; men det var saa fuldstændig mørkt, at man ikke kunde se en Haand for sig eller kjende sine Nærmeste, desuden var Vejret koldt og raat, Humøret snavs, fordi Nattehvilen var gaaet tabt, og Totalindtrykket var derfor ingenlunde lysteligt; vi havde her at gjøre med en af Skyggesiderne ved Krigerlivet, men heldigvis er saadant glemmt, saa snart det er forbi, og heldigvis kommer der saa mange Lyssider frem ved andre Lejligheder, at disse give fuld Erstatning derfor.

Videre gik Marchen ad de opblødte Veje, indtil vi endelig naaede Sønderborg henad Morgenstunden; det var nu faldet i med at ruskregne, og da vor Bestemmelse kun var at være ved Haanden ved paa-kommende Lejlighed, var der ikke andet at gjøre end at vente taalmodig. Vort Opholdssted blev en stor pløjet Mark, der efterhaanden paa Grund af den uaf-ladelige Regn og de mange Menneskers Færden blev en stor Søle, hvor Fødderne hang fast, og hvor Jorden klæbede sig i store Klumper til Støvlerne og gjorde dem end mere tunge og vaade.

Dagen gik uendelig langsomt, da det ikke var muligt at sætte sig ned et eneste Øjeblik, og vore

Kræfter medtoges derfor ikke saa lidt. En Fjordingvej eller halv Mil fra os hørte vi Kanonaden paa Dybbøl, og da saa endelig langt om længe Aftenen kom, var det vor Tur paany at tage Del i Forsvaret af Stillingen. Soldaterne forsøgte ved Afmarchen at holde Humøret oppe ved Sang, men efterhaanden døde denne hen, og alvorsfulde traskede vi videre. Ved Brohovederne fandt vi ligesaa mange Vejvisere, som vi havde Kompagnier; thi det var nu paa Grund af Mørket blevet nødvendigt, at de Afdelinger, som skulde afløses, sendte en Mand ned til dem, der skulde afløse, for at vise dem, hvor de skulde hen. Det kunde nu hælde, at en saadan Mand kom noget til undervejs, hvad enten det var, at han blev saaret eller dræbt, og i saa Tilfælde havde de nyankomne Vanskelighed nok ved at finde deres Plads og maatte ofte flakke om til højre og venstre for at tilbyde deres Tjeneste, indtil de endelig fandt deres længselsfuldt ventende Kammerater af de andre Afdelinger.

Endnu var Fjendens Skydning om Natten kun sparsom, men senere hen under Belejringen blev den ganske anderledes heftig, og det gjaldt da om at avancere saa dækket som muligt for at undgaa Ulykke. I Reglen lykkedes det, og det var i det hele mærkverdigt, at Besætningen under Bombardementet ikke led mere, end den gjorde.

Den Forandring, der nu var foregaaet i Troppernes Opstilling paa Dybbøl, bestod væsentlig deri, at der blev anvendt 2 Brigader, hver som bekjendt bestaaende

af 2 Regimenter, til at besætte Skanser og Løbegrave; der var saaledes ialt 8 Batailloner i yderste Linie, og tilsammen udgjorde de omtrent 6000 Mand. Hvert Regiment havde om Natten et Kompagni paa Forpost 500 Alen foran Skanserne, hvor det tog Stilling i en Række Skyttegrave, der ydede en meget ordentlig Dækning. Om Natten sendte Kompagnierne altid Snigpatrouiller ud for bedre at iagttage Fjenden, men undertiden kunde det ske, at de kom ham for nær, og Følgen var da, at der blev Alarm. Om Dagen nøjedes man med at have et halvt Kompagni foran hvert Regiment paa Forpost.

Desuden var der to andre Brigader til Stede som Reserve, af hvilke den ene laa i Barakkerne ved Aabenraavejens Sammenstød med Flensborgchausseen, medens den anden endnu var indkvarteret i Sønderborg. Resten, to Brigader, laa dels paa Landet, dels i Sundsmark Barakker, ikke langt fra Sønderborg.

Den Plads i Stillingen, som Regimentet nu og for Fremtiden kom til at indtage, var det egentlige Centrum, saaledes at dette svarede til venstre Halvdel af højre Floj og højre Halvdel af venstre. Den 20. Marts om Aftenen besatte det saaledes Skanse 8 og 9 samt Løbegravene til Nr. 7. Hvert Kompagni og hver Mand blev nu stillet paa den Plet, de skulde beholde i de næste 24 Timer, og hele Tiden maatte man passe paa, da Fjenden var saa nær. Om Dagen saa vi kun Forposter foran Dybbøl og øjnede hist og her større

Troppemasser længere borte i Terrænet, om Natten følte vi hans Nærhed paa anden Maade. Paa begge Sider blev der arbejdet i Jorden, Fjenden væsentlig paa at anbringe Batterier hist og her i Fronten, og allerede om Formiddagen samme Dag aabnede han sin Ild fra et Batteri lidt Syd for Avnbjerg, som væsentlig beskød Nr. 1 samtidig med, at Kanonerne paa Broagerland gjorde det samme og forårsagede en Del Skade paa Skansen. Først da de mere højt beliggende Skanser 4 og 8 toge til Gjenmæle, forstummede Ilden fra det endog lige til d. 2. April.

Efter at vi den næste Dag havde været i Barakkerne og i den Tid væsentlig gjort Nytte ved Skansearbejde, rykkede vi atter den 22de om Aftenen ud i yderste Linie og besatte venstre Fløj af Centrum, d. v. s. Skanserne 3—6.

Denne Nat havde sin Interesse derved, at Hs. M. Kongen aflagde et Besøg hos os. Rygtet fortalte det snart, og vi glædede os til at se vor Konge iblandt os og maaske endog komme til at vexe et Par Ord med ham. Særlig under en Krig vil Soldaten nemlig gjerne se sin Konge, det er jo for ham og Fædrelandet, han kæmper, og Kongens personlige Nærværelse virker under saadanne Forhold opmuntrende og oplivende paa alle. Overalt, hvor Kongen kom frem, talte han venligt med Folkene, ligesom han hist og her uddelte Gaver til dem, og disse skjønnede derpaa, og modtog dem med Taknemmelighed. Over hele Stillingen kunde Kongen dog naturligvis ikke naa at komme; i

Nr. 5 f. Ex. ventede Besætningen saaledes med Længsel, alt var gjort saa pænt i Skansen, nogle vare beskæftigede med at arbejde, andre stode paa deres Pladser ved Brystværnet, og desuden var der sat Poster ud bag ved Skansen for at avertere os om, naar Kongen kom. De vare blevne instruerede om at passe paa, og naar der kom en Del højere Officerer gaaende, da at bringe Melding. Vi havde med andre Ord, som det hed i Soldaternes Mund „sat 1 Post ud mod Fjenden og 2 mod Generalen“. Men Natten forløb, uden at vi opnaaede vort Ønske, og ved Dag gry trak vi saa de ny Poster ind.

Om Eftermiddagen, medens alt var roligt i Fronten, fordreve vi Tiden med at se paa Skydningen fra Broager; det var nemlig særlig den nederste Del af venstre Fløj, som det gik ud over. Vi lærte snart at kjende, at hver Kanon havde sit Maal, en eller to skød stadig mod Nr. 2, en anden mod Nr. 1 o. s. v.; desuden var der en, der stadig skød paa en død Hest, som laa ikke langt fra Dybbøl Mølle. Rimeligvis havde Granaterne et andet Maal, men Resultatet var dog det, at Hesten efterhaanden blev truffen saa hyppig, at der ikke var meget tilbage af dens gamle Skikkelse og Form.

Efterhaanden havde der imidlertid paa Brystværnet af Nr. 5 samlet sig en ikke ubetydelig Mængde Skuelystne, og da saa en Gang den for Hesten bestemte Kanon blev skudt af, udbrød en munter Jens: „Den er til den døde Hest, kom I kun med flere der, den kan taale

dem!“, men faa Sekunder efter hvinede Granaten over vore Hoveder. Fjenden havde i Mellemtiden rettet Kanonen mod os, men det havde vi naturligvis ikke kunnet se paa den Afstand, og Følgen var da, at vi forsvandt skyndsomt og søgte Dækning, hvor Dækning kunde faas.

Den næste Nat og Dag tilbragte Regimentet i Sønderborg. Vi havde her det sørgelige Hverv at følge en Del af vore faldne Kammerater til Jorden og vise dem den sidste Ære. Side om Side bleve de i tarvelige Kister sænkede ned i Jorden, tause stode Soldaterne og saa derpaa, og hos hvor mange opstod der monstro ikke ejendommelige Tanker? Thi det laa jo nær, at nogle af de Tilstedeværende næste Gang selv laa i Kister og bleve sænkede i Jorden, Døden gjorde jo en ret rig Høst hver Dag. Præsten holdt sin Tale, Geværsalverne sendte de Døde en sidste Hilsen, og saa gik hver til sit; al Tanke paa Døden var igjen borte, det gode Humør dukkede frem igjen, indtil vi næste Gang skulde til den samme Handling.

Om Aftenen rykkede vi atter paa Forpost; man vil se, at Tjenesten var bleven strængere, ikke alene fordi Hviletiden var bleven formindsket fra 6 Dage til 3, men ogsaa fordi vi i de 6 Døgn i Stillingen hveranden Dag maatte i yderste Linie. Her var der naturligvis ikke alene farligst, men hvad der tyngede mere, det var den evindelige Vaagen og Paapassenhed og den Omstændighed, at man var bunden til Stedet

paa en ganske anden Maade end før; allermest tyngede dog Bevidstheden om at være de Smaa, der ikke kunde og i hvert Fald ikke maatte gaa løs paa den Modstander, som omgav os med sin Jernring.

Vi fik denne Gang Plads paa venstre Del af højre Fløj, men besatte ikke mere Nr. 9. 2. Kompagni (Andersen) havde selve Forposttjenesten og rykkede altsaa ud foran Skanserne. Ubemærket af Fjenden skete Afløsningen, og Natten begyndte.

Alt var tyst og stille, et fuldstændigt Mørke hvilede over alt og alle, og man kom uvilkaarlig til at mindes Plougs smukke Ord:

•Nattens dæmrende Taager
Har sig paa Engen lagt,
Der kun Soldaten vaager
Paa sin farlige Vagt. •

I Ny og Næ faldt der en Granat nede paa venstre Fløj. Saa pludselig hørte vi lige for os et „Halt! Wer da?“ men intet Svar lød, og faa Øjeblikke derefter lød samme kraftige, men tillige lidt skjælvende Raab, og i samme Aandedræt det samme igjen, hvorpaa der faldt et Skud, og Kuglen hørtes hvisle over vore Hoveder og tabte sig bagved. Det var aabenbart, at den fjendtlige Vedet var bleven angst og havde troet, at noget rørte sig, og vi skjønnede af dette og andet mere, at det uden Tvivl var ny Folk, der vare paa Vagt en Formodning, der ogsaa bekræftede sig senere. Det kan heller ikke have været lysteligt for unge Soldater første Gang at blive stukket frem foran og næsten ved

Foden af Dybbøl Skanser; thi de havde Ord for at bide fra sig.

Atter blev der en Tid Ro, saa hørte vi igjen „Halt! Wer da?“, men denne Gang blev der højt og tydeligt svaret: „Patrouille!“ Desuagtet raabte Vedetten anden og tredie Gang an igjen, og skjønt der hver Gang blev svaret tydeligt og næsten skingrende „Patrouille“, hørte vi dog et Skud. Denne Gang hvislede Kuglen ikke ud i Natteluften, den havde naaet et nærmere Maal: en af Patrouille-Mandskabet var bleven ramt. Vi hørte Klageraab, Befalingsmænd kom uden Tvivl til, thi vi hørte højrøstede Stemmer og den vildeste Udskældning med alle de Kraftudtryk, som det tyske Sprog ingen Mangel har paa.

Paany blev det stille; saa hørte vi en fjendtlig Officer gaa igjennem Kjæden, han lod sig raabe an helé Tiden og indøvede saaledes sine Folk, og naar de ikke gjorde det ordentlig, fik de paa Hovedet. Alle disse Smaabegivenheder forkortede os Tiden mægtig, ikke et Øje blev træt, men paa den anden Side troede vi nu, at Komedien var forbi, og at der ikke kom mere. Vi vidste ikke, at sidste Akt endnu ikke var kommen, og at den skulde ende med Knald.

Henad Morgenstunden sendte vi nemlig som sædvanlig en Snigpatrouille ud. Folkene toge Tornyster og Lædertøj af, satte Bajonetten paa og toge Patronerne i Brødposen. De maa imidlertid være komne vel langt frem, thi paa en Gang bleve de raabte an paa Tysk, og som Svar skøde de Vedetten ned Resultatet var, at

Preusserne gavede sig til at skyde igjen og opvartede os med en fuldstændig „Schnellfeuer“, der ikke syntes at ville faa Ende; det knitrede og knaldede i den mørke Nat uafsladelig, alt bag os kom paa Benene, Garden, der som sædvanlig var paa Arbejde om Natten, traadte an og formerede sig, kort sagt, man troede, at der gik noget for sig. Paa en Gang hørte det hele op, og da Fjenden mærkede, at vi ikke skød, raabte en kraftig Stemme til os: „Nicht mehr schiessen, Kameraden!“

Og dermed var alt forbi; Resten af Tiden forløb uforstyrret, og om Aftenen vandrede vi tilbage til Barakkerne, for derpaa atter at gaa ud og arbejde om Natten; først næste Dag fik vi Lov at søge Hvile, hvortil vi efter saa lang Tid, henved 3 Døgns Forløb, i Virkeligheden trængte.

Om Aftenen paa denne Dag, d. 28. Marts, rykkede vi paa Landet og kom ind i vore gamle Kvarterer Nord for Augustenborg; Paasken var nu for Haanden, idet det den næste Dag var 1ste Paaskedag, og vi ventede, at Fjenden vilde holde Sabaten hellig og forholde sig rolig, men 2den Paaskedag tidlig om Morgen blev vi purrede ud, da der skete Angreb paa Stillingen. Det var ikke Smaating, og vi hørte tydelig, der hvor vi vare, den stærke Kanonade og den evindelige Rullen af Geværild, men Angrebet var afslaaet, takket være det tapre 2. Regiment, der den Dag havde yderste venstre Fløj. Kampen hidrørte fra, at Fjenden vilde lægge sin første Parallel, men han

Angreb skete med saa stor Voldsomhed, at det fuld-
stændig fik Karakter af en Storm, og nogle af hans
Soldater sprang i Mørket over vore Brystværn og ned
i de tæt pakkede Løbegrave, hvad der forhaabentlig
ikke bekom dem vel.

De tre Hviledage vare hurtig forsvundne, og Tirs-
dag d. 29. Marts var det igjen vor Tur. Om Aftenen
stode vi atter i vor gamle Stilling i Forpostrækken,
Vejret var nu blevet noget koldere igjen, og det knob
lidt med at holde Varmen især i selve Morgenstunden,
hvor Legemet under almindelige Forhold plejer at
blive opvarmet med en varm Drik.

Overkommandoen, der i enhver Retning gjorde, hvad
der var muligt for at lette Hæren Tjenesten, og som
havde sørget for, at Forplejningen i alle Retninger var
god og til Stede i rette Tid, befalede nu, at der skulde
uddeles varmt Øl til Mandskabet hver Morgen. Paa
bestemt Klokkeslet mødte vore Kokke et Sted bagved
Linien med deres store Spande og fik dem fyldte med
kogende Øl, som de derpaa hurtigst mulig bragte ud
til os. Intet Under derfor, at mange Øjne paa den
Tid vare rettede bagud; thi vi længtes efter den var-
mende Drik, og Ventetiden falder jo altid lang. Men
Gavn og Glæde gjorde denne Foranstaltning, den op-
livede os efter den lange Nats Kulde, og den gjorde
os glade, fordi vi saa, at man havde Tanke og Følelse
for os.

Stillingen selv forandrede i sit Indre efterhaanden

noget Udseende; svære Traverser vare byggede som Læ mod Ilden fra Broager, Skanserne saa meget beskadede ud, om end Arbejderne om Natten raadede megen Bod derpaa; mange Steder var der gravet hele Huler i Jorden, hvoraf enkelte endog vare forsynede med Tag, dannet af Brædder eller Bjelker med Jord over, men dette System maatte forlades, fordi det krævede Ofre, idet det nogle Gange hændte, at en Granat gik igjennem Taget og begravede Beboerne fuldstændigt under Jordmassen efter først at have anrettet sine egne Ødelæggelser paa dem.

Terrænet i yderste Linie blev saaledes efterhaanden mere og mere vanskeligt at passere, og dette havde sine Skyggesider ved Forsvaret, idet Traverserne toge umaadelig stor Plads op; men det var nødvendigt af Hensyn til Mandskabets Sikkerhed, da ellers Mandefaldet var blevet for stort.

Under denne Forposttur falder den store Begivenhed, at Fjenden aabnede sine talrige Batterier fra Fronten. Dette skete d. 2. April Kl. 2 om Eftermiddagen. Paa dette Klokkeslet begyndte alle de ny anlagte Batterier deres Ild med en betydelig Voldsomhed, Fuldkugler, Granater, Shrapnells og Bomber foer gjennem Luften og raslede ned imellem de tæt pakkede Soldater, der vel havde indrettet sig mod Beskydningen fra Broager, som den Dag var saa stærk som nogen-sinde, men som endnu ikke vare belavede paa denne ny Ild. Braget fra disse Kanoner, der kun stod omtrent 1600 Alen fra Stillingen, var saa lydeligt, og Knaldet

af de springende Bomber og Granater tilligemed Drønet af vore egne Kanoner, der spillede med, saa stærkt, at det ikke kunde undlade at indvirke paa Besætningen; intet Under derfor, at vi ved vor Overtagelse af Skansevagten om Aftenen, paa flere Steder traf Soldaterne aldeles betagne af Dagens Begivenheder.

Vi saa nu Bøndergaarde og Barakker bag vore Skanser gaa op i Luer, vi saa de røde Flammer slikke til Vejrs fra enkelte Huse i Sønderborg, hvorhen Fjenden uden Varsel sent paa Eftermiddagen sendte sine Granater, og hvortil Befolkningen atter var vendt tilbage efter den første ubetydelige Beskydning i Midten af Marts. Her maatte disse stakkels Mennesker flygte fra Hus og Hjem, ladende al deres jordiske Ejendom i Stikken for blot at redde Livet. Gamle Folk og smaa Børn, Kvinder og Mænd styrtede bort, nogle tomhændede, andre bærende, hvad de havde kunnet faa fat i; selv de mest aparte Gjenstande som en Støvleknægt o. l. kunde man se Folk komme løbende med, et Bevis paa, hvor slagne de vare af Rædsel.

Under vort Ophold i Barakkerne havde vi den Gang den store Fornøjelse for første Gang at høre Gardens Musikkorps spille; det vandt stor Paaskjønnelse og var os en virkelig Opmuntring, og dette fortsattes fremdeles, indtil Fjendens Beskydning gjorde det umuligt.

I det hele havde Livet i Barakkerne ikke ganske ringe Interesse. De største Barakkelejr laa ved

Aabenraavejen paa Dybbøl, ved Sundsmark ikke langt fra Sønderborg og senere tillige ved Vollerup vel en halv Mils Vej Øst for denne By. De vare byggede af Træ, og Husene laa saaledes, at der dannedes hele Gader mellem dem, og i disse Gader var der i Reglen anbragt Borde, hvor man i godt Vejr kunde indrette sig paa forskjellig Maade. Hver Bataillon havde flere store Barakker, der hver kunde rumme et betydeligt Antal Soldater; disse laa da under Hvilen Side om Side paa begge Sider af en lang Gang omtrent ligesom i en stor Kostald, og det er en Selvfølge, at andet end Halm til Underdyne kunde der under disse Forhold ikke være Tale om; men Halmen kunde ikke fornyes hver Gang, Besætningen skiftede, og den kunde heller ikke holdes tør og ren, da de mange sølede Støvler absolut maatte gjøre den mindre proper, og derfor gav Soldaterne den det bekjendte Kjælenavn „Svinetjerene“.

Men hvad der egentlig var værre, det var, at Halmen meget hurtig blev befolket paa anden Maade, og Soldaterne bleve derfor snart i ikke ringe Antal belemede med en Indkvartering, som ingenlunde var behagelig, og som let kunde have forstyrret deres, man kan ikke sige, Nattesøvn, da vi paa Dybbøl ikke fik synderlig meget af den, men deres Søvn om Dagen, hvis denne ikke havde været saa fast, netop fordi vi fik saa lidt af den.

Naar Vejret var godt, og Solen skinnede, saa man Soldaterne i stort Antal ude i det Frie. Det meste,

der foregik her, var en temmelig storartet Renselsesfest. Overalt saa man dem vaske og kæmme sig, og denne sidste Idræt blev af visse Grunde gjort med stor Omhyggelighed, hvad der tog en ikke ubetydelig Tid.

Mange Steder saa man Soldater lege næsten som Børn, de kunde spille Klink, Pind og more sig paa samme Maade som Skoledrenge paa en Legeplads. Det er en Lykke, at det er saaledes; thi det vilde ikke være godt, om Soldaten i sin Fritid vilde tænke for meget over, hvad der muligvis kunde forestaa; derved vilde hans Sind blive for tungt, og han vilde ikke kunne være den, han burde, naar det gik løs.

Det følger af sig selv, at en Hovedbeskæftigelse i Barakkerne var Brevskriveriet. Vel blev det ogsaa dyrket en Del i Skanserne og Løbegravene; men her var der vel uroligt til, at det rigtig kunde blive til noget, og det var heller ikke saa let at indrette sig et Sted saaledes, at man virkelig kunde skrive; men i Barakkerne gik det, ganske vist langsomt, men til Gjengjæld sikkert. Der var jo saa meget at skrive om, hver Dag var jo en Begivenhed, og Hovedpunktet i denne var naturligvis den, at Brevskriveren endnu, saa længe det varede, var i Behold. Jens vidste, at hans Breve vare velkomne derhjemme, og, selv om han kunde have Vanskelighed ved at udtrykke sine Tanker paa Papiret, selv om hans Haandskrift og Retskrivning ikke kunde staa sin Prøve ligeoverfor en skarp Kritik, selv om han, som en Soldat en Gang sagde, kun

kunde erklære, at han „skrev en net Arm“, saa var et Brev fra Felten dog en saa værdifuld Ting, at det hjemime var et Lyspunkt i Tilværelsen; det gik oftest rundt til Venner og Bekjendte for tilsidst at blive opbevaret som en Relikvie.

Officersbarakkerne, der laa for Enden af Rækkerne af de store Barakker, vare egentlig ganske hyggelige. De vare endog forsynede med en ganske lille bitte Kakkelovn, som ganske vist havde ondt nok ved at varme, da al Varmen øjeblikkelig foer ud i Skorstenen, og da Bræddevæggene, som ganske vist vare beklædte med Straa, kun vare et daarligt Værn mod Kulde. Det var dog ingenlunde let at skaffe Brændsel til disse Ovne, da Forbruget i mange Retninger var stærkt, og Tilførselen ringe eller ingen. Oppasserne bleve da sendte ud for at redde noget, og oftest lykkedes det, selv om det, som de bragte med, bestod af tynde Grene af Træer, og selv om det var saa drivvaadt, at man maatte være yderst forsigtig for ikke at slukke Ilden dermed. Engang imellem kunde en mere hensynsløs Oppasser komme med en Bænk eller et Bord, men dette blev dog aldrig modtaget.

I saadan en Barakke boede da gjerne en 5—6 Officerer; de laa i Reglen henstrakte i Halmen og røg deres Piber, medens der paa Bordet var det største Virvar af Madkurve, der helt eller halvt vare udpakkede. Man saa Blikæsker med Smør, mer eller mindre hyggelig udseende Ostestumper, Pølser, Æg foruden virkelige Delikatesser som Sardinere, henkogte

Hummer, ikke at tale om Drikkevarer, hvor Brændevinsflasken, der altid havde Form af en Feltflaske, aldrig manglede; men desuden fandtes der Vine af forskjellig Natur, dels af eget Indkjøb, dels Gaver fra forskellige Komiteer, der heller ikke glemte Officererne.

Skulde nu en eller anden skrive et Brev, saa var det næsten haabløst at finde et Hjørne af Bordet, hvor han kunde anbringe Papiret, og fandt han det, maatte der først en grundig Renselsesfest til, inden det kunde benyttes.

Hørte man saa en lang Tone blive blæst i det Fjerne og gjentaget hist og her, kom der Fart i alle. Saa hurtig som ved et Trylleri stod i ganske faa Minutter alle marchefærdige; thi enhver kjendte Betydningen af Signalet. Det tilkjendegav et Angreb, der syntes at kunne være af saadan Betydning, at Reserven alarmeredes. Afdelingerne rykkede da derhen, hvor det i Forvejen var befalet, og gjorde sig færdige til Kamp; men oftest blev det derved, og man kunde saa gaa hjem og drive den af igjen, indtil den næste lange Tone lød, og paa Slutningen af Dybbøltiden skete det meget hyppigt.

Den 3. April fortsattes Bombardementet med uformindsket Kraft, og vi havde nok at gjøre med at grave os yderligere ned i Jorden, for saa vidt Forholdene tillode det; vi hørte, at Sønderborg hele Dagen var Gjenstand for fortsat Beskydning, og da vi om Aftenen skulde forlade Skanserne for at komme i Kvarter i Byen, mødte der os paa Tilbagevejen det paa en

Gang storartede og sørgelige Syn af et stort Flammehav, der overalt gav Gjenstandene et rødligt Skjær.

Fra Dybbøl Banker tog det sig meget imponerende ud i den mørke Nat, Stormen bidrog sit til at vedligeholde og udbrede Ilden, og Slukning kunde man under disse Forhold ikke tænke paa, uagtet en Del af det københavnske Brandvæsen var til Stede; thi under hele Branden blev Fjenden ved med at lade Granater regne ned over den ulykkelige By.

En lille Episode kunde alligevel ikke undlade at vække en vis Munterhed hos os, trods alt, hvad der foregik. Korporal Jungersen af 1. Kompagni blev nemlig om Aftenen sendt ud med nogle Folk for at skaffe Halm; de marcherede ud og fik fat i noget Ærtehalm, hvormed de, rigt belæssede, vendte tilbage; det var Synd at sige, at de da gik i Række og Geled, den ene gik her, den anden hist, og langt fra i den Marcheorden, som ellers forlanges af Soldater. Da tordnede pludselig et: „Hvad er det for et Fæ, der fører det Kommando?“ fra Bataillonskommandørens Læber, og Jungersen, der kjendte Stemmen, skyndte sig med at svare: „Det er mig!“ Naar man nu ved, at disse to Mænd kom overordentlig godt ud af det indbyrdes, og at de stod paa en saadan Fod med hinanden, som man ellers sjælden træffer mellem Mænd af saa forskjellige Grader, saa er det let at forstaa, at Korporalen fandt en vis Tilfredsstillelse ved at kunne svare paa samme Maade som Anker i „Soldaterløjer“. Da han iøvrigt den næste Dag fortalte Begivenheden

til en Officer, der var almindelig bekendt for ikke at være særlig kløgtig, fandt denne den egentlige Pointe deri, idet han undrede sig over, at Jungersen kunde lægge videre Mærke til, at han var bleven kaldt et Fæ, „det var han selv bleven kaldt saa tidt!“ Ved en Middag, som Chefen senere under Vaabenhvilen gav, og hvor blandt andre Jungersen, der nylig var udnævnt til Officer, var til Stede, udbragte han hans Skaal og gav ham derved paa en Maade Opfejning for det passerede.

Oberst Hirsch.

I disse Dage mistede Regimentet sin dygtige og afholdte Chef, Oberst Hirsch, der af Helbredshensyn saa sig nødt til at afgive Kommandoen, hvorpaa han overtog den vanskelige Post som Kommandant i Sønderborg under denne Bys Bombardement. Regi-

mentet overgik derpaa til Major Lundbye, som under hele Resten af Krigen var dets Fører.

Da vi nu den næste Dag paa Vejen ud til vore Kantonnementer passerede Byen, var Bombardementet hørt op, men vi saa da selv endnu talrige af de sørgelige Flyttescener. Vi hørte en Mand beklage sig og sige: „Det er bedre for Soldaterne end for Beboerne at være i Krig; thi Soldaterne kunne dog kun miste Livet, medens vi kunne tabe hele vor Ejendom, vort Hus og Hjem“, og man maa indrømme, at der er noget i en saadan Tale, om det end lyder løjerlig at høre en Ytring som den „kun at kunne miste Livet“, da dette dog af de fleste sættes højt, tilmed naar man er ung; det kunde maaske dog være, at naar en saadan Mand ret for Alvor skulde vælge, han da alligevel bad om at maatte beholde Livet.

Den 7. April stode vi igjen paa Dybbøl. Bombardementet var stadig i fuld Virksomhed, og ingen Plet var længer sikker; selv Barakkerne vare beskydte, og vi maatte i alle 6 Døgn uafbrudt være under aaben Himmel, hvilket var meget besværligt.

Den 10. April om Morgenen laa der en tæt Taage over hele Eggen; vi vare i Løbegrave og Skanser imellem Nr. 3 og 6. Skydningen var kun meget svag, og alt var saa stille, som det kunde være paa Dybbøl. Saa paa en Gang lettede Taagen, og Solen brød frem. Vejret blev saa vidunderlig smukt; der var Foraar i

Luften med al den Friskhed og Solvarme, som er denne Aarstid ejendommelig, og som man skjønner saa overordentlig paa, netop fordi man endnu har Vinteren saa friskt i Minde. Man glæder sig ved Livet i Naturen, og man glæder sig selv over at leve.

Vi saa nu store Skarer af Preussere i deres Lærredsdragter staa og arbejde paa Parallelerne, ikke mange Hundrede Alen fra os. De syntes ikke at lægge Mærke til, at Taagen var lettet, og at vi kunde se dem, og de bleve derfor rolig ved med Arbejdet. Vi opfordrede da Artilleriet til at sende dem nogle Kardæsker, og tre af Skanserne paa venstre Fløj bleve da enige om paa en Gang at aabne Ilden.

Næppe var imidlertid det første Skud faldet fra vor Side, før det brasede løs fra de preussiske Batterier; alle som en overdængede de nu Stillingen med deres Granater og Bomber, og vore Kanoner bleve nødte til at tie. Og saaledes blev det ved timevis, hele Batterisalver bleve affyrede, og Fjendens Stilling var snart indhyllt i tætte Skyer af Krudtrøg, gennem hvilken man hist og her kunde se Skikkelser med Kikkert for Øjet betragte Virkningen af Skydningen.

Og under alt dette sang Lærkerne saa smukt og vedholdende som under de mest fredelige Forhold.

Paa en Gang hørte vi et tusindstemmigt Hurra ovre fra Fjendens Linier. Noget maatte der være sket, og det viste sig da, at Dybbøl Mølle var skudt ned. Længe havde den været Maalet for Preussernes

Kanoner, men først denne Dag, den 10. April, sank den sammen, for senere paa ny at blive bygget op i samme Skikkelse af dens Ejer, den brave Jørgen Hansen.

Under vort sidste Ophold paa Als blev der fastsat en Altergang; saa godt som alle strømmede til Kirken, og næppe kunde man tænke sig en mere højtidelig kirkelig Handling; hele Kirken var fuld af uniformerede Mænd af alle Klasser; men man saa dog ingen møde festlig paaklædt, saaledes som det ellers kan være Skik og Brug. Ingen vajende Fjer eller guldbroderede Uniformer fandtes, kun den tarvelige og langtfra nye Feltdragt udgjorde Paaklædningen; men netop deri laa der noget langt smukkere og højtideligere, fordi enhver, der den Dag modtog Nadverens Sakramente, kunde vente hvert Øjeblik at komme til at gjøre Regnskab for sit Livs Førelse. Alvoren var derfor præget i hvert Aasyn, og næppe kan nogen Altergang under almindelige Forhold vække saa dybe og alvorsfulde Stemninger, som det skete den 16. April 1864 i Hørup Kirke. To Dage senere laa mangfoldige af disse Mænd livløse paa Dybbøl Banker; de havde holdt deres Løfte som Soldater, de havde ofret Livet for Konge og Fædreland, og vi andre Tilbageblevne mindes dem med Ærefrygt. Men i deres Slægt drog Sorgen ind.

Samme Aften marcherede vort Regiment for sidste

Gang over i Sundeved og fik sin Plads paa højre Fløj af Centrum. Marchen ud i Stillingen var denne Gang betydelig farligere end tidligere, og i det ravnsorte Mørke var det vanskeligt at bevæge sig, navnlig fordi Jorden, jo nærmere vi kom mod Skanserne, fuldstændig var oprodet af Granaterne. Om Natten vedblev Fjendens Skydning med Heftighed, og vort Regiments Tab var i dette Forpostdøgn det største under hele Belejringen.

Fjendens Forposter, som laa i vore gamle Skyttegrave, skøde nu uafladelig paa os, og vi bleve derved tvungne til i endnu højere Grad end før at dække os, men trods dette kunde Humøret hos Soldaten ikke bøjes, og der forefaldt endnu af og til Tegn paa Lystighed. Netop i disse Dage var der kommet en brav Jyde for første Gang ud i Stillingen, og da han saa en af Broagergranaterne, som ikke var sprungen, faldt han i Forbauselse; længe betragtede han den i Tausshed og udbrød da med et: „A ka' et' vid', hvo' møj' saadn' jen ka' kost'“, men strax svarede en glad Kjøbenhavner: „Det skal Du ikke bryde Dig om, lille Jens; naar Du blot faar for en Rigsorts Penge i Maven, saa behøver Du ikke mere!“

Stillingen havde nu et sørgeligt Udseende, Skanserne vare omtrent ødelagte, de faa Kanoner, der endnu vare brugelige, stode trukne tilbage fra Skydeskaarene, og disse vare stoppede fulde af Sandsække; at opholde sig i selve Skanserne, var umuligt, og Fodfolket havde derfor alt for længe siden faaet Ordre til at tage Stil-

ling bag ved dem, parate til at besætte dem ved et eventuelt Angreb. Kun Artilleristerne maatte søge ind i Krudtmagasinerne, og det var derfor naturligt, at Fjenden, da han stormede, flere Steder naaede ind i Skansen før Vore, og at Artilleristerne løb i Armene paa Preusserne, da de vilde hen til Kanonerne.

Ved Afløsningen om Aftenen den 17de var Skydningen lige saa voldsom som forhen; det var 2. Regiment, som kom til at indtage vore Pladser, og da Lieutenant Frits Holst skulde afløse Forfatteren til dette lille Skrift, gik vi Side om Side for at modtage og give Instruktionerne; halvt uden at tænke paa det havde vi Øjnene med os angaaende de Granater, der som lysende Striber foer overalt gennem Luften, da jeg paa en Gang opdagede en, som maatte slaa ned paa den Plet, hvor vi vare. Der var ikke Tale om Tid til at gjøre opmærksom paa den, jeg sprang til Siden og kastede mig ned paa Jorden, og i samme Nu slog Granaten ned paa det Sted, hvor jeg havde staaet. Den kom med en saadan Voldsomhed, som kun den ret kan forstaa, som ved en saadan Lejlighed har oplevet noget lignende; bedøvende var dens Nedslag, og den tog, som man siger, næsten Vejret fra mig. Faa Øjeblikke derefter sprang den og udsendte en hel Sky af Krudtrøg, som holdt sig paa Stedet, foruden at Stumperne pladskede ned rundt omkring. Jeg rejste mig da op og ledte gennem den tætte Røg efter Lieutenant Holst, som jeg troede knust; men snart saa jeg hans Skikkelse uskadt træde frem

i Skyen, ledende paa samme Maade efter mig. Vi gjorde hinanden en Undskyldning for den lille Afbrydelse, men talte ikke et Ord om selve Begivenheden, som om den ikke kunde have haft en alvorlig og skæbnesvanger Betydning, og saa gik vi videre. Det var unægtelig en aparte Maade at gjøre en Mands Bekjendtskab paa, men senere i Livet har da heller ingen af os glemt det.

Den 18. April stod 18. Regiment ikke i yderste Linie; det havde om Natten bivouakeret i Brohovederne og var egentlig bestemt til at anvendes ude i Stillingen, særlig ved den tilbagetrukne Linie, saafremt Angreb skulde ske, medens samtidig Reserven paa Als skulde besætte Brohovederne. Dette skete ikke, da Forholdenes Natur umuliggjorde det, idet hele venstre Fløj af Stillingen var taget af Fjenden, inden der kunde blive Tid til at rykke frem, og længe forinden Reserven kunde komme til Stede.

Ved Dag gry stode vi som sædvanlig under Gevær, Bombardementet var over al Maade heftigt, og det gik ikke alene ud over selve Stillingen, især venstre Fløj, men tillige over det bagved liggende Terræn og Brohovederne, hvor vi fik flere Saarede. I denne Periode spadserede Ahlmann op og ned med en af vore Officerer og udtalte sig da for ham saaledes: „Læg Mærke til den voldsomme Skydning; De skal se, i Dag stormer han nok. Tro ikke, at Preusserne gaa paa om Natten, de vil nok se, hvad de gjøre, og de ligge saa nær, at Mørket ingen Betydning har til at skjule deres Frem-

rykning; pas paa: Kl. 12 gaar det løs, saa tage de nok Nr. 6 først og feje saa rent til begge Sider.“ Det var en Slags Spaadom, men en, der ikke var et rent Drømmebillede; den hidrørte fra det kyndige og overlegne Blik, som denne Mand i saa høj Grad var i Besiddelse af.

Kanonaden vedblev usvækket længe efter, at det var blevet lyst; vi satte Geværerne i Pyramider, Folkene beholdt Lædertøjet paa, men Kokkene fik Lov til at koge. Paa Slaget 10 hørte Kanontordenen op, og vi overraskedes ved at høre Geværkuglerne hvisle om os og se Grene og Kviste blive pillede af Træerne. Det var et Øjeblikks Sag efter Regimentskommandørens Befaling at træde til Gevær, og i Løbet af faa Minutter vare alle paa deres Pladser ved Brystværnet. Kun en ganske kort Tid havde vi staaet der, da vi saa Preusserne i vore Skanser, og vi vidste da, hvad der var sket. Vi saa 9. og 20. Regiment rykke frem, uden at det dog var muligt at blive klog paa, hvorledes denne Fremrykning skete; kun en Ting var desværre tydeligt: overordentlig faa kom tilbage. Der saa vi dem da endelig komme, enkeltvis eller i smaa Hobe, stadig forfulgte af Preusserne, der uafsladelig fyrede paa dem. Et Sted kom der nogle af Kompagniet Redsteds Folk af 9. Regiment; de havde været med til at storme Møllerens Stuehus, hvor det var gaaet ualmindelig varmt og blodigt til, men hvor de tillige havde hævdet deres Regiments Ære i højeste Grad; dødstrætte og rystede af det, de havde oplevet,

slæbte disse Mænd sig tilbage til os, og overalt toge vore Folk sig saa venlig af dem, som de formaaede; „Kom her, Kammerat“, hørte man dem sige, „lad mig hjælpe Dig over Brystværnet“, og snart havde vi dem indenfor, hvorpaa Indholdet af Brødposer og Flasker blev bragt frem for at styrke og læske dem en Smule. Saa et Haandslag, og saa gik de videre tilbage over Broen.

Paa en Gang saa vi flere preussiske Feltbatterier komme i susende Galop over Kammen af Dybbøl Bjerg, i en Fart svingede de om, protsede af og sendte os det glatte Lag; men vi, der stode i Centrum, dukkede os og lod den hylende og svirrende Ladning gaa os forbi uden at gjøre nogen Skade, medens denne Skydning dog andre Steder, navnlig i det nordre Brohoved voldte en Del Ulykker. Nu begyndte der tillige Geværild fra Fronten, og vi bleve ikke Svar skyldige, men noget Resultat opnaaedes der ikke paa nogen af Siderne; først da Preusserne vare rykkede frem langs Stranden ved Vemmingbund og begyndte at sende os Kugler i Flanken, hvor vi ingen Dækning havde, først da begyndte vi at føle os noget generede, men denne Skydning hørte snart op, da Garden, som stod i Sønderborg, fordrev disse Tirailører ved en velrettet Ild.

I det nordre Brohoved stod bl. a. vort 5. Kompagni (Bretton). Da Preusserne kjørte deres Kanoner op og beskød dette, stod der 4 store Kanoner uden Mandskab, men Kompagnikommandøren i Forening

med svensk Lieutenant Lindberg tog nu med noget af Mandskabet fat, betjente Kanonerne og tilføjede derved Fjenden ikke ubetydeligt Tab.

Preusserne havde ved det nordre Brohoved fulgt efter de fra vor højre Fløj retirerende Afdelinger og søgte nu at storme det Brystværn, som fra Brohovedet gik ned til Allsund, men dette kom de ikke godt fra. 3 Kompagnier af 3. Regiment stode her og ventede paa dem; de holdt Ilden tilbage, til Fjenden var kommen tilstrækkelig nær, og sendte dem nu Salve paa Salve samtidig med, at Tropperne paa Als beskød dem i Flanken. Med blodig Pande maatte de i ilsom Flugt søge tilbage.

Tiden var nu kommen til at forlade Brohovederne, Artilleriilden rasede med uformindsket Kraft, og Geværkuglerne spillede ret artigt iblandt os, og dog gik Tilbagetoget rolig for sig og i fuldstændig Orden. Først blev Besætningen ved Forbindelsen mellem de to Brohoveder beordret tilbage, men da den havde naaet Broerne, fik den Ordre til paa ny at besætte sin gamle Stilling. Den gjorde omkring igjen, og skjønt der ikke var nogen, der trykkede sig, gav Korporal Schmidt af 1. Kompagni sig til at raabe Hurra; dette istemtes af hele Kompagniet, og nu stormede det frem til de gamle Pladser, hvor det egentlig havde ventet at finde Preusserne.

Saa bleve Fløjene trukne tilbage, og det sidste Kompagni, der forlod Sundeved, var 4. Kompagni af 18. Regiment, der nu førtes af Lieutenant Chr. Hansen,

fordi dets forrige Kompagnikommandør, Premierlieutenant Haarbølle, var bleven saaret Aftenen forud.

Imidlertid havde vort 1. Kompagni under Lieutenant Kellner besat nogle Løbegrave og Huse ved Sundet umiddelbart ved Broerne, medens alt det øvrige af Regimentet samledes bag Sønderborg.

Dybbøl var nu tabt; men Kampen var langt fra forbi, om vi end nu havde Vand mellem os og Fjenden; Artilleriilden vedblev uforandret og med stor Styrke ligetil Kl. 4, og først da Mørket faldt paa, hørte alt op.

Løvrigt var Opholdet i Sønderborg denne Eftermiddag varmt i mere end en Henseende. Ikke alene brændte Møllen i Møllebatteriet, men tillige stode flere store Gaarde i lys Lue ikke langt fra os, medens samtidig en Del Feltkanoner, der vare kjørte op tæt ved os, gjorde et Spektakel, som ikke var til at holde ud. Fjendens Granater foer ned overalt, de sprang paa Brostenene, og de sprang i de Huse, som vi havde besat. Et Sted gik der en Granat ind i en Stue, hvor vi havde en Sektion anbragt; den lod sig dog nøje med at saare en Mand let, og da denne, der tilfældigvis havde Nr. 101, gik ud for at blive forbunden, kunde Soldaterlystigheden ikke længer holdes tilbage, og et vittigt Hoved sagde strax ganske tørt: „Saa, nu er hundrede og et ude!“

Ved Siden af os til venstre stod et Kompagni af Garden, de stode bogstavelig i Røg og Damp; det var første Gang, de vare med, men de syntes opsatte paa

at hævde deres Ry som tapre Soldater. Og det gjorde de tilfulde; Granaterne sprang lystig imellem dem, Geværkuglerne sang dem om Ørene, men fast stode de, og Ilden besvarede de, saa det var en Lyst at se. Dertil kom, at disse store Karle med deres Bjørneskindshuer toge sig aldeles brillant ud under disse Forhold; en Gang kom der saaledes en Garder og gik tilbage, støttet af en anden; Blodet flød ham ned ad Ansigtet i Strømme, men han beklagede sig ikke; en anden viste os, hvorledes en Geværkugle havde truffet Skæftet paa hans Gevær, men han sagde tillige, at det var Pokkers kjedeligt, at hans Finger netop havde, siddet paa samme Sted og var bleven borte ved samme Lejlighed. En anden Gang kom de med en Saaret paa en Baare; han aandede tungt og syntes ikke at have langt tilbage. Senere kom der en stor kjøn Karl bærende med en pur ung Spillemand, der havde et stort gabende og blødende Granatsaar i Albuen; bevidstløs, med ludende Hoved og dødbleg hang han paa Armen af Soldaten, og ifald man tør sige det saa kunde man under en Kamp ikke se et smukkere og mere malerisk Billede. Endvidere fortjener det at nævnes, at Gardens Ambulancesoldater i høj Grad gjorde deres Pligt; med utrættelig Iver og Dødsforagt arbejdede de under disse farlige Forhold og bragte mangan saaret Kammerat tilbage til et mere dækket Opholdssted.

Kort Tid, efter at Broerne vare afbrudte, saa man en saaret dansk Soldat ovre paa Resten af Broen; han

vinkede til os, men ingen tænkte sig Muligheden af at komme ham til Hjælp, indtil paa en Gang Underkorporal Fillipsen af 2. Regiments 4. Kompagni tog en Baad og uforsagt roede over Sundet. Forbausede og i Spænding saa vore Folk efter ham, han naaede Kysten, fik den Saarede ombord og kom lykkelig tilbage; men denne, Menig Dinnesen af 18. Regiments 1. Kompagni, døde allerede to Dage senere.

De Vogne, som skulde hente vore Saarede, maatte passere over et lille Torv, der var aabent ud mod Alsund, og denne Lejlighed til at gjøre Ulykker kunde de preussiske Soldater ikke lade gaa fra sig. De skød saaledes ivrigt efter den første Vogn, hvorfor de andre holdt sig tilbage, og da den næste vilde forsøge Vovestykket at kjøre over Pladsen, saa det helt farlig ud; med Spænding fulgte vi denne Mands Parforcekjørsel — han var en civil Ægtkusk som de andre — og da han var kommen midtvejs, styrtede han ned af Vognen og blev liggende som død, medens Hestene foer ind mellem os. Vore Ambulancesoldater gik da, stadig under livlig Beskydning, ud og tog ham op; han kom da til sig selv og mente intet at fejle, men vi opdagede snart, at der var gaaet en Kugle igjennem hans Bryst fra den ene Side til den anden; som saaret blev han da lagt i sin egen Vogn, og næste Dag var han død.

Ved Mørkets Frembrud døde Skydningen hen, og alt blev stille. I Sundet saa man endnu brændende Skibe drive om, de sidste Rester af vor Skibsbro, og

dette afgav et overordenlig smukt Syn. Først nu kunde man summe sig lidt og gjøre sig fortrolig med den Tanke, at Dybbøl virkelig var tabt for stedse, at vi ikke mere vilde komme til at gjøre Vagter derovre, hvor vi kjendte næsten hver Plet, at vi ikke mere skulde være udsatte for den evindelige Granatregn, at Stormen virkelig var forbi, at den havde røvet os saa mange Kammerater, og at vi selv endnu vare blandt de Levendes Tal.

Vi havde den Dag faaet to frivillige Menige af en anden Beskaffenhed end tidligere; det var to unge Engelskmænd, Mr. Mockett og Mr. Foley, og saa stor var deres Lyst til Krigshaandværket, at de efter Ankomsten til Als d. 18. April skyndte sig ud i yderste Linie for at komme med, medens det var Tid. Uden videre lagde de sig ned blandt Soldaterne og fyrede løs paa Preusserne, men vore Jenser kunde slet ikke blive kloge paa, hvad Egn af Landet de vare fra; danske vare de, thi det kunde man se paa Uniformerne, men af Sproget forstode de ikke et Ord. Først sent om Aftenen meldte de nye Frivillige sig til Regimentet og bleve saa ansatte ved 2. Kompagni.

Den næste Dag fik vi en Vaabenhvile paa flere Timer for at afhente vore Døde, og Preusserne flokkedes da rundt omkring tæt nede ved Kysten, hvor vi saa dem gennemrode vore Telte fra Ende til anden. Efterhaanden blev der bragt en Del Lig over, men vi havde Vanskelighed ved at kjende dem; thi alt af nogenlunde Værdi var dem berøvet, Distinktioner, Knapper, Støvler,

Strømper, alt var borte, Lommerne vendte og tomme. Der laa da disse Mænd, plyndrede, med brystne Blikke og med de dræbende Saar hist og her paa Legemet; det var et sørgeligt Syn for os Efterlevende, og aldrig have vi glemmt det senere.

Vi komme nu til en rolig Periode, hvor vi maatte holde Strandvagter, men uden at der skete det ringeste, der kunde tyde paa Krig. Rygtet talte idelig om Vaabenhvile, og da den endelig indtraadte, hørte vi paa Slaget 12 om Natten mellem d. 11. og 12. Maj Preusserne blæse Signaler over hele Kysten; det lød aldeles prægtigt i den stille Foraarsnat. Preusserne begyndte nu at raabe over til os, og Vore bleve dem ikke Svar skyldige. Om Formiddagen marcherede vi da glade og muntre til Østkysten af Als, hvor vi bleve indkvarterede, indtil Krigen brød ud paany.

Opholdet her var noget af det mest idylliske, man kunde tænke sig. Landet var saa smukt, som det kan være i Danmark; Bakker, Dale, Vandløb, smaa Søer og Skove, hist og her prægtige Udsigter til Østersøens blanke og blaalige Flade, alt dette dannede en Afvexling af sjælden Skjønhed, og naar dertil kom, at Træerne og Buskene nu ufoldede sig, at Blomsterne mylrede frem paa Markerne, saa frembød hele dette Toppunktet af, hvad man kunde tænke sig. Landet dannede saaledes en kras Modsætning til de Partier af Als og Sundeved, hvor vi hidtil havde været, og hvor alt mindede om Krig og Krigens Ødelæggelse: de øde-

lagte Skanser, det sønderknuste Skyts, de snavsede Løbegrave, Ruinerne af Sønderborg og alt, hvad der-til hørte. Den Gang stode vi i Regn, Kulde og Slud, den Gang var det en evindelig Vaagen baade Dag og Nat; nu havde vi derimod Foraaret, og vi nød det af Hjærtens Lyst. Kvartererne vare gode, Mandskabet kunde komme i Seng, Befolkningen var dansk og velvillig imod os, intet Under da, at vi vare glade og tilfredse.

Vi tilbragte Tiden dels med Øvelser, der bleve drevne med kjendelig Iver, dels med at bringe vor Garderobe i fuldstændig Orden og med at faa Vaabnene i mønsterværdig Stand. Endvidere sørgede vi for vor egen Renlighed paa alle Maader, hvortil vi saa haardt trængte, og her gjorde Østersøens friske Bølger os fortræffelig og behagelig Nytte.

Folkene skjønnede ogsaa paa, saaledes som Malermester Schouby fortalte i et Foredrag denne Vinter i Vaabenbrødreselskabet, at de kunde faa deres Linned virkelig vasket; thi tidligere var dette sket paa en mere primitiv Maade. Naar Maden var kogt, plejede de nemlig at skylle Kjedlerne lidt af og saa give Skjorterne et lille Opkog; derpaa bleve de gnubbede lidt med Hænderne, skyllede en Smule i en Grøft og saa hængte til Tørring; men kom der Alarm, var der ikke andet at gjøre end at tage det hele Kram med sig, saa vaadt det var, og kun enkelte mere praktiske Folk brugte at hænge Skjorterne over Tornystret for om mulig paa den Maade at faa dem nogenlunde

tørre. Det falder af sig selv, at denne Fremgangsmaade just ikke skulde bidrage til at gjøre Tøjet skinnende hvidt, men det var man nødt til at finde sig i.

Engang imellem havde vi Gilder, og der blev Stemningen let oprømt; det faldt da saa naturlig, at man tænkte paa, at Krigen kunde bryde ud paa ny, og ved Bægernes Klang hørte man da gjerne Krigerne love hverandre ved første Lejlighed at gjøre alt for at gjøre den danske Hær og særlig det brave 18. Regiment Ære. Vel skal man ikke fæste synderlig Lid til de Løfter, der gjøres ved Gildebordet, men her tør man sige, at, da Prøven stod d. 29. Juni ved Indtagelsen af Als, da holdt de fleste deres Ord.

Befolkningen var overordentlig vel sindet mod os, og vi omgikkes dem, som om vi vare gamle Bekjendte; den gjorde alt, hvad den formaaede, for at skaffe os Erstatning for vore tidligere Anstrængelser og var overordentlig maadeholden med Hensyn til det, som vi skulde yde derfor. Selv de Handlende skruede ingenlunde Priserne op, hvilket blandt andet fremgaar af det ene Exempel, at man kunde faa Rødvin, der dog næppe har været importeret, til en Pris af 24 Skilling Potten. De fineste Cigarer, som kunde opdrives paa Pladsen, solgtes til 10 for en Mark, og da en Officer lod spørge, om de ikke vare af Mærket „El Stincadores“, svarede den Handlende ganske troskyldig: jo! Gjentagne Gange blev det samme Mærke forlangt, og Planen var egentlig den, at Kjøbmanden paa Grund

af den livlige Efterspørgsel skulde sætte en Plakat op i Vinduet med Paaskrift: „Her faaes Stincadores!“, men desværre slap hans Beholdning op, og han beklagede ikke at have flere af denne fine Cigar, men forsikrede til Gjengjæld, at han havde andre, der vare „lige saa gode“.

I denne Periode blev vore fire Officersaspiranter og desuden Korporalerne Jungersen og Gerlach samt Underkorporalerne Bredsdorff og Faye udnævnte til Officerer; tillige fik Regimentet atter Tilgang af nyt Mandskab, foruden at Aspiranterne Langeland, Olesen, Ørsleff, Svendsen, Gjølring, Falkenskjold og senere Scavenius, Schjørring, Lembcke, Nielsen og Bretton bleve ansatte hos os.

Under Vaabenhvilen fik en Del Befalingsmænd og enkelte Menige Tilladelse til at rejse til deres Hjemstavn, forsaavidt denne ikke var besat af Fjenden. En saadan Rejse var en stor Begivenhed, man glædede sig paa Vejen til Modtagelsen, man glædede sig til at se de gamle Steder og de gamle Ansigter, men ti Fold fornøjeligere havde Rejsen været, dersom man havde kunnet møde med bedre Resultat end det, vi formaede.

Vaabenhvilen var nu i Færd med at udløbe, Tropperne samlede nærmere ved Kysten af Alssund, og vi begyndte paa virkelige Strandvagter igjen. Vi saa, hvorledes Preusserne rensede Skydeskaar derovre, og vi forstode godt, hvad det betød, om vi end tænkte os Muligheden af, at Vaabenhvilen kunde blive forlænget, saa at vi paa ny kunde faa en behagelig Ferie. Dog, det skete ikke.

Den 25. Juni Kl. 12 om Natten skød Fjenden sit første Kanonskud, og vi vidste da, at nu var det Alvor. I 3 Dage gik Tiden hen med en ingenlunde stærk Artilleriild, og først Natten mellem d. 28de og 29de kom Preussernes store Angreb.

Regimentet var da ikke paa Vagt, det laa i Sundsmark Barakker og i Ulkebøl, men største Delen af 1. Bataillon var paa Arbejde langs Kysten. Det var en stille, dejlig Sommernat, men skjønt det ingenlunde var mørkt, kastede dog Storskoven ovre i Sundeved en saa mørk Skygge over Vandet, at det var aldeles umuligt at se noget. Rolig og tyst var der overalt, ingen Skydning af nogen Art afbrød Stilheden, men paa vor Side vare Hakker og Spader i fuld Virksomhed, og paa den anden Side vare de heller ikke ledige — men det vidste vi ikke. Arbejdet gik godt fra Haanden, og vi begyndte allerede saa smaat at regne ud, hvor længe der kunde være til Dag gry; thi saa skulde vi hjem til vore Barakker, hvor vi kunde styrke os ved en varm Morgendrik efter Nattens Slid.

Saa faldt der paa en Gang et Kanonskud fra vor Side over mod Skoven, hvor man havde hørt nogen Støj, og snart efterfulgtes det af flere. Disse Kanonskud lød ganske udmærket smukt; Ekkoet i Skovene var saa vedholdende, som det ellers kun findes i Bjergegne, det rullede uafsladelig, som naar man hører Torden i det Fjerne, indtil det langt om længe døde hen. Men paa den fjendtlige Side var alt endnu

roligt, og først langt om længe faldt der et eneste Skud fra et Batteri paa Dybbøl. Denne Stilhed gjorde os noget opmærksomme, vi talte om, hvad denne Mangel paa Svar havde at sige, og vare enige om, at den ikke betød noget godt. Vi vidste fra Forposterne paa Dybbøl, at Preusserne havde for Skik at forholde sig fuldstændig rolige forinden et Angreb for saa i et Nu at styrte løs og søge at vælte alt over Ende med et Slag.

En Del af 7. Kompagni under Lieutenanterne Kellner og Goldmann arbejdede paa Spidsen af Arnkilsøre; en af Folkene syntes i det Fjerne at se noget nærme sig fra Nord ude paa Vandet, men de andre bleve enige om, at det var lutter Fantasi; først nogle Minutter senere vare alle paa en Gang paa det rene med, at det var Baade, og i en Fart kastede Mandskabet Spaderne og søgte tilbage bag Skoven, hvor de havde stillet deres Geværer i Pyramider.

Imidlertid havde Posterne af 4. Regiment ligeledes opdaget, at Sundet var fuldt af Baade, og begyndte at fyre paa dem, og i samme Øjeblik blev denne Ild besvaret, først fra Baadene selv og dernæst fra preussisk Infanteri, der stod ovre i Storskoven og skød over Hovederne paa deres Egne. Denne sidste Ild, der var i ualmindelig Grad voldsom, skyldtes en Bataillon af 60. Regiment, som var opløst i en Skyttekjæde og opstillet i Skovranden langs med Kysten; de fyrede saa hurtigt, som det var muligt, med deres Bagladevaaben

og oversaaede bogstavelig Terrænet paa vor Side med Spidskugler.

Samtidig hermed spillede det preussiske Artilleri navnlig mod Arnkil Skoven, og dette fik den ovenfor nævnte Del af 7. Kompagni at føle. I Skoven var der nemlig ravende mørkt, Vej var der ikke til at finde; enhver søgte blot at løbe i den Retning, hvor man vidste, at Geværerne stode; men let var det ikke; snart løb en Soldat lige paa et Træ, snart snublede og faldt en anden, og under alt dette raslede og sprang de fjendtlige Granater rundt omkring, splintrede Træerne og slyngede Stykker af disse og Jernstumper ned imellem Mandskabet, kort, det hele var næsten mere end uhyggeligt.

For de Tropper, der stode noget mere Syd paa, tog Angrebet sig i ualmindelig Grad smukt ud. Skudene fra Baadene udgjorde en umaadelig lang Række Ildgnister, og Ilden fra Storskoven dannede paa sin Maade et ejendommeligt Skue; dertil kom, at Baverne langs Kysten paa vor Side i Løbet af kort Tid bleve tændte, og alt dette saa helt prægtigt ud i den stille Sommernat.

Overalt hørte Arbejdet op; medens vore Kammerater af 4. Regiment tog imod det første Stød, søgte de spredte Arbejdskommandoer af 18. Regiment tilbage til en Alarmplads ved Landevejen Øst for Fiskebækgaarden; et Halvkompagni af 5. Kompagni under Lieutenant Jørgensen rykkede dog først imod Nord, men det blev indhentet af Bataillonskommandøren,

Kapitain Stricker, og beordret tilbage til Alarmpladsen. Her samledes i kort Tid alt med Undtagelse af en Deling af 1. Kompagni under Lieutenant Trepka. Han havde staaet paa Arbejde ikke langt fra Skovfogedhuset, hvor en Baadkolonne styrede hen; resolut havde han ladet Mandskabet træde til Gevær, rykkede frem og kom saaledes snart i Kast med Fjenden; hensynsløst angreb han med sine Folk de fremstormende Fjender, men han og mange af Mandskabet fik her deres Banesaar.

2. Bataillon laa om Natten i Ulkebøl; der havde Aftenen forud været smaa Gilder rundt omkring i Byen, væsentlig fordi deres Kampfæller, Soldaterne af 3. Regiment, laa der i Nærheden. Mange vare derfor først for nylig komne til Ro, da Angrebet skete.

Omtrent Kl. 2 $\frac{1}{4}$ kom de udstillede Poster ind i Husene og Laderne, hvor Soldaterne laa, og raabte: „Op Folk! Bavnerne brænder! De skyder med Geværer derude!“ I en Fart kom alle paa Benene, og snart stode Kompagnierne marchefærdige udenfor deres Chefers Kvarterer. 4. Kompagni (Volquartz) synes at have været det første paa Pletten og modtog direkte af Divisionsgeneralen, Generallieutenant Steinmann, Ordre til at rykke frem ad Ulkebøl-Nørremarkvejen, melde sig til Oberst Faaborg, hvis det traf ham, og ellers gribe ind i Fægtningen efter bedste Skjøn.

Kompagniet rykkede nu frem i Hurtigmarche, naaede henad Kl. 4 Gaard Nr. 5 og mødte paa Vejen spredte Dele af 4. Regiment; det var imidlertid blevet

formeret til Fægtning med 1 Deling paa hver Side af Vejen og Resten i Kolonne. Kjæden til venstre førtes af Kommandersergent Annise, til højre af svensk Lieutenant Ørnskøld, medens Delingsførerne ved Reserven vare Premierlieutenant Haarbølle og Lieutenant Bønnelycke. Fjendens Kugler begyndte saa smaat at pibe i Luften, og Fremrykningen paaskyndedes derfor, indtil Kompagniet omtrent ved Gaard Nr. 4 et Øjeblik standsedes paa Grund af en heftig Ild; Kompagnichefen lod øjeblikkelig blæse „Attaker“! og opfordrede Folkene til at gaa paa. Med kraftige Hurraraab stormede nu Kjæden frem, og Fjenden, der ikke kunde bedømme, hvor stor Styrke, han havde imod sig, lod sig imponere, gjorde omkring og indtog en Stilling længere tilbage. Skydefægtningen tog nu fat for Alvor, og særlig ledede Annise, der førte den mest udsatte venstre Fløj, sine Folk med stor Omsigt og Dygtighed.

Under denne Kamp, hvor navnlig Fjendens Ild fra Nordre Rønhave Skov var særlig stærk, vilde Kaptein Volquarts, der selv førte Kolonnen, skaffe sig bedre Oversigt og gik derfor op paa et Gjærde, men i samme Øjeblik blev han truffen af en Kugle i Brystet og faldt bedøvet om. Premierlieutenant Haarbølle overtog strax Kommandoen over Kompagniet, som, paa-virket af Tabet af Kapitainen og af den heftige Ild, var begyndt at trække sig tilbage, og modtog da snart Brigadens Ordre til at trække sig ud af Ilden og marchere til Vollerup sammen med 8. Kompagni.

Man ser saaledes, at 4. Kompagni har haft sin Plads paa yderste højre Fløj af den Fægtningslinie, som kan drages fra Gaard Nr. 4 over Nørremark Skov i sydvestlig Retning til Kjær, hvor 1. Bataillon af Regimentet dannede venstre Fløj.

8. Kompagni (Benzon) var imidlertid hurtig rykket efter 4de, men fik en anden og mere ublid Skæbne. Da det nemlig var naaet op Øst for Nørremark Skoven og havde kastet sin halve Styrke ud som Kjæde, stødte Chefen for 4. Brigade, Oberst Faaborg, paa Kompagniet. Denne Mand, der under 4. Regiments haabløse Kamp kort efter Overgangen med utrættelig Iver og urokkeligt Mod havde søgt at bringe Orden i Kampen og endog selv førte Tropperne i Ilden, han var endnu ikke træt, og, skjønt haardt saaret i Laaret, red han om paa Kamppladsen for at søge at bringe det mest mulige ud af Kampen.

Da der paa dette Tidspunkt hørtes stærk Skydning i Retning af Rønhave, en Skydning, der vist skyldtes 3. og 6. Kompagnis Fægtning i og Syd for den sydlige Spids af Nørremark Skoven, befalede han 8. Kompagni at rykke frem i denne Retning. Kompagnikommandøren vilde først trække det halve Kompagni, der var opløst i Kjæde, til sig, men Obersten havde ikke Taalmodighed til at vente paa det, men forlangte, at Kolonnen skulde marchere strax, og at de andre skulde komme bag efter. I Løb rykkede da Halvkompagniet, formeret i Sektionskolonne, ad den Vej, der fra Gaard Nr. 5 fører i sydvestlig Retning

gjennem Skoven til Midten af Kjær ved Smed Dues Sted. Forpustede naaede de ud af Skoven og bleve forbausede over at støde paa Preusserne, der havde besat Vejen faa Hundrede Alen fra dem og desuden Gaard Nr. 6, der laa der i Nærheden; deres Styrke var her $1\frac{1}{2}$ Kompagni. Preusserne viftede nu med Lommetørklæderne; om det var for at overgive sig, fordi de pludselig saa de Danske i deres venstre Flanke, eller om de vilde have, at disse skulde overgive sig, det vides ikke; men i hvert Fald tog Oberst Faaborg ikke Notits deraf, men befalede Angreb med Bajonetten.

Dette udførtes af 3. Deling under Lieutenant Jespersen; den kom i Kast med Fjenderne og blev en kort Tid paa en Maade blandet sammen med dem, men paa Grund af Overmagten blev den, efter at have mistet mange, nødt til at vige tilbage. 4. Deling under Lieutenant Tønder lykkedes det derimod ikke at komme frem, den fik Salver, medens den endnu var formeret i Sektionskolonne, og ved denne Lejlighed blev Kompagnikommandøren og Korporal Thorberg saarede; Mandskabet søgte nu ind i Skoven, hvor Premierlieutenant Graae kom til med Resten af Kompagniet og derpaa ifølge Befaling af Brigadechefen, Oberst Kauffmann, trak det hele ud af Ilden i Retning af Ulkebøl sammen med 4. Kompagni.

Tidspunktet for denne Begivenhed anses for at have været Kl. $4\frac{1}{2}$; den er iøvrigt af Fjenden fejlagtig antaget for at have været betydelig større, idet

den benævnes „Oberst Faaborgs Flankeangreb med største Delen af 18. Regiments 2. Bataillon“; den maa have fundet Sted omtrent samtidig med, at vor 1. Bataillon kæmpede sin første Del af Kampen i Kjær, og inden 3. Regiment kom den til Undsætning.

Vi have nu set, hvorledes den ene Halvbataillon af vor 2. Bataillon, deltog i Fægtningen, og vi have tillige set, hvorledes den ikke virkede samlet, men at hvert enkelt Kompagni kæmpede for sig, noget, der let kan ske i et Terræn, der som dette var fuldstændig uoverskueligt selv i faa Hundrede Alens Afstand. Vi vende os nu til de andre to Kompagnier, 3die (Nielsen) og 6te (Madsen); disse virkede paa en anden Maade samlede, idet Bataillonskommandøren, Major Weyhe, her var til Stede og ledede Bevægelsen.

Kolonnen rykkede fra Ulkebøl over Kjær umiddelbart efter de to andre Kompagnier ad den Kolonnevej, der fra denne By førte i nordvestlig Retning paa Rønhave, altsaa til venstre for 4. og 8. Kompagni, og fik da af Oberst Faaborg Ordre til at fortsætte Fremrykningen mod Vest. 3. Kompagni fik da højre Fløj, 6te venstre, men nogen Forbindelse med de to andre Kompagnier til højre fandtes ikke, ligesom de heller ikke synes at have haft nogen saadan med vor 1. Bataillon, der, som vi skulle se, omtrent samtidig havde Fægtning lidt Syd for den.

Under Fremrykningen passerede 3. Kompagni den sydlige Spids af Nørremarkskoven; hele Kompagniet kastedes ud i Kjæde under Lieutenanterne Stjernholm og

Høhling, Kommandersergent Frahm og Vaabenmester Sørensen. Bajonetten blev sat paa, og i Løb under kraftige Hurraraab stormede de løs. Ogsaa her gik det som ved tidligere Lejligheder, at Preusserne ikke bleve liggende, men gjorde omkring, saa at Gjærdet kom i vor Besiddelse; men længere kom de heller ikke, da Fjenden fik Forstærkning og rykkede frem med saa overlegen Styrke, at han omgik Kompagniet i begge Flanker og derved tvang det til Tilbagetog. Mange bleve ved denne Lejlighed saarede og blandt disse Lieutenant Høhling og Menig Modell, hvilken sidste fik ikke mindre end tre Saar, af hvilke det ene synes at hidrøre fra en forvildet dansk Kugle. Blandt de Faldne bør her omtales Menig Specht; denne Mand havde nemlig i Anledning af sit forestaaende Bryllup skaffet sig en Stillingsmand, som mødte Aftenen forud, men da det var sent paa Dagen, bad Kompagnikommandøren dem komme til sig den næste Dag. Imidlertid blev der alarmeret om Natten, og da Kompagniet stillede, og de to Menige igjen ønskede Bytningen ordnet, svarede han: „Træd blot ind i Kompagniet, Specht, dette betyder naturligvis ikke noget, saa kan vi bagefter ordne det hele i Ro.“ Saa maatte Specht træde ind og var en af de første, som faldt.

Resten af Kompagniet trak sig nu tilbage ad Ulkebøl til og stødte ved Vollerup til den øvrige Del af Regimentet.

Syd for 3. Kompagni rykkede, som nævnt, 6. Kompagni frem; Kjæden, som bestod af 2 Delinger, førtes

af Lieutenanterne Knudtzon og Faye. Denne Mand havde hidindtil som Menig gjort Tjeneste paa Regimentets Skrivestue, men følte mere og mere, at han ikke kunde finde sig i paa den Maade at gjøre et Felttog med; han traadte derfor ind i Geledet, blev under Vaabenhvilen udn vnt til Officer og var saaledes d. 29. Juni for første Gang i Ilden.

Reserven, de to andre Delinger af Kompagniet, var under Kompagnichefens egen Kommando med svensk Premierlieutenant Lindberg og Kommandersergent Kjedeby som Delingsførere. Da Kjæden rykkede frem i Løb mod de af Fjenden besatte Hegn, modtoges den af den sædvanlige heftige Ild, men den brød alligevel fremad med Hurraraab, og hver Gang Vore naaede et Hegn, var det forladt, hvilket gjentog sig nogle Gange, indtil de traf Fjenden mere mandstærk ved et Gjærde omtrent 50 Alen fra dem. Her udviklede der sig en alvorlig Skydefægtning, men ikke nok med det, de preussiske Soldater laa hele Tiden og skjældte de Danske ud, idet de brugte den Masse Skjældsord, som det tyske Sprog er saa rigt paa, og tillige raabte til dem, at de i Dag ikke gav Pardon. At Vore ogsaa brugte Munden, følger af sig selv, og midt under alt dette summede Kuglerne begge Parter lystigt om Ørene, flere bleve saarede og deres Stønnen og Jamren dannede en ejendommelig Mod-sætning til alt det øvrige.

Ved denne Lejlighed blev blandt de mange andre Korporal Hans Olsen saaret. Han gik tilbage og fandt

da en Hest, som stod tøjret paa Marken, kom op paa den og red afsted; men da Preusserne saa en Rytter, maa de mindst have antaget ham for en General; thi nu skøde de det bedste, de kunde, efter ham, saa at Hesten blev bange og løb løbsk. I strakt Karriere foer den afsted, indtil to Underofficerer med et rask Tag fik den stoppet; men dette var for meget for Rytteren; thi i det samme foer han ud over Hovedet paa Dyret, og der laa han. Senere kom han op paa en Vogn, og da han paa Vejen til Kegnæs saa, at Regimentets Fanebærer gik med Fanen ad Augustenborg til, fik han ham raabt an og bragt tilbage paa den rette Vej, idet han frygtede for, at Fanen ellers skulde gaa tabt. — Men tilbage til Kampen.

Da det syntes, at Fjenden gjorde Forsøg paa at trænge frem i Skytternes venstre Flanke, formaaede Knudtzon Faye til at trække sine Folk noget længere Syd paa, men der gik ikke mange Minutter, før han saa ham ligge livløs paa Jorden, dødbleg med et lille rundt Hul i Hovedet og en Blodstrøm ud af Øret. Han havde faaet en smuk og let Soldaterdød; til det sidste havde han gjort sin Pligt. Ikke langt fra Faye saaredes der blandt mange andre Menig Peter Lund af et Skud gennem Brystet, og da en gammel Ven af ham, L. Fenger, der ligeledes var bleven saaret, krøb hen til ham, spurgte Lund, om han var haardt saaret. Fenger mente da ikke at burde skjule Sagens rette Sammenhæng for ham og sagde Ja, og da Lund nu troede at mærke Døden nærme sig, bad han ham

bede Fadervor med sig; han fortrød ikke, sagde han, paa at skulle lade Livet for Fædrelandet; thi hans Blod vilde ikke være udgydt forgjæves, og Gud vilde selv antage sig vor Sag. Lund bad nu sin Kammerat hilse Slægt og Venner, og han glædede sig over, at Skæbnen havde ført denne trofaste Ven til ham i dette Øjeblik.

Under alt dette var Solen kommen højere op paa Himlen, og i den friske Sommermorgen slog Lærkerne deres Triller over deres Hoveder, som om der aldeles intet var passeret.

Snart kom Fjendens Ambulance og tog sig af de Saarede, og disse bleve overalt saa godt og høflig behandlede, som det var umuligt under saa travle Forhold. Lund blev, efter at have givet Fenger sit Uhr til at overbringe Familien, bragt til Sandbjerg, hvor han døde d. 18 Juli.

6. Kompagnis Kjæde var imidlertid bleven omgaaet og overvældet, flere, deriblandt Bataillonskommandøren, tagne til Fange, adskillige vare døde og saarede, saa at Kompagniet var blevet haardt medtaget. Det trak sig tilbage til Vollerup og fulgte derfra det øvrige Regiment i Tilbagetoget til Kegnæs.

18. Regiments 2. Bataillons Deltagelse i Kampen var saaledes nu forbi; den havde virket under særdeles uheldige og vanskelige Forhold, den var kommen til dels stykkevis ud i Ilden, fordi det gjaldt en hurtig Fremrykning, og fordi man var af den Mening, at det foreløbig gjaldt om at rykke 4. Regiment til Undsæt-

ning og understøtte dette. Men 4. Regiment var da allerede oprevet, og overalt stødte de enkelte Afdelinger næsten uventet paa Fjenden, overalt var han til Stede i betydelig overlegent Tal, og overalt overvældedes Kompagnierne i Løbet af kort Tid.

Vi vende os nu til 1. Bataillon, der, som ovenfor nævnt, havde samlet sig Øst for Fiskebækgaarden. Den kommanderedes af Kapitain Stricker, og Regimentskommandøren, Major Lundbye, var tillige her til Stede. Meget længe stod Bataillon og ventede paa Ordre; vi hørte den stærke Geværild, der dog efter ikke ret lang Tids Forløb døde hen, og alt syntes fuldstændig roligt, navnlig da Fjendens heftige Kanonild ogsaa hørte op; enkelte Soldater kom os forbi, nogle sagde et, andre andet, saa at vi efterhaanden bleve mere overbeviste om, at Angrebet var afslaaet, indtil endelig Furer Birch af 1. Kompagni kom og erklærede, at Preusserne vare i Land, og han fastholdt dette trods en enkelt Officers afvigende og i ualmindelig kraftige Udtryk fremsatte Mening.

Da Klokken omtrent var $3\frac{3}{4}$, kom endelig Brigadens Ordonnansofficer, der ikke havde kunnet finde os, ridende og gav Regimentschefen Ordre til at lade Bataillon rykke frem mod Rønhave til Understøttelse for 4. Regiment.

I Sektionskolonne uden Sikringsdele skete nu Fremrykningen, først 1. Kompagni (Baller) med dets egne to tilbageværende Officerer og Staben i Spidsen, der-

efter 5te (Schougaard), 2det (Andersen) og 7de (Ahlmann). Marchen gik gjennem den vestlige Del af Kjær og videre mod Nord til de Huse, der kaldes Kjær Hestehave. Her rykkede det ind paa en Mark, der som alle de andre var indhegnet med tætte levende Hegn, og herfra skulde der saa ske en Formering for at rykke videre i Fægtningsorden; men inden dette kunde ske, og inden de to bagerste Kompagnier vare naaede til Marken, blev det forreste (1.) Kompagni heftig beskudt fra umiddelbar Nærhed, baade fra Fronten og venstre Flanke.

Det er ikke let at afgjøre, paa hvilket Tidspunkt den Kamp, som nu begyndte, forholder sig til 6. Kompagnis ovenfor omtalte Fægning, der fandt Sted i et Terræn, der stødte op til det, hvor 1. Bataillon var. Saa vidt man imidlertid kan skjønne, synes dog 1. Bataillons Kamp at være begyndt ganske kort forinden 6. Kompagnis, omtrent Kl. 4¹/₄.

Folkene blev ved den pludselige Ild strax forvirede og sprang over Gjærdet til højre; Ordenen var opløst, men i Løbet af faa Minutter blev Kompagniet ordnet i 2 Kjæder med Front mod Vest paa den eneste mulige Maade, nemlig derved, at Kommandøren for det ene Halvkompagni, Kommandersergent Madsen, raabte: „1. Halvkompagni her!“ medens jeg samtidig samlede 2. Halvkompagni paa samme Maade ved det bagved liggende Gjærde. Det var en Fornøjelse at se, hvor hurtig og nøjagtig disse Ordre bleve fulgte, det kunde ikke ske smukkere og hurtigere paa en

Exercerplads, og trods Fjendens Ild og det pludselige i hans Fremtræden paa Kamppladsen var der ikke en Mand, der skjulte sig. 1. Halvkompagni var nu i travl Virksomhed under Kommandersergentens Ledelse, og imidlertid gjorde 2det sig færdigt, Bajonetten blev sat paa, og alt var klart. Men Fjenden var for stærk; kort efter trak forreste Halvkompagni sig gjennem os andre, hvorpaa vi holdt vor Stilling i nogen Tid. Der var over Soldaterne en fortræffelig Aand, alle gjorde deres Pligt og det med Liv og Lyst. Allerede ved dette Gjærde bleve flere saarede, deriblandt norsk Sergent Poulsen og Officersaspirant Baron Bretton, der nylig var kommen til Regimentet og derfor nu første Gang var med. Faa Dage efter døde han paa Augustenborg Lasaret som preussisk Fange.

Videre fortsattes Kampen, men vi maatte stadig, om end langsomt, vige fra Gjærde til Gjærde, og ved denne Manøvre bleve de to Halvkompagnier lidt efter lidt fjernede fra hinanden. Ved et af Hegnene, fra hvilket vi ifølge Kapitainens Signal lod Mandskabet gaa tilbage i Sektioner, viste Preusserne sig pludselig i faa Alens Afstand ved Gjærdet i vor venstre Flanke i det Øjeblik, da den sidste Sektion, der stod længst til venstre, havde begyndt Retræten. Med Geværerne i Anlæg raabte de til os, at vi skulde overgive os, og de vare os saa nær, at vi kunde skjælne hvert Ansigtstræk; men ikke en Mand tænkte derpaa, og Følgen var en Salve, der dog ikke krummede et Haar paa nogens Hoved. Ved næste Gjærde var vor Kapitain

bleven saaret, medens hans Hornblæser, den 16aarige Spillemand Mikkelsen, slap med at faa sin Skulderklap skudt over; der gik dog nogen Tid, inden den udsendte Underkorporal Mølsted fandt mig og overbragte mig Ordre til at overtage Kompagniet.

Imidlertid var dette kommet ud af den taktiske Orden, idet Terrænets Beskaffenhed absolut maatte føre saadant med sig under en saa heftig fjendtlig Ild. Følgen var, at Resterne af de to Halvkompagnier under det senere Angreb virkede hver for sig under deres respektive Førere, sluttende sig til de andre Tropeafdelinger.

Samtidig med at 1. Kompagni saaledes optog Kampen, gjorde 5. Kompagni, der ligeledes synes at være naaet ind paa den omtalte Mark, det samme og formerede sig til højre for det. Lieutenant Jørgensen førte Kjæden med Lieutenant Bredsdorff til Assistance, medens Reserven stod under Lieutenant Schougaard og Kommandersergent Larsen. Ogsaa dette Kompagni trak sig langsomt tilbage til den østre Del af Kjær og var en Del generet af Preussernes Fremtrængen i dets højre Flanke, hvor de kilede sig ind mellem det og 6. Kompagni.

De to andre Kompagnier, 2det og 7de, rykkede imidlertid tilbage ad Vejen i Kjær som Reserve, men kom ikke i Kamp ved denne Lejlighed.

Bataillonnen var saaledes trængt tilbage til de østlige Huse i Kjær, det saakaldte Ormstofte, og da Fjenden ikke trængte videre paa, blev der gjort Holdt, og

man søgte at samle Folkene igjen; men inden dette helt kunde lade sig gjøre, kom Ordren fra Divisionen til, at Brigaden skulde gjøre Angreb. Klokken var da 5 om Morgenen. 3. Regiments 2. Bataillon (Krabbe) var Kl. 4^{1/2} naaet op til lidt Syd for Gaard Nr. 8, altsaa Nord for Ormstofte. En halv Time senere greb samme Regiments 1. Bataillon (Schjønning) ind i Fægtingen, og de 3 Fjerdedele af 2. Brigade under Oberst Kauffmann kæmpede nu Side om Side; Rygtet fortalte, at Panserskibet „Rolf Krake“ havde hindret flere Overskibninger af Preusserne, og Soldaterne havde derfor Overbevisningen om, at de kunde sejre over dem. Enhver satte derfor alt ind paa at kaste Fjenden, og det, der blev udrettet ved denne Lejlighed, var af den Beskaffenhed, at det har vundet Anerkjendelse overalt.

At give en fuldstændig og nøjagtig Beskrivelse af denne Kamp er umuligt; ingen kan ved en saadan Lejlighed se eller vide, hvad der foregaar andre Steder end i hans umiddelbare Nærhed, ingen staar med Uhret i Haanden under selve Kampen og noterer de enkelte Træk, og kun meget faa tænke paa det hensigtsmæssige i at orientere sig i Terrænet og lægge Mærke til alt, i det Øjemed senere at give en Skildring af Begivenhederne. Tankerne gaa i ganske andre Retninger, man er kun optaget af Kampen i selve Øjeblikket, man stræber efter at faa saa meget som muligt ud af den, man begejstres af Kampiver —

naar man da ikke er saa ulykkelig fuldstændig at tabe Modet.

Da Befalingen til Angreb kom, rykkede 7. Kompagni (Ahlmann) frem ad Kjær Gade, der som bekjendt kun havde Huse paa den nordlige Side; Kompagniet var fra først af formeret i Kolonne, men ved Ormstofte kastedes en Kjæde ud til venstre, medens Kompagnikommandøren fik Resterne af det der værende 2. Halvkompagni af 1. Kompagni til at rykke frem i Kjær Nord for Byen. Ahlmann førte da selv tilligemed Lieutenant Goldmann Kjæden, medens Lieutenant Kellner kommanderede Kolonnen. Bajonetten var sat paa, og fremad gik det, Kuglerne faldt tæt omkring Soldaterne, men Ahlmann rykkede kun saa meget hurtigere frem for at komme Fjenden paa Livet. Denne havde nu i tætte Skarer besat Huse og Hegn og rettede en voldsom Hurtigild mod de Angribende. Snart var Lieutenant Kellner med sine Folk kommen over paa højre Side af Vejen og tildels Nord for Husene. Sammen med Kompagnier af 3. Regiment stormedes flere Hegn, og flere Gaarde erobredes, men dog vandt man kun Fod for Fod Terræn, da Fjenden overalt var overlegen i Antal. Afdelingerne blandedes mellem hverandre, og enhver søgte at raade Bod derpaa, saaledes at Befalingsmænd tog Kommandoen over de nærmeste, og de Menige underordnede sig en fremmed Fører, som om det var en Selvfølge.

Mange vare de Heltegjerninger, som bleve udførte i dette korte Tidsrum; men de fleste ere og blive

ubekjendte, og mange af dem, som udførte dem, faldt ved samme Lejlighed.

Den svenske Lieutenant, Grev Mørner, gjorde sammen med Lieutenant Bohr, der den Dag gjorde Tjeneste ved 7. Kompagni, Angreb paa en Gaard, fordrev Preusserne, der endnu ikke vare fuldstændig ordnede, og besatte Gaarden. En anden Gang angreb de en anden Gaard og fik i faa Alens Afstand en Salve fra Ladeporten uden synderlig Virkning; men Fjenden blev ogsaa her fordreven og forfulgt videre.

Menig Effersøe fandt en Fane, der tilhørte 3. Regiments 4. Kompagni, og søgte at tage den med sig, men da det ikke lod sig gjøre, rev han Flaget af og stak det ind paa Brystet; senere blev han saaret og gav det til en anden, for at det ikke skulde falde i Fjendehaand.

Kjæden til venstre for Vejen blev efterhaanden tyndere og tyndere, og der var ikke Mulighed for at trænge videre frem; da blev Lieutenant Goldmann saaret ved et Skud, der maa være kommet fra den nedenfor omtalte Kamp om Chr. Bertelsens Gaard, som laa 50 Skridt bagved, Nord for Vejen. Han blev af et Par Folk baaren tilbage gennem den høje Sæd, men da de kom i Nærheden af det næste Hegn, tabte de ham af Forfærdelse; thi her laa Preusserne Ryg ved Ryg og fyrede af al Kraft paa de nu tilbageviggende Danske. Strax kom der en beruset Preusser henimod dem og med de Ord: „Heute sollen alle Dänen todtgeschossen werden!“ lagde han an paa den saarede

Officer — men i samme Nu sprang en resolut preussisk Underofficer til, med venstre Haand slog han Geværet med Mundingen opad, og med højre drev han under Udraabet „Schweinigel“ Manden saa eftertrykkelig i Nakken, at han faldt næsegrus ned i Kornet og blev liggende. Goldmann blev nu bragt over i Landevejsgroften, og da der kort efter kom en Kolonne i Hurtig-marche forbi, sprang en Officer hen til ham, spændte Sablen af ham og forsvandt med den.

Ahlmann stod paa den samme Mark og ved det samme Hegn som Goldmann, men betydelig længere mod Syd; da han paa en Gang saa, at Preusserne vare komne frem bag begge hans Flanker, ansaa han sig for afskaaren og kastede sig ned i det høje Korn, hvor han blev liggende til langt opad Dagen. Senere fik han ved en Bonde skaffet sig civile Klæder, og derpaa var han saa heldig at komme over Alssund med en Baad, der samtidig førte preussiske Soldater over; efter en eventyrlig Rejse kom han derpaa over Lybek tilbage til os paa Fyen. Korporal Hansen, Regimentets tidligere Fanebærer, forsøgte derimod at komme tilbage med sine Folk, og det lykkedes ham.

Imidlertid havde Lieutenant Kellner, der førte Kompagniets Reserve, udviklet denne i Kjæde og gik frem Nord for Byen. Haand i Haand med 2., 5. og 1. Kompagni og med Tropper af 3. Regiment gik Fremrykningen, Hegnene stormedes under den heftigste Kugleregn, ingen tænkte paa at blive tilbage. Flere

Steder kom det til Kamp Mand mod Mand, og Bajonetterne bleve brugte af begge Parter. Ved 5. Kompagni saaredes saaledes Lieutenant Jørgensen ved 2 Skudsaar og et Bajonetstik, en af hans Folk dræbte med Bajonetten to fjendtlige Soldater, og mangen anden Heltedaad blev der øvet her, uden at andre kunde lægge Mærke dertil.

Ved 2. Kompagni, som Kapitaen Andersen førte, kæmpede Lieutenanterne Busch, Jungersen og Svenskeren Ekholm; ved et af Angrebene vare Preusserne gaaede om i Flanken paa Vore, og derved skete det, at Kompagniets Furer, Jørgensen, fik en Kugle gennem begge Øjnene, en Skæbne, som Menig af 1. Kompagni, Søren Erichsen (Haunsø), ogsaa led, og som berøvede dem Synet for Resten af Livet.

Trolig og med udmærket Tapperhed kæmpede 3. Regiment ved 18. Regiments Side, og en af de heftigste Kampe, hvor Samarbejdet var mest ihærdigt, fandt Sted ved Christian Bertelsens Gaard, hvis Plads findes angiven paa Kortet. Denne Gaard var besat af Fjenden, og her var der tilfældigvis nogle danske Fanger, hvoriblandt Premierlieutenant Lundbye af 3. Regiment, som bleve befriede ved dette samlede Angreb. Fjenden rykkede dog frem paa ny og tvang Vore til at forlade Gaarden, men med fornyet Kraft blev der taget fat igjen; Preusserne bleve fordrevne fra Hegnene omkring Haven og søgte Tilflugt i selve Bygningerne, hvorfra de aabnede en overvældende Ild mod Angriberne, og da disse dog havde nærmet sig Husene,

stødte Fjenden en Mur ud og rettede en dræbende Ild paa dem.

Fra dette Øjeblik var vore Soldaters Kraft brudt, flere og flere fjendtlige Tropper førtes i Ilden, og Tilbagegang blev befalet. Den foregik dog i Ro og Orden, og snart hørte Forfølgningen op.

Ved Vollerup Barakker blev der taget en ny kortvarig Stilling, og fra nu af dannede Brigaden Arrière-garden til Kegnæs, men uden at det kom til synderlig Fægtning. Under dette Tilbagetog meldte Premierlieutenant I. L. Larsen sig til Regimentet, uagtet han en Tid havde været og endnu var syg; han havde hørt Skydningen paa Lasarettet og mente trods den nævnte Omstændighed at kunne være til Nytte. Paa et noget tidligere Tidspunkt var den engelske Frivillige, Mr. Mockett, ligeledes staaet op af sin Seng paa Lasarettet og gaaet frem paa Lykke og Fromme; han traf snart nogle forsprængte Soldater, som det lykkedes ham at faa med, og saa gav han sig i Kast med Fjenden, men blev snart saaret og fangen. Senere havde han en Del Vanskelighed ved at blive fri for at blive skudt, da Preusserne ikke anerkjendte en Engelskmand som Modstander i en Krig med de Danske.

Paa vor Marche tilbage kom Beboerne ud af deres Huse, stillede Kar med Mælk og med Vand ud til Soldaterne, gav dem, hvad de havde af Fødemidler, og med Taarer i Øjnene sagde de os Farvel: de vidste,

at de havde set os for sidste Gang. Klokken var omtrent 12 om Middagen d. 29. Juni, da Regimentet naaede Kegnæs, og her traf det en forskanset Stilling, der tildels var besat af Marinesoldater.

Her mødte saaledes Kammeraterne hverandre, man søgte hver især nogle bestemte; ofte hørtes der, at den eller den var saaret eller falden, men ofte fandt to Venner hinanden, og man saa da deres uskrømtede Glæde derover. Men da Kampens og Marchens Besværligheder vare forbi, gjorde Legemet sine Krav gjældende, Madposerne og Flaskerne bleve tagne frem, og enhver delte trolig med sin Næste; thi under saadanne Forhold føler man sig i en højere Grad som Kammerater og Brødre.

I Løbet af Dagen bleve vi indskibede og sejlede derpaa til Faaborg; vi skyldte her at fremhæve den Venlighed og Omsorg, som Flaadens Officerer og Mandskab viste os alle under denne Rejse.

Vi rykkede derpaa ud i den dejlige Egn omkring Brahetrolleborg, og de faa Dage, vi opholdt os her, bleve anvendte til at bringe alt i Orden igjen. Paa Grund af det store Tab af Officerer bleve Lieutenanterne Dahl, Bretton og Düring-Rosenkrants forsatte til Regimentet, der snart igjen begyndte at holde Strandvagter paa Strækningen fra Horne til Vedelsborg Halvø.

Da Freden i Begyndelsen af August var i Færd med at blive sluttet, blev 18. Regiment beordret til Kjøbenhavn. Der var nu gaaet henved tre Fjerdingaar,

siden vi hin Vinternat droge ud; vi havde haabet under en mulig Krig at kunne bringe de danske Vaaben Sejr, men vi havde truffet Modstandere, der i mere end en Henseende vare vore Overmænd, de vare talrigere, bedre udrustede og bedre uddannede; vi havde døjet meget paa mange Maader, og vi havde kæmpet meget, mere end maaske noget andet dansk Regiment, og vort Tab af Mandskab var derfor det største af alle. Som et lysende Punkt i denne ulykkelige Krig staar vor Kamp ved Mysunde; men al den senere paafølgende Møje, Besvær og Fare blev efterhaanden i Erindringen et Minde, som vi skjønnede og endnu skjønne paa.

Ubemærkede vare vi rykkede ud, og ubemærkede kom vi hjem. Som om vi maatte skjule os, marcherede vi udenom Byen til Sølvgadens Kaserne; men her havde vi nogle Dage senere den Glæde, at saavel Kongen som Kronprinsen kom til Stede for at modtage vor Hyldest og takke os, for hvad vi havde udrettet.

Døde og Saarede.

Fortegnelsen over de Døde er aftrykt efter Oberst E. Neergaards i Fortalen omtalte Bog, medens Listen over de Saarede skyldes Undersøgelser i Arkiverne. — * betyder døde af Skudsaaer, ** savnede og formentlig faldne.

Fægtningen ved Vindeby d. 1. Februar.

6. Komp. Saarede: 405 M. Pedersen (Stigenæs), 488 R. Jørgensen (Radbjerg).

8. Komp. Saaret: 98 P. Nielsen (Odense).

Kampen ved Mysunde d. 2. Februar.

1. Komp. Døde: 77 H. Petersen (Tikjob), 130 N. Olsen* (Helvig-magle), 140 L. Jensen* (Kjederup), 187 J. P. Jensen (Slagelse), 242 O. Jørgensen (Sigersted), 255 J. Larsen (Herluffille), 310 H. P. Jensen (Vesterskjørringe), 385 C. F. Jensen (Sæddinge). — **Saarede:** 18 Ukp. L. J. Haugaard (Tved), 78 J. J. E. Larsen (Buddinge Fabrik), 149 H. Christensen (Husum), 153 C. Larsen (Skjænkelse), 270 O. Jørgensen (Slagstrup), 293 H. Mathiasen (Glumsø), 297 L. P. Jensen (Manne-rup), 375 N. Hansen (Hellested), 456 C. Jensen (Svansbjerg), 476 H. Rasmussen (Lou).

2. Komp. Døde: Kapt. L. C. C. M. Schow, 73 F. U. Christiansen (Carls gave), 180 H. P. Berthelsen (Frederiksberg), 307 R. Christensen Skjænkelse), 340 Ukp. E. B. T. Messmann (Kbhvn.), 461 H. Petersen (Øster Radsted). — **Saarede:** 170 H. F. Nielsen (Udesundby), 260 J. Rasmussen (Alume), 357 P. C. Knudsen (Slagelse), 397 N. Pedersen (Bøgesø).

5. Komp. Døde: Prltnt. C. R. Lommer*, 119 P. Jensen (Tommerup), 159 J. J. Vogelstrøm (Kbhvn.), 188 N. P. Dideriksen (Lyng), 211 A. L. Thorsen (Kbhvn.), 224 O. Hansen (Vejby), 245 C. Larsen (Græsted Overdrev), 254 C. Jensen (Gundslov), 281 A. Nielsen (Ravnsmø), 294 H. Johansen (Isterød), 306 S. Christoffersen (Jersløv), 388 J. Larsen (Faxe), 415 J. Andersen (Hjelmsøllille Banker). — *Saarede:* 29 T. V. U. Hagen (Sorterup), 31 C. C. Ebeltofte (Kbhvn.), 39 A. A. Flensborg (Horsens), 73 V. F. F. Hansen (Kbhvn.), 104 J. Pedersen (Eskebjerg), 129 L. Jensen (Avedøre), 227 S. Hansen (Thorslunde), 230 P. C. Nielsen (Brøndbyester), 234 Ukp. J. P. N. Møller (Kallundborg), 244 H. Petersen (Vedbysønder), 246 A. Hansen (Oppesundby), 253 H. Nicolaisen (Skamstrup), 301 P. Larsen (Sandvig), 314 J. Jensen (Eggerup), 347 N. Christensen (Bindstrup), 414 J. Larsen (Sallød), 422 H. Larsen (Skjævinge), 430 A. Larsen (Nørdrup), 434 J. Larsen (Lundby), 460 A. Hansen (Tommerup), 475 H. Olsen (Bakkebel), 495 C. Pedersen (Stokkemærke).

7. Komp. Døde: 85 J. F. Svendsen (Kbhvn.), 274 C. Larsen (Munkebjergby), 315 J. P. Jensen* (Uggerløse), 425 O. Larsen (Rugsbjerg). — *Saarede:* 299 C. F. Larsen (Nørre Alslev), 367 Ukp. U. Petersen (Torneby), 396 J. Nielsen (Stenstrup), 413 M. Nielsen (Taareby), 451 B. Rasmussen (Nygaards Skovstræde).

D. 5. Februar (foran Mysunde?)

8. Komp. Saaret: 247 J. P. Nielsen (Kbhvn.).

Fægtningen ved Nybøl d. 10. Februar.

8. Komp. Død: 16 Ukp. J. A. Svendsen (Kbhvn.). — *Saarede:* 213 N. Jensen (Haarbølle), 317 J. Andersen (Vænge).

Fægtningen i Sundeved (Boffelkobbøl) d. 22. Februar.

Saaret: Adjudant, Ltnt. Grev G. L. Sponneck.

1. Komp. Død: 393 J. Andersen (Kissendrup). — *Saarede:* 155 L. V. V. Preuss (Kbhvn.), 180 H. Jensen (Haudrup).

2. Komp. Døde: Prltnt. F. W. Bruun, 120 C. Andersen* (Store Linde), 441 H. Hansen (Kjse), 499 J. J. Jacobsen* (Flensborg). — *Saarede:* 360 Ukp. F. L. H. Født (Nestved), 512 H. C. Fabian (Slesvig).

3. Komp. Døde: 145 P. Nielsen* (Kroghave), 303 L. Pedersen* (Lejtved), 461 R. Christensen* (Kjeldbymagle), 467 H. P. Andersen* (Lou). — *Saarede:* 132 J. Larsen (Duake), 193 R. P. Hansen (Kjeb-

løsskov), 319 F. J. Hyller (Kbhvn.), 322 A. H. Petersen (Landersløv), 325 Ukp. H. Olsen (Kirkesaaby), 372 L. Nielsen (Plejelt), 374 H. Larsen (Glumsø).

4. Komp. Saaret: Prltnt. N. P. Andersen.

5. Komp. Saarede: 135 P. Sørensen (Hemmestrup), 198 H. Christiansen (Udby), 334 Ukp. J. Rasmussen (Sullerup).

7. Komp. Døde: 31 Ukp. F. Rasmussen (Stouby), 35 Ukp. C. F. Pedersen* (Kbhvn.), 40 S. Nielsen (Hersløv), 59 F. V. Hemmingsen* (Kbhvn.), 171 P. Frederiksen* (Løvemærk), 173 C. Johansen (Ravnsmæs), 329 L. P. P. Post (Uttersløvmark), 375 J. P. Thorsen (Slagelse), 378 S. Hansen (Holløse), 463 L. Christiansen* (Taars), 498 W. F. Mohrbøtter (Flensborg), 509 H. P. Henriksen (Harresløv), 511 H. Th. Nissen (Flensborg), 520 J. N. Petersen (Hanved). — *Saarede:* Ltnt. J. C. V. Hansen, 115 R. Olsen (Sauasø), 174 L. P. Jørgensen (Valby), 175 J. Jensen (Havreholm), 227 O. Jensen (Rørby), 285 J. Christiansen (Skovhuse), 310 Ukp. C. Hansen (Uggerløse), 391 J. P. Jensen (Raaby-lille), 398 A. Johansen (Sterlinge), 401 P. Sørensen (Stenstrup).

8. Komp. Død: 183 N. P. Larsen (Dragerup). — *Saarede:* Ltnt. J. E. Bennelycke, Vaabenmester C. H. Pheiffer.

Ved Forposterne foran Dybbøl.

1. Komp. Saaret: d. $14\frac{1}{3}$ 28 H. Jensen (Stenmagle).

2. Komp. Saarede: d. $21\frac{1}{2}$ 71 Ukp. J. Jensen (Høved), d. $14\frac{1}{3}$ 155 H. Olsen (Staanholdt).

6. Komp. Saaret: d. $29\frac{1}{2}$ 371 J. Petersen (Jordhej).

7. Komp. Saaret: d. $29\frac{1}{2}$ 234 A. F. C. Krell (Langsted).

Fægtningen i Dybbøl d. 17. Marts.

8. Komp. Død: 225 H. V. Jacobsen (Bydskov). — *Saarede:* 81 O. Nielsen (Herstedvester), 352 N. P. Larsen (Skovby).

Beskydningen af Dybbølstillingen fra d. 15. Marts til d. 17. April.

1. Komp. Død: 111 O. Olsen* (Herløv). — *Saarede:* Furer N. S. Birch, 68 Ukp. J. A. V. Holm (Kbhvn.), 164 N. Christiansen (Søndersted), 207 J. F. P. Henriksen (Hejringe), 333 N. P. Jensen (Brarup), 461 J. P. Hansen (Vejringe).

2. Komp. Døde: Ltnt. V. T. Voldby, 89 L. Villadsen (Rakløv),

322 H. P. Hansen* (Tjæreby), 324 L. Bendsen (Skovvænget), 486 F. Jensen* (Sibberup), 588 P. Jensen Cassee* (Velstrup), 591 C. Hansen (Christiansfeldt). — *Saarede*: Korp. P. Andersen, 79 Ukp. F. C. E. Olsen (Kbhvn.), 122 E. H. Hansen (Kbhvn.), 222 H. Christensen (Sandby), 243 J. Jensen (Rørby), 316 Pedersen (?), 337 C. H. C. Peters (Oldenborg), 373 C. Nielsen (Foersløvmark), 376 H. Christensen (Aas), 466 Ukp. L. F. Vestergaard (Korsør), 475 R. Rasmussen (Brejninge), 558 C. Christensen (Augustenhof), 559 J. Clausen (Ærtebjerg), 569 F. Frederiksen (Melsgaarde), 609 J. P. Lund (Kastrup), 616 C. Pedersen (?).

3. Komp. Døde: 122 C. V. Andersen (Uttersløv), 163 J. Andersen* (Hillerød), 175 C. Andersen* (Joenstrup), 236 J. Jensen* (Saltbek), 534 N. P. Larsen* (Kbhvn.). — *Saarede*: 82 Ukp. A. Frederiksen (Gjelsted), 248 P. Pedersen (Tjørnelund).

4. Komp. Døde: 92 L. Rasmussen (St. Jørgensbjerg), 479 R. L. Graae* (Pollerup), 554 C. R. Clausen (Rise). — *Saarede*: Prlnt. J. H. Haarbølle, 134 P. Andersen (Fodby), 226 J. Pedersen (Frejløv), 259 R. Petersen (Storlinge), 290 H. P. Mortensen (Kbhvn.), 422 C. Nielsen (Aarslev), 503 H. Petersen (Randrup).

5. Komp. Døde: 76 N. Jensen (Birkerød), 219 N. Larsen* (Valøse), 272 N. Olsen* (Sigersted), 507 H. A. Hansen* (Billisæl). — *Saarede*: 151 E. Petersen (Vejlby), 168 A. Pedersen (Taastrup Valby), 268 S. Nathan (Slagelse), 275 A. Rasmussen (Vejlebymark), 322 L. P. Nielsen (Mulstrup), 378 Ukp. H. Davidsen (Maglebrønde), 435 P. Nielsen (Næsby).

6. Komp. Døde: 92 N. Olsen (Højby), 199 P. Pedersen* (Sibberup), 441 Ukp. T. C. Visborg* (Kbhvn.), 551 M. Thomasen (Vemmeløse). — *Saarede*: 113 N. P. Jørgensen (Kbhvn.), 228 F. Nielsen (Bonderup), 294 Ukp. N. Jensen (Gjentofte), 315 S. Christensen (Sørup), 366 L. Laursen (Brande), 530 J. Sørensen (Hyllested).

7. Komp. Døde: 250 J. Jensen (Vigersted), 522 V. Gregersen* (Hyllerup), 543 S. P. Clemmensen (Haderslev Amt), 544 J. P. Holm* (Mjøls). — *Saarede*: 189 N. Eriksen (Flakkebjerg), 251 O. Pedersen (Foersløv), 291 Ukp. R. Nielsen (Ejlby), 545 H. Iversen (Østergaard), 556 C. Hansen (?).

8. Komp. Døde: 94 P. F. Aarup (Kbhvn.), 127 N. C. Petersen* (Virum), 238 B. Hemmingsen* (Allersløv), 258 P. Christensen* (Raaby), 314 H. Sørensen (Gjerløv), 345 A. Hansen (Rørbek), 385 C. D. Christensen (Saxkjøbing), 526 P. J. Poulsen* (Søgaardsmark), 569 J. N. Thiel (Kjelds). — *Saarede*: 467 L. Andersen (Lind), 576 H. J. Terp (Skartvær), 578 J. J. Dall (Sønderbjerg), 581 C. A. Holm (Vejstruprød).

Stormen paa Dybbølstillingen d. 18. April.

1. **Komp. Død:** 588 J. G. Dinnesen* (Kbhvn.).
3. **Komp. Saarede:** Off. Aspirant C. A. de Fine Skibsted, 190 R. Rasmussen (Grænge).
4. **Komp. Døde:** 77 J. L. Jørgensen* (Kbhvn.), 555 M. Rose (Skovby).
5. **Komp. Saarede:** 112 J. Jensen (Udstrup), 143 H. Olsen (Brunemark).
6. **Komp. Døde:** Off. Aspirant H. F. J. Haxthausen*, Korp. P. J. Caspersen (Særløse), Korp. A. Christensen (Nyrup), 179 P. Rasmussen* (Aversie), 229 N. Pedersen (Snodstrup), 482 Ukp. M. Mortensen* (Næsby). — **Saarede:** Vaabenmester N. F. Jørgensen, 408 P. F. Andersen (Braxø Skov), 462 L. Andersen (Snesere), 505 J. L. Møller (Slesvig), 549 J. Henriksen (Hasle).

Indtagelsen af Als d. 29. Juni.

1. **Komp. Døde:** Ltnt. C. Trepka*, Off. Aspirant F. F. S. Baron Bretton*, 105 P. E. Nielsen** (Kbhvn.), 152 J. Nielsen* (Hørby), 180 H. Jensen (Haudrup), 182 J. Christiansen* (Seltøfte), 202 P. J. Hansen* (Tokkerup), 225 T. Samuelsen* (Kbhvn.), 258 Ukp. J. Jensen* (Nøragers Enemærker), 286 C. Rasmussen** (Pilemark), 332 N. Berg** (Randers), 382 L. Jensen** (Kyse), 484 Ukp. H. Pedersen** (Faureby), 553 J. Nielsen* (Kaltred), 565 H. Petersen** (Svinninge), 574 H. Hansen* (Qværkeby), 588 F. V. Stjernholm* (Kbhvn.), 606 F. E. Stendtzer* (Kristiania), 631 C. F. Jensen** (Kbhvn.), 632 C. V. Gudmansen** (Kbhvn.). — **Saarede:** Kapt. F. F. H. Baller, Furer N. S. Birch, 30 A. Andersen (Brønshøj), 110 C. C. Steinhäuser (?), 132 A. P. Nielsen (Nyborg), 192 O. Petersen (Gudmandstrup), 207 J. F. P. Henriksen (Hejringe), 261 S. Eriksen (Haunø), 263 J. Christiansen (Stokkebjerg), 285 H. P. Henriksen (Kongsted), 368 Ukp. C. G. A. Mølsted (Rødby), 456 C. F. Spangenberg (Kbhvn.), 556 L. Hansen (Faurebo), 566 L. Petersen (Hammershus), 568 N. Christensen (Faurebjerg), 569 J. Sørensen (Uglerup), 579 L. Petersen (Jordløse), 585 R. Frederiksen (Lille Knabstrup), 599 P. Hansen (Pibeholm), 608 C. C. Schmidt (Kbhvn.), 612 M. Gaipel (?), 618 H. F. From (Søllerød), 641 C. C. Kjærsgaard (Kbhvn.), 646 J. F. Andersen (Kbhvn.), 650 M. Mortensen (Kondrup), 654 F. E. Sørensen (Kbhvn.), 656 E. T. Sørensen (Kbhvn.).
2. **Komp. Døde:** 143 L. N. Jensen** (Slangerup Aas), 626 E. C. Bohne* (Kbhvn.). — **Saarede:** Furer J. Jørgensen, Korp. N. C. Nielsen, 147 Ukp. H. C. Petersen (Snertinge), 347 K. Sørensen (Dejringe), 436 R. Mortensen (Hammerholdt), 617 H. H. Christiansen (Tandselle), 633 C. A. Starck (Kbhvn.), 678 B. C. C. M. Steensberg (Kbhvn.).

3. Komp. Døde: 41 C. Berthelsen** (Aalemark), 162 F. Rasmussen** (Pedersborg), 313 C. N. Lund** (Voldsted), 404 J. Jensen* (Ring), 502 P. C. Riis* (Bornholm), 541 O. Nielsen** (Sønder Jernløse), 546 J. H. V. Spehht (Kbhvn.), 547 T. A. M. Petersen** (Nestved), 553 P. L. Hendriksen** (Kbhvn.), 556 O. J. Houg* (Holbæk), 577 A. Hendriksen** (Hvolgaardsmark), 587 J. Petersen** (Holbæk), 628 L. A. Holm** (Nexø). — *Saarede:* Ltnt. C. C. Høhling, 63 H. Jørgensen (Sæby), 83 O. V. R. T. Sørensen (Kbhvn.), 98 E. T. F. Modell (Kbhvn.), 111 J. V. Mathiasen (Kbhvn.), 139 L. G. Dreier (Roeskilde), 257 J. Rasmussen (Høed), 325 Ukp. H. Olsen (Kirkesaaby), 344 P. Christensen (Næsby), 350 P. Nielsen (Bjergby), 593 C. V. Hansen (Kbhvn.), 436 O. Hansen (Bjelkerup), 472 C. Rasmussen (Udstolpe), 483 J. P. Christensen (Kasteløv), 581 J. C. Petersen (Klemenskjær), 621 V. M. Justesen (Assens).

4. Komp. Døde: 596 C. C. Holm** (Christiansø), 607 J. G. Holmback* (Kbhvn.), 629 F. V. Steen* (Kbhvn.). — *Saarede:* Kapt. A. C. Volquartz, 26 C. Larsen (Bavelse), 68 E. A. Lantz (Malmøe), 246 J. J. C. Møller (Skee), 281 Ukp. J. J. F. Jensen (Kbhvn.), 302 J. Frederiksen (Houg), 360 A. Hansen (Horserød), 543 S. F. Fast (Koldby), 557 L. P. Christiansen (Adsbøl), 580 S. A. Lindemann (Kbhvn.).

5. Komp. Døde: 458 J. D. E. Olsen** (Nagelstedgd), 504 J. Albertsen** (Søby), 508 L. C. Nielsen** (Daukjær). — *Saarede:* Ltnt. P. C. Jørgensen, 162 N. Petersen (Asbønderup), 268 S. Nathan (Slagelse), 410 T. P. Jørgensen (Fuglebjerg), 460 A. Hansen (Tommerup), 563 N. H. E. Kruhm (Kbhvn.), 582 N. E. Hebert (Krabbesholm), 609 A. C. F. Stigaard (Aarhus), 611 T. E. Jensen (Kbhvn.), 616 F. K. Thiesen (Bornholm).

6. Komp. Døde: Korp. C. V. Jørgensen** (Holbæk), 33 Ukp. J. J. Juhler* (Kbhvn.), 39 J. T. Eckstrøm (Kbhvn.), 89 C. J. Schjødt** (Kbhvn.), 96 P. O. Olsen** (Kbhvn.), 99 J. Brandt (Skanderborg), 140 C. G. Christensen** (Jyderup), 158 P. Sørensen (Madslunde), 168 R. Rasmussen** (Salteby), 191 R. Rasmussen (Vesterkipinge), 202 Ukp. C. V. Schacht (Jordløse), 205 M. Christensen** (Gimlinge), 250 Ukp. J. Frederiksen* (Bjernesø), 275 C. Pedersen** (Hjelmsholdt), 298 L. V. Jensen (Kbhvn.), 323 H. Andersen* (Vejlebymark), 332 N. Christensen** (Aagerupmark), 413 C. H. Thygesen (Ryegaards Dyrehave), 522 N. C. J. Baggesen* (Kbhvn.), 552 J. Hansen* (Sandsgrovmark), 569 L. Nielsen** (Hannerup), 571 J. Simonsen (Tidsvilde), 595 H. J. Samuelsen (Kbhvn.), 615 P. S. Lund* (Kbhvn.). — *Saarede:* Korp. C. C. Christensen, Korp. H. Olsen, 80 Ukp. E. N. L. Jansen (Lyngby), 199 L. P. Fenger (Slotsbjergby), 260 H. Hansen (Storehedinge), 296 Ukp. N. Poulsen (Sengeløse), 376 P. Jensen (Solbjerg), 403 J. Petersen (Bavense), 408 P. F. Andersen (Braxø Skov), 432 H. Knudsen (Boeslunde), 435 C. Larsen (Stege), 446 N. P. Jensen (Kbhvn.), 468 N. J. Hansen (Kjøbeløv), 478 N. Hansen (Gjevne), 484 Ukp. H. J. Hansen

(Næstved), 533 N. Andreasen (Bildsøe), 535 H. A. J. Gortzen (Fuglebjerg), 536 H. Olsen (Gryderup), 537 P. Larsen (Ladby), 539 P. Jørgensen (Lisbjergghuset), 567 V. F. Olsen (Holbæk), 570 C. Rasmussen (Vexøbo), 574 G. T. Boesen (Kbhvn.), 575 C. A. Nielsen (Kbhvn.), 576 H. P. L. Jensen (Kbhvn.), 608 C. U. Beecken (Kbhvn.), 616 P. M. Sørensen (Norge).

7. Komp. Døde: 107 J. P. Jensen* (Oldhuset), 152 F. H. Christensen* (Kjøge), 261 N. Olsen (Oustrup), 289 J. Olsen* (Gryderup), 490 J. Petersen (Maglejner), 582 P. A. Larsen** (Kbhvn.), 602 C. C. L. Poulsen (Gjentofte), 619 C. C. Jørgensen* (Randers), 622 R. G. Engel (Nakskov), 639 A. V. Schebel (Bregentved), 645 P. Jensen* (Helsingør). — *Saarede:* Ltnt. C. P. Goldmann, Korp. A. T. E. Billing, 31 O. P. Effersø (Færøerne), 47 M. Petersen (Tranderup), 92 H. Jensen (Glostrup), 160 C. Johannsen (Løvemærk), 547 H. P. Møller (?), 610 S. M. Lund (Kbhvn.).

8. Komp. Døde: 34 Ukp. N. C. T. Fischer* (Holbæk), 89 L. H. Andersen** (Lammestrup), 303 H. Andersen** (Hejnede), 361 C. Sørensen** (Annise), 378 S. Hansen* (Ramløse), 403 F. V. Fischer** (Kbhvn.), 437 H. Larsen* (Næsby), 589 J. Hansen* (Brøndbyøster). — *Saarede:* Prltnt. H. T. B. Benzon, Furer N. F. V. Thorberg, 25 Ukp. A. Olsen (Hadstrup), 71 Ukp. V. M. Speiermand (Kbhvn.), 110 M. Pedersen (Tjæreby), 137 C. C. Ryssel (Kbhvn.), 150 C. Knudsen (Gjøløse), 163 J. Hansen (Udlejre), 376 P. Petersen (Stubberup), 415 H. C. Nielsen (Orup), 581 C. A. Holm (Vejstrupgaard), 613 H. C. Jensen (Kbhvn.), 614 P. Nielsen (?).

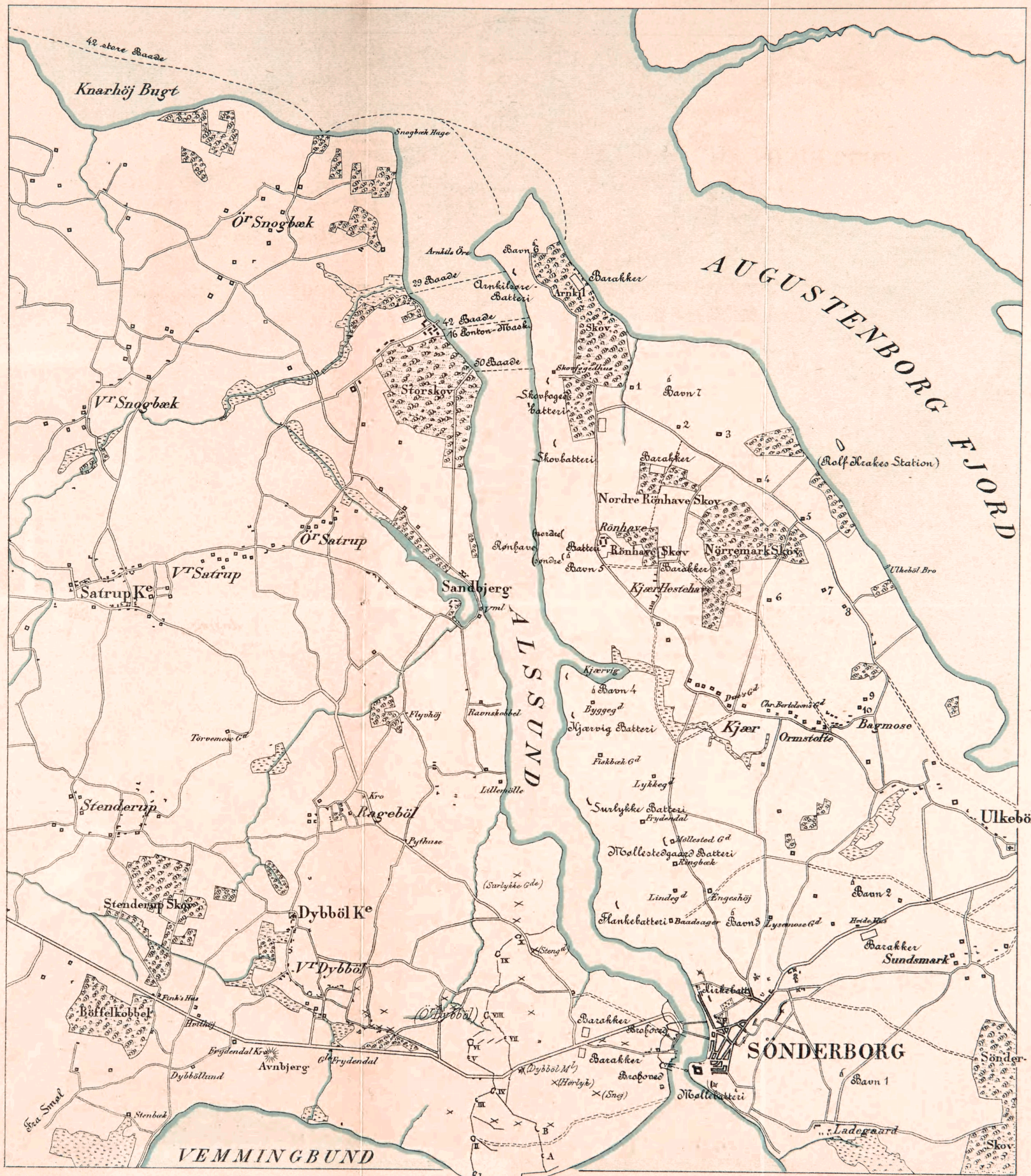

Rettelse.

Side 92, Linie 13 fra neden: 28 læs: **26.**

1000 500 0 1000 2000 3000 Alen

